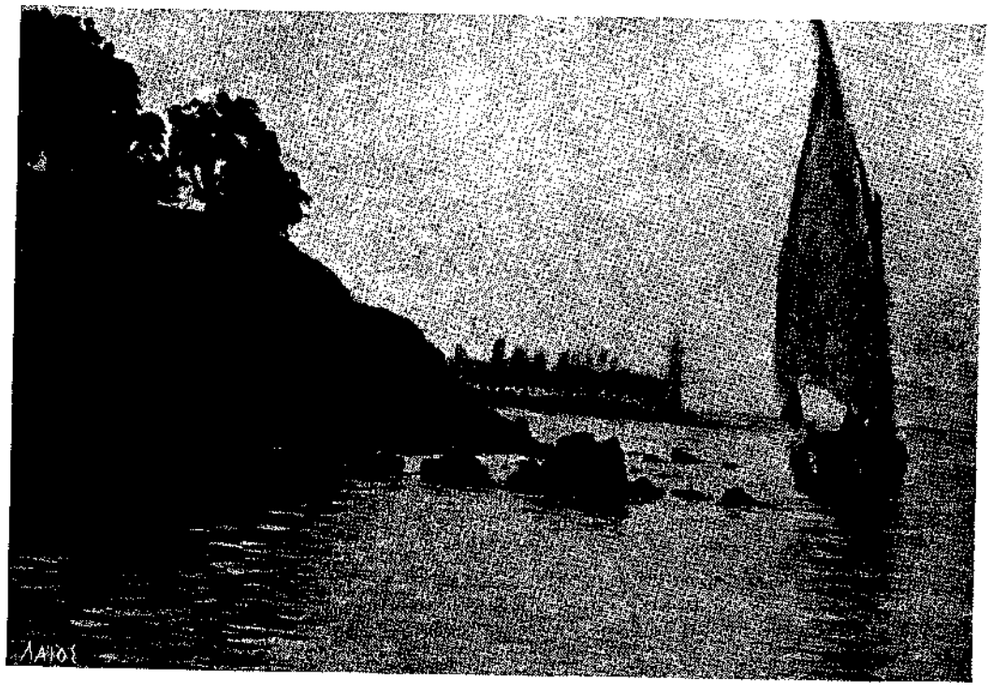

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ — ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΑΩΡΑ

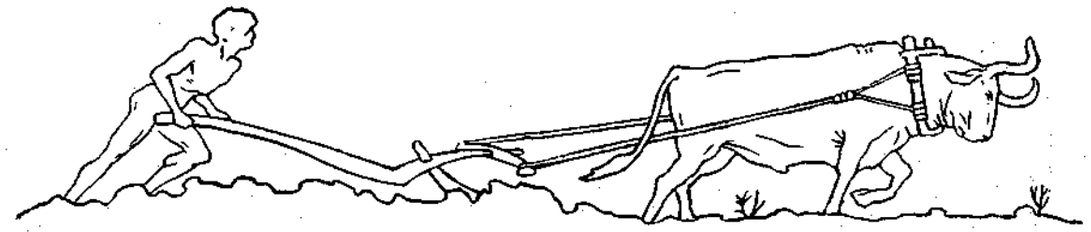

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1907

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ

Εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν «Παναθηναίων» ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς των περιελήφθη ἡ διάδοσις τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος. Ὄχι μόνον μὲ ἔργα καλλιτεχνικά. Ἀπεβλέπαμεν ἀκόμη μακρύτερα. Ἠθέλαμεν νὰ ἐμπνεύσωμεν τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ εἰς κάθε ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς· εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Βιοτεχνίαν ὅμως ἑλληνικήν. Ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου, τόσων ποικίλων καὶ τῶν δύο, καὶ τόσων διαφορετικῶν, νὰ δημιουργηθῇ κάτι νέον, τὸ ὁποῖον ν' ἀγαπήσῃ ὁ Ἕλλην ἀπομακρυνόμενος σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὰ ξένα.

Ὄχι σχολαστικοὶ σωβινισταί. Τὸ καλὸν ὑπὸ οἱανδήποτε μορφήν, ξένην ἢ ἰδικήν μας. Ὅμως κάθε ἔθνος ἔχει ἰδικόν του τρόπον ζωῆς, ἰδικάς του σκέψεις, ἰδικά του συναισθήματα. Ἡ παράδοσις εἶναι ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἡ πλέον γνησία πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀντλεῖ στοιχεῖα διὰ νὰ στολίσῃ τὴν ζωήν του. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ δώσουν τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα εἰς ἕνα ἔργον τέχνης. Καὶ θὰ ἐκταθῇ ὁ χαρακτὴρ αὐτὸς καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν καθημερινὸν βίον εἰς ὅλας του τὰς λεπτομερείας μέσα εἰς τὸ σπίτι, ἐκεῖ ὁποῦ θὰ διαφυλαχθῇ ἱερὰ ἡ ἀγάπη πρὸς ὅ,τι ἐθνικόν.

Εἴχαμεν ἀποταθῆ εἰς διαφόρους καλλιτέχνας καὶ διευθυντὰς βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων διὰ νὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὸ ἔργον μας. Ἀλλ' ὁ δρόμος ποὺ ἠθέλαμεν ν' ἀνοίξωμεν δὲν ἦτο τόσον εὔκολος. Προσεκρούσαμεν εἰς τὸν μεγαλείτερον σκόπελον κάθε κοινωνίας: τὴν συνήθειαν, καὶ εἰς ἄλλο ἀκόμη σοβαρώτερον τὴν προκατάληψιν ὅτι καθετὶ εὐρωπαϊκὸν εἶναι καὶ τέλειον. Ἀλλὰ τὴν τελειότητα αὐτὴν θέλομεν καὶ ἡμεῖς, ἐφαρμόζοντές την καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιοτεχνίαν.

Ἕναν ἀπὸ τοὺς θερμοτέρους ὀπαδοὺς τῆς ἰδέας αὐτῆς εὑρήκαμεν τὸν κ. Ν. Θωμόπουλον. Τὸν γνωρίζουν ἤδη οἱ ἀναγνῶσται μας. Μᾶς εἶχε κατασκευάσει τὰ ἔπιπλα τῶν «Παναθηναίων», ἐμπνευσθεὶς ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῆς ἀρχαίας τέχνης. Εἰς τὰ σημερινὰ ἔπιπλα εἶχε δόσει μορφὴν ἑλληνικήν, διαπλάττων αὐτὴν σύμφωνα μὲ τὸ σύγχρονον πνεῦμα καὶ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας. Καὶ ἐπέτυχε. Θὰ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται μας τὰς εἰκόνας τῶν ἐν λόγῳ ἐπίπλων ποὺ ἐδημοσιεύσαμεν ἄλλοτε εἰς τὰ «Παναθήναια».

Ὁ κ. Θωμόπουλος ἐξηκολούθησε ἔκτοτε παλαίων κατὰ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ κοινοῦ. Καὶ ἡμεῖς μὴ ἔχοντες ἄλλον βοηθὸν εἰς τὸ

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ

πρόγραμμά μας, ἐλησμονήσαμεν σχεδὸν τὸν πόθον μας. Ἐλησμονήσαμεν ὄχι. Ἀνεβάλαμεν μὲ τὴν ἐλπίδα πάντοτε κάτι νὰ κάμωμεν.

Τώρα ἐσκέφθημεν διαφορετικά. Ἐφαρμόζομεν τὸ πρόγραμμά μας. Ἐγνωρίσαμεν μίαν κόρην ἑλληνικώτατα μορφωμένην, διαπνεομένην ἀπὸ τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ προικισμένην μὲ λεπτὴν αἴσθησιν. Τὴν Δδα Μαριγίτσαν Ζητουνιάτη, ἀδελφὴν τοῦ ἀγαπητοῦ συνεργάτου μας. Τὴν παρακαλέσαμεν νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ ἔργον μας. Καὶ ἀνέλαβε μὲ εὐγενῆ προθυμίαν τὴν διεύθυνσιν τῆς ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ, τὴν ὁποίαν ἱδρύσαμεν ἀπὸ τὸν περασμένον Σεπτέμβριον καὶ ἡ ὁποία λειτουργεῖ ἔκτοτε μὲ πρόγραμμα ὡρισμένον. Περὶ τὰς 30 ἐργάτιδες, κορίτσια ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐργάζονται εἰς τὴν σχολήν μας. Ἔχομεν τὴν συναίσθησιν ὅτι ἀφ' ἑνὸς συμβάλλομεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἀγάπης πρὸς ὅ,τι προέρχεται ἀπὸ τὸν τόπον μας καὶ συνδέεται μὲ τὴν ζωήν μας, ἐξ ἄλλου ὅτι παρέχομεν ἐργασίαν εἰς τόσα κορίτσια. Πρέπει ἐδῶ νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνουν αἱ μαθήτριαι τῆς σχολῆς μας πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτήν. Τὴν ἀγαποῦν ὄχι μόνον διότι χρησιμεύει εἰς αὐτὰς ὡς πόρος ζωῆς ἀλλὰ καὶ διότι ἀνταποκρίνεται εἰς ὅ,τι ἔχουν μέσα των συνδεόμενον μὲ τὴν παράδοσιν.

Αἱ εἰκόνες τὰς ὁποίας δίδομεν, εἶναι μικρὸν δεῖγμα τῆς τελουμένης ἐργασίας, ἀπὸ τὰ δύο κύρια τμήματα τῆς σχολῆς μας, τὸ τμῆμα τῶν χρωματιστῶν ἐργοχείρων καὶ τοῦ ἄσπρου κεντήματος. Ὅλα τὰ ὑποδείγματά μας εἶνε παρμένα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν βυζαντινὸν κόσμον. Ἀργότερα θὰ ἐνασχοληθῶμεν μὲ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἐργασίας αὐτῆς: τὸ καθαρῶς δημιουργικόν. Θὰ ἀντλήσωμεν θέματα ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ θὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀποδώσωμεν μὲ αὐτὰ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα της. Εἰς τοῦτο συνεργάζονται μὲ προθυμίαν οἱ καλλιτέχναι μας Θάλεια Φλωρᾶ, Εὐάγγελος Ἰωαννίδης, Θωμᾶς Θωμόπουλος. Ἐπίσης ὁ κ. Νικόλαος Θωμόπουλος καὶ ἄλλοι.

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ

Εἰς τὰ σχέδια τὰ ὁποῖα ἐφηρμόσαμεν ἕως σήμερα, δὲν ἠκολουθήσαμεν τυπικὴν ἀντιγραφήν. Ἄλλα διετηρήσαμεν ὅπως ἦσαν, ἄλλα μετεβάλαμεν χρησιμοποιήσαντες ὡς ἁπλᾶ θέματα διὰ νέας συνθέσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς χρωματισμοὺς εἰργάσθημεν μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα. Μετεχειρίσθημεν κάθε ἀπόχρωσιν σημερινήν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τὸ σχέδιον. Ἀπεβλέψαμεν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν χωρὶς νὰ δεσμευθῶμεν καὶ ἀπὸ τὸ στενὸν πνεῦμα τῆς ἀντιγραφῆς. Δὲν πρόκειται νὰ ἀναπαραστήσωμεν ἀρχαῖα θέματα, ἀλλὰ νὰ ἐργασθῶμεν ἐπάνω εἰς αὐτὰ μὲ πνεῦμα σύγχρονον.

Γλίγωρα πολύ, θ' ἀναγγείλωμεν τὴν πρώτην ἔκθεσιν τῆς ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΚΑΡΔΟΥΤΣΗ

Ἕνα κλωνάρι ἑλληνικῆς δάφνης κ' ἐγὼ σοῦ φέρνω,
ποῦ ἐβλάστησε στοῦ Ἰλισσοῦ τὴ δοξασμένην ὄχθη,
καὶ μιὰν Ὁμηρικὴ στροφὴ στὴ λύρα μου τονίζω:
Μὲ τῆς Ἰδέας τὸ σπαθὶ περήφανα ὑψωμένο,
— ποῦ ἀστράφτει, ὡς σύμβολο ἱερό, εἰς τὸν αἰώνιον ἥλιο, —
ὦ ἡρωϊκὲ τραγουδιστή, ἐκλειοῦσες στὴν ψυχή σου
τὰ ὄνειρα τῆς Ἰταλικῆς φυλῆς, καὶ τοῦ Λατίου
τὰ πλειὸ πλατιὰ κ' ἐλεύθερα Ἰδανικά . . . Κοιμήσου
στὴ γῆν ὁποῦ σ' ἐδέχθηκε, κι' ὁ πύρινός σου στίχος
θ' ἀντιλαλῇ σὰν σάλπιγγα, θὰ χύνεται σὰν κῦμα
καὶ θὰ περνᾷ σὰν κεραυνὸς στὰ πλειὸ ψηλὰ πλατάνια . . .
Ἡ Ρίμα σου χτυπάει μὲ ὁρμὴ κ' ἐλεύθερη ξεσπάει
λὲς καὶ ἀντηχεῖ μὲ τοὺς ρυθμοὺς τοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ Ὁρατίου,
καὶ λάμπει σὰν τοῦ πνεύματος νᾶταν τὸ οὐράνιο τόξο,
καὶ σὰν σημαία ὑψώνεται στὸ Καπιτώλιο ἐπάνω.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΛΩΘΩ

Κλωθὼ σὲ κράζουν· στὸ κατῶφλι σου
Στέκω, στὸν παραστάτη σου ἀκουμπῶντας·
Τὸ φῶς μου σκιάζω μὲ τὴν ἀπαλάμη μου,
Γιὰ νὰ δεχτῶ τὴ λάμψι τῶν ματιῶν σου.

Καλή! τὴν τέχνη σου γιὰ δεῖξε μου,
Ποὺ ξέρεις τὶς ζωὲς νὰ ξετυλίγῃς,
Καὶ μὲ τὸ γνέσιμο τ' ἀρρύθμιστα
Στὸ νόμο τοῦ ρυθμοῦ νὰ ὁρίζῃς.

Τὴν τέχνη σου. Καὶ στὰ νωθρὰ τὰ δάχτυλα
Τὴ γρηγοράδα σου· κι' ἀκόμα νὰ τυλίγω
Τὴ ρήγισσαν Ἰδέα στὴν ἀλεκάτη μου
Συνταιριαστὴ στὰ χέρια τὰ γυναίκεια.

Ἀπ' τῆς γαλήνης σου τὸ μεγαλεῖο δόσε μου
Ποὺ ἀνάμεσα στὰ δυό σου φρύδια στέκει
Νὰ κλώθω ἐγὼ τὰ Παραμύθια γύρω μου
Κι' ὁ παραστάτης σου ὁ Καιρὸς νὰ διαφεντεύῃ.

Τὸ γνέμα νὰ γλιστράῃ στὰ δάχτυλα
Καὶ σύγκαιρα τὸ ἀδράχτι νὰ γιομίζῃ
Ἀπὸ ζωὲς πρωτεϊκές, πολύμορφες,
Ποὺ σὰν τὸ γνέμα σου νὰ ρέουν, ὦ Μοῖρα!

ΑΙΜΥΛΙΑ ΚΟΥΡΤΕΛΗ

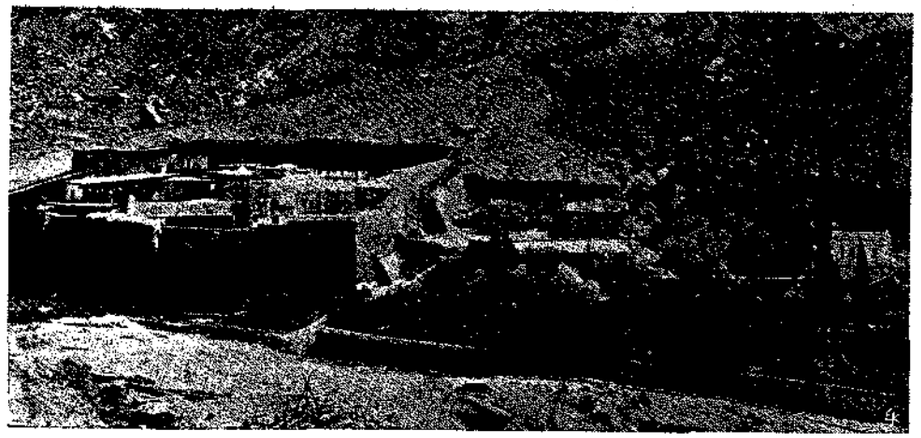

ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΙΝΑ

— ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΑΞΕΙΔΙΩΤΟΥ —

Η μετάβασις εἰς τὸ Ὄρος Σινᾶ σήμερον δὲν εἶνε δύσκολος. Ἀπὸ τὸ Σουέζ, τὴν ὄμορφην καὶ ἥσυχην ἑλληνικὴν ἀποικίαν, ὅπως τὴν εἶδα, εἰς ἡμέραν ἑορτῆς, σημαιοστόλιστον πατριωτικώτερα ἀπὸ οἱανδήποτε πόλιν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, τἀτμόπλοια *Χεδιβιὲ* μεταφέρουν τοὺς προσκυνητάς, εἰς τὸ διάστημα ὀλίγων ὡρῶν, εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον τοῦ Τόρ. Ἂν τύχῃ τὸ ταξεῖδι αὐτὸ νὰ γίνεται κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον, Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον, ὁ ταξειδιώτης εὑρίσκεται πρὸ τοῦ περιέργου θεάματος τῆς ἀπολυμάνσεως τῶν Χατζήδων. Τριάντα δύο χιλιάδες Μουσουλμάνοι κατ' ἔτος περνοῦν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἰατροῦ Ζαχαριάδη Βέη καὶ τοῦ ἀληθινοῦ ἐπιτελείου του, ἀποτελουμένου ἀπὸ ἰατρούς, βοηθούς, καὶ ἀπὸ ὑπαλλήλους παντὸς εἴδους. Εἶναι τώρα μερικὰ χρόνια, ἡ Ἀγγλία ἐξοδεύει χωρὶς νὰ λογαριάζῃ, διὰ νὰ πωθῇ τὸν φοβερὸν κίνδυνον ποὺ διαρκῶς ἐπαπειλεῖ τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὸ πελώριον καραβάνι τῶν προσκυνητῶν, τὸ ἀπιστεύστως γραφικόν, μὲ τὰ κουρέλια καὶ τὴν φοβερὰν δυσοσμίαν του, - ἀληθινὴ πανισλαμικὴ θεωρία, - ὅπου ἀδελφόνονται, πρώην μαθηταὶ τῶν λυκείων τοῦ Ἀλγερίου καὶ σέχηδες τῆς Ἐρήμου. Ἥσυχα ἥσυχα, τὸ κοπάδι αὐτό, τὸ ἐπιβιβασθὲν ὑπὸ τὸ ρόπαλον ἐξαγγλισθέντων ἀστυνομικῶν, ἀφήνει τὰ πολύχρωμα κουρέλια του, παραδίδει εἰς τὴν ἀπολύμανσιν τὰς παραδόξους ἀποσκευάς του, τὰ μπαλωμένα στρώματά του, τὰ παντὸς τύπου καὶ ἐποχῆς ὅπλα του, καὶ ὑποκύπτει εἰς ἀποπλύνσεις σύμφωνα μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν Ἐπιστήμην, καὶ ὄχι μὲ τὸν Νόμον τοῦ προφήτου. Καὶ ἔτσι κυλίεται, δίπλα στὴν ἱερὰν πηγήν του, ὁ ὁρμητικὸς ποταμὸς τοῦ Ἰσλάμ, δαμασθεὶς ἀπὸ τὸ ἰσχυρότερον τῶν χριστιανικῶν κρατῶν.

Ἐκεῖ ἐπάνω ὅμως, στὰ κόκκινα βουνά, ὀρθώνεται ἀμόλυντον, ἄθικτον, περιφρονητικόν, ὑπερήφανον, ἀμετάβλητον τὸ κάστρον ποὺ ἤγειρε πρὸς δόξαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, πρὸ δεκατεσσάρων αἰώνων, ὁ εὐσεβέστατος αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός.

Ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὸ Λοιμοκαθαρτήριον, μία μικρή, πολὺ ταπεινὴ ἐκκλησοῦλα φέρει εἰς τὸν νοῦν τοῦ ταξειδιώτου, ὅτι εὑρίσκεται πλέον ἐπὶ ἐδάφους βυζαντινοῦ, ὅτι ἐπάτησε εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σιναίου, Φαρὰν καὶ Ραϊθώ. Διότι τὸ Τὸρ εἶναι ἡ Ραϊθώ, τὸ ἀρχαῖον μετόχιον τοῦ μοναστηρίου τοῦ Σινᾶ, τὸ κέντρον μιᾶς ἄλλοτε ἀκμαζούσης χριστιανωσύνης, καὶ ἡ ὁποία ἀρχίζει σήμερον ν' ἀναςχηματίζεται. Ἐδῶ διοργανώνονται τὰ καραβάνια, τὰ ὁποῖα προτίθενται νἀνέβουν εἰς τὸ βουνόν. Ἀπὸ Ραϊθὼ μέχρι τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους, ὁ δρόμος εἶναι δύο τριῶν ἡμερῶν μὲ καμῆλες. Μερικαὶ φυλαὶ ὀρειναὶ *Ζεβελίγε*, ἀπόγονοι καθὼς φαίνεται τῶν δούλων, τοὺς ὁποίους ὁ Ἰουστινιανὸς ἐχάρισε εἰς τὴν Μονήν, σήμερον ἐξισλαμισμέναι, ἔχουν τὸ μονοπώλιον τῆς μεταφορᾶς, ἐπὶ τῇ βάσει συμβολαίων γινομένων μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν καλογήρων. Καὶ μόλα ταῦτα, γιὰ κάθε ταξεῖδι, πρέπει νὰ ξανακάμνῃ κανεὶς καινούργιες συμφωνίες. Ἕνας γηραλέος δάσκαλος φεσοφόρος, τετραπέρατος καὶ πολύγλωττος, καταστρώνει εἰς ἑλληνικὴν καὶ ἀραβικὴν γλῶσσαν, ὑπαγορεύοντος τοῦ οἰκονόμου τῆς Ραϊθὼ καὶ παρουσίᾳ τῶν ὁδηγῶν, διαρκῶς ὑποπτευομένων καὶ διακοπτόντων, ἕνα συμφωνητικόν, ἀκριβὲς ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς καὶ ὅπου ὅλαι αἱ περιπτώσεις προβλέπονται. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του σχηματίζεται τὸ καραβάνι, ἀνεβαίνουν στὶς καμῆλες καὶ ἡ ὁδοιπορία ἀρχίζει διὰ μέσου τῆς πεδιάδος, στρωμένης μὲ ἄμμον φλέγουσαν. Μετὰ πέντε ὧρες φθάνει κανεὶς εἰς τὰ βουνὰ καὶ βυθίζεται εἰς τὰ μυστηριώδη βάθη τοῦ *Οὐάδη-Ἰσλῆ*, τὸ ὁποῖον ποῦ καὶ ποῦ φαρδαίνει, ἀλλοῦ περισφίγγεται καὶ σὲ μερικὰ σημεῖα δὲν ἀφήνει παρὰ στενὴν δίοδον ἀνηφορικήν, γεμάτην ἀπὸ σωριάσματα λίθων. Παντοῦ οἱ βράχοι ἔχουν ἀποχρώσεις μεταλλικάς· τὸ δὲ κυριαρχοῦν χρῶμα εἶναι τὸ κοκκινωπόν. Οἱ ὀγκόλιθοι, καταφαγωμένοι, καὶ γυαλιστεροί, φαίνονται σὰν νὰ εἶναι ριγωμένοι μὲ φαρδυὰ μαῦρα χαράκια. Νομίζει κανεὶς πῶς ἕνας βράχος ρευστός, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν γεωλογικῶν μετασχηματισμῶν, ἐτρύπησε ἐδῶ κι' ἐκεῖ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἐρυθρῶν λίθων, καὶ εἰσήγαγεν ὁρμητικῶς εἰς τὰς σχισμάδας ρεύματα λάβας. Αἱ κορυφαὶ παρουσιάζουν ἀλλόκοτα σχήματα. Συχνὰ νομίζει κανεὶς πῶς εὑρίσκεται ἐνώπιον ἀληθινῶν πυραμίδων, ἄλλοτε πάλιν πρὸ πύργων μισογκρεμισμένων, ἀπομεινάρια ἐπιβλητικά, δὲν ξεύρω ποιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς Τιτάνων. Ἐν γένει ἡ ἀποδιδομένη ἐντύπωσις εἶνε ἡ ἐντύπωσις ἑνὸς μεγαλείου μονοτόνου μὲν ἀλλ' ἐκπληκτικοῦ. Μία τοποθεσία ἀποκλειστικῶς ἀπὸ πέτρες, ἡ ὁποία συνθέτει τὸ ποίημα τοῦ λίθου καὶ ἐξυμνεῖ ὅλα τὰ χρώματα καὶ ὅλα τὰ σχήματά του.

Παραλείπω νὰ περιγράψω τὸ περίεργον θέλγητρον μιᾶς κατασκηνώσεως ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης εἰς τὰς ἀποκαλυπτικὰς ἐκείνας ἐρημίας. Ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ διώξω ἀπὸ τὴν μνήμην μου τὴν ἐντύπωσιν ποὺ μοῦ ἔκαμνεν ἡ λεπτοκαμωμένη σκηνή μας, λὲς κι' ἐτσακίζετο ὑπὸ τὸ βάρος τριῶν πελωρίων βράχων, δίπλα σ' ἕνα μικρὸ δασάκι ἀπὸ τέσσαρας φοίνικας, ποῦ φύτρωσαν ἐκεῖ, ὁ Θεὸς ξέρει πῶς.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ὁδοιπορίας, τὸ τοπίον ἀλλάζει. Αἱ χαράδραι μεταβάλλονται εἰς πεδιάδας καὶ αἱ πεδιάδες σκεπάζονται ἀπὸ μίαν πτωχὴν βλάστησιν ἀσπριδερῶν λειχήνων. Ποῦ καὶ ποῦ διακρίνει κανεὶς ταμαρίσκους (ἀραβιστὶ *τάρφα:* τὸ φυτὸν ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγεται τὸ *μάννα*). Τὸ καραβάνι διέρχεται διὰ μέσου δύο λωρίδων χωριζομένων δι' ἀποκρήμνων ράχεων. Καὶ τέλος διακρίνεται μακρὰν ἕνα ἄθροισμα κορυφῶν φοβερωτέρων καὶ περισσότερον ἐρυθρομαύρων παρὰ ποτέ.

— *Μπὲν ἀλ-γκιμπὰλ ἐλ ντεῖρ*, λέγει ὁ Σεῖχης, τείνων τὴν χεῖρα. Ἡ μονὴ εὑρίσκεται ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνα τὰ βουνά. Καὶ πράγματι ἀφοῦ περάσωμεν τὴν τελευταῖαν λωρίδα, τὴν τελευταῖαν ἀπόκρημνον ράχην, ξεδιαλίζομεν εἰς τὸ βάθος ἑνὸς εἴδους χωνείου, πιεζόμενον ἀπ' ὅλον τὸ ὕψος τοῦ Δζεμπὲλ-Μοῦσα, τοῦ ὄρους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον μίαν ἡμέραν εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ σύννεφα ἀστραπὲς καὶ κεραυνούς, ἐπειδὴ *«ὁ Κύριος εἶχε κατέλθει ἐν πυρὶ»* (Ἔξοδος XIX), διακρίνομεν ἕνα ὀρθόγωνον σχεδὸν κανονικόν, πυργωμένον ἐν εἴδει κάστρου καὶ δίπλα μίαν καταπράσινην ὅασιν, ὅπου βλέπομεν συγχρόνως ποὺ κατερχόμεθα νὰ λάμπουν χρυσοῖ καρποί. Εἶναι τὸ Μοναστῆρι καὶ οἱ κῆποι του, τὰ πρῶτα ἀνθρώπινα ἔργα, ποὺ διακρίνει ὁ ταξειδιώτης ὕστερα ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν δρόμον διὰ μέσου τῆς ἐρήμου.

***

Οἱ μοναχοί, καμμιὰ εἰκοσαριὰ τὸν ἀριθμόν, ὑποδέχονται φιλοξένως τοὺς ταξειδιώτας, ὅταν μάλιστα φέρουν μαζύ των συστατικὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπόν των, διαμένοντα τὸν περισσότερον καιρόν, εἰς τὸ πολυτελὲς μετόχιον τῶν Σιναϊτῶν εἰς τὸ Κάϊρον. Καὶ μόλον τοῦτο ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν βλέπουν μὲ πολὺ καλὸ μάτι τὴν μακροχρόνιον διαμονὴν τῶν ξένων εἰς τὸ Μοναστῆρι. Ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοί των τοῦ Ἁγίου Ὄρους δὲν ἠμποροῦν νὰ κρύψουν κάποιαν δυσπιστίαν ποῦ αἰσθάνονται ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαίων, τῶν ξένων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τέτοιο πάθος σκαλίζουν τὰς βιβλιοθήκας των. Ἔτσι πλεῖστα ὅσα ἐμπόδια παρεμβάλλονται, ἐν εἴδει μέτρων περιοριστικῶν, κανονισθέντων ἰδίως ἀπὸ τὸν σημερινὸν ἀρχιεπίσκοπον Πορφύριον ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς «Συνάξεως». Ἀπαγορεύεται π.χ. ἡ φωτογράφησις τῶν χειρογράφων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σήμερον ὅλαι αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς Εὐρώπης ἐπιτρέπουν καὶ διευκολύνουν μάλιστα. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐκτέλεσις καταλόγων, καὶ ἑπομένως διὰ τοῦ μέτρου αὐτοῦ, πᾶσα γενικὴ μελέτη τῆς συλλογῆς αὐτῆς τῶν χειρογράφων, δυστυχῶς ὀλίγον εἰσέτι

γνωστῆς, ἀποκλείεται. Δὲν εἶναι λοιπὸν περίεργον, ἂν ὁ ταξειδιώτης ὁ μεταβὰς εἰς τὸ Ὄρος Σινᾶ μὲ τὴν πρόθεσιν τοιούτων μελετῶν, ὁμιλῇ μὲ κάποιαν πικρίαν περὶ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς του, καθισταμένης κάποτε ἀνυποφόρου μὲ τὰς διαρκεῖς ἐνοχλητικὰς καὶ ἀκατανοήτους ὑποψίας. Καὶ ὅμως δὲν ἐπιθυμῶ τὸ αἴσθημα αὐτὸ νὰ διακρίνεται εἰς τὰς σημειώσεις μου αὐτὰς περὶ τοῦ ἱεροῦ Ὄρους, δὲν θέλω νὰ προσδώσω μεγάλην σημασίαν εἰς παιδαριώδη καμώματα καὶ δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἐλπίζω οἱ μετ' ἐμὲ ταξειδιῶται νὰ μὴν ἀπαντήσουν πλέον.. Ἀλλὰ καὶ αἱ δυσάρεστοι αὐταὶ ἐντυπώσεις σβύνουν μόλις διὰ τῆς φαντασίας ἐπαναφέρει κανεὶς ἐνώπιόν του τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ φόβον ἐμπνέουσαν τοποθεσίαν τῆς Νομοθεσίας. Ἡ ἱερὰ σκιὰ τῆς ἀστραπηβόλου καὶ θείας κορυφῆς παρουσιάζεται εἰς τὴν μνήμην καὶ πνίγει μέσα της τὰς ἀνθρωπίνας σμικρότητας.

Ἄλλως τε χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ κανεὶς ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ παλαιοῦ μοναστηριοῦ, πλῆθος καλλιτεχνικῶν μεγαλοπρεπειῶν, γραφικοτήτων μοναδικῶν, σταματοῦν τὸ βλέμμα, προσελκύουν τὸν θαυμασμὸν καὶ σκορπίζουν τὰς χαμηλὰς φροντίδας.

***

Πολλαὶ νεώτεραι μεταρρυθμίσεις ἄλλαξαν τὴν ὄψιν τοῦ δαιδαλώδους αὐτοῦ οἰκοδομήματος. Μοναχικὰ κελλία ἀκουμπῶντα εἰς τὸν τοῖχον τοῦ αὐλογύρου, κατεδαφίσθησαν. Ὁ περὶ τὰς ἐπάλξεις διάδρομος εἰς πλεῖστα μέρη πίπτει εἰς ἐρείπια, εἰς ἄλλα δὲ πάλιν εἶναι ἀπροσπέλαστος. Τὸ *Ἀρχοντηλῆκι*, ὅπου φιλοξενοῦνται οἱ ἐπίσημοι ξένοι, εἶναι σύγχρονον κτίριον, καθὼς καὶ ὁ ἐξώστης, ὅπου κυματίζει ἡ σημαία τοῦ Μοναστηρίου, φέρουσα τὸ μονόγραμμα τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Νεώτερον ὁμοίως εἶναι καὶ τὸ ἰδιαίτερον διαμέρισμα τοῦ Ἡγουμένου. Μόλα ταῦτα ἡ Ἰουστινιάνειος Βασιλικὴ ὑφίσταται εἰσέτι μὲ τὸ ἀρχικόν της σχέδιον κατ' ἐλάχιστα τροποποιημένον. Τὴν ἔχουν ἐπουλώσει, ἐπιδιορθώσει οἱ κολῶνες καὶ τὰ κιονόκρανα, ἔργα ἀλλοκότου, σπανιωτάτου, ἴσως ἐντόπιου ρυθμοῦ, μὲ τὰ ἐπανειλημμένα ἐπιχρίσματα ἔχασαν τὸν ἀρχικόν των χαρακτῆρα. Χρυσαφικὰ μοσχοβιτικῆς προελεύσεως τοῦ 18ου αἰῶνος τὴν ἐπλημμύρισαν μὲ ἀπαστράπτουσαν ἀλλὰ ψεύτικην πολυτέλειαν. Πλῆθος σταυρῶν, πολυελαίων, ὧν στρουθοκαμήλου κρέμονται ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, μεταγενεστέρας καὶ αὐτῆς, ἡ ὁποῖα παρουσιάζει στερέωμα κυανοῦν μὲ χρυσοὺς ἀστέρας. Ἀμέτρητες εἰκόνες, μερικὲς ἐξ αὐτῶν ἀρχαῖαι, καλύπτουν τοὺς τοίχους καὶ τὸ τέμπλον. Ἔπειτα στασίδια ἀπὸ σκαλισμένο ξύλο, ὁ θρόνος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ Συνθρόνου, τὸ κάθισμα τοῦ Ἡγουμένου, — οἱ δύο πρῶτοι ζωγραφισμένοι — συμπληρώνουν τὸν διάκοσμον τοῦ ναοῦ. Πλοῦτος ὀλίγον ὕποπτος, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν ἐμποδίζει νὰ θαμπώνῃ τοὺς Ρώσσους προσκυνητάς, τοὺς ὁποίους μία θαυμασία πίστις φέρει ἐν εἴδει ποιμνίων, πολλάκις τοῦ ἔτους, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς καβάση τοῦ Ρωσσικοῦ Προξενείου τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς τοὺς τόπους αὐτούς, τοὺς ἁγιασμένους ἀπὸ τὴν Θεοφάνειαν τοῦ Παλαιοῦ Νόμου. Ἡ προσέλευσις αὐτὴ δικαιολογεῖ δι' ὀλίγας ἡμέρας τὸν ρωσσικὸν διάκοσμον τῆς Βυζαντινῆς Βασιλικῆς. Οἱ ἱερομόναχοι διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς τακτικοὺς αὐτοὺς ἐπισκέπτας, προσέχουν νὰ ἀνακωτώνουν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου ἕνα Εὐαγγέλιον καὶ μερικὰ τροπάρια εἰς σλαυϊκὴν γλῶσσαν. Οἱ προσκυνηταὶ ἑνώνουν εἰς τὴν ψαλμῳδίαν ἰδικά των ἄσματα, ἐξόχως ἁρμονικά, καθόσον αἱ ἑταιρίαι αὐταὶ τῶν προσκυνητῶν ἀπαρτίζουν χορῳδίας ἀμέμπτους, καὶ τὰ ἄσματά των προξενοῦν καλλιτέραν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν ἔρρινον μουσικὴν τῶν

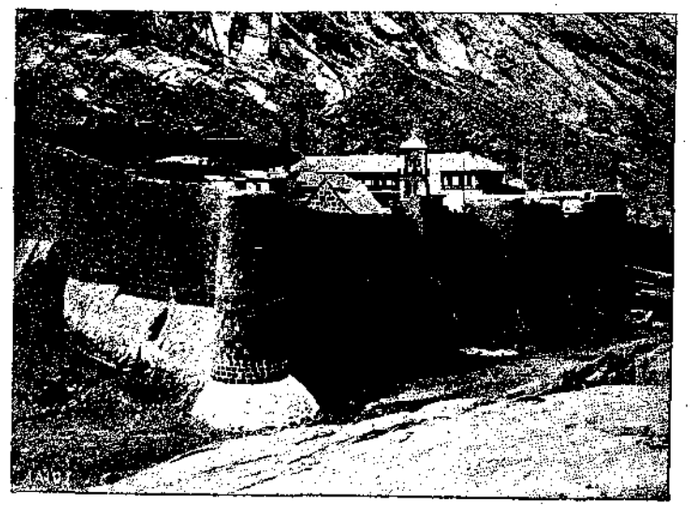

ΑΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

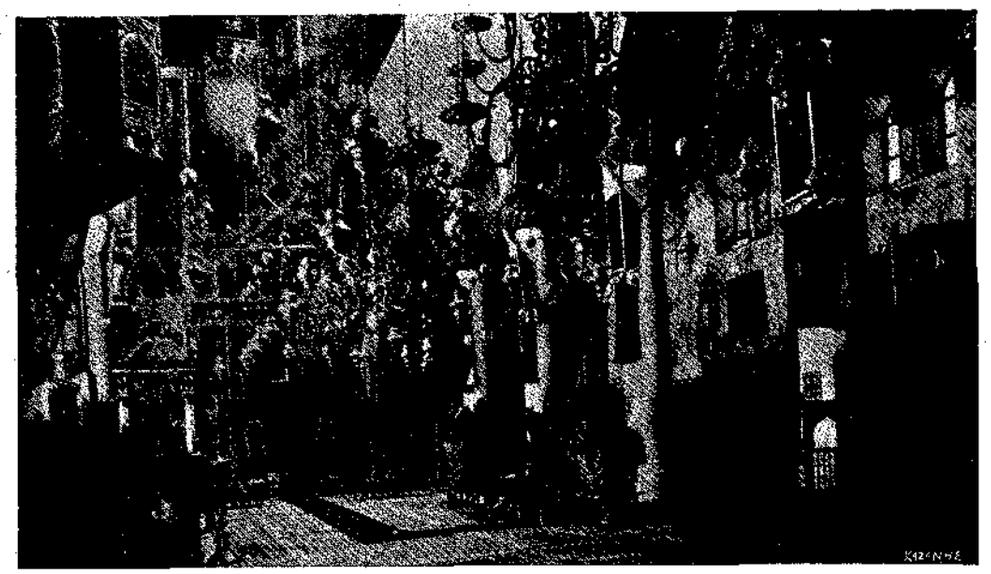

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΕΙΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ

παλαιῶν Βυζαντινῶν, εἰς ἡμᾶς τοὺς ὅλως ἀσυνειθίστους μὲ αὐτήν. Μία πνοὴ ἀνεκφράστου εὐλαβείας, μία λαῖλαψ ἀγρίας πίστεως δονεῖ μὲ τὴν ἠχὼ τῶν *Γόσποδι πομίλουϊ* τοὺς ἐπιχρύσους πολυελαίους, τοὺς ἐξελθόντας ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια τοῦ Κιέβου. Καὶ ὅταν ὁ διάκονος ψαλμῳδῶν μνημονεύει τὸν Νικόλαον Ἀλεξάνδροβιτς, Τσάρον ὀρθόδοξον καὶ αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, οἱ ἀγαθοὶ καλόγηροι νυσταλέοι καὶ ἀδιάφοροι, φρίττουν εἰς τὰ στασίδια των, ἀντικρύζοντες τὰ ἐξημμένα βλέμματα τῶν ὠχρῶν Μουζίκων, τὴν θρησκευτικὴν μανίαν τῶν γηραιῶν καὶ εἰδεχθῶν κουκουλωμένων *Ματουσκῶν*, τῶν ὁποίων τὸ μέτωπον ψαύει ρυθμικῶς τὸ δίχρωμον ἔδαφος. Καὶ ὁπωσδήποτε ἂν προέκυψεν ὁ μὲν ἐκ τοῦ δέ, οἱ δύο ὀρθόδοξοι κόσμοι δὲν ὁμοιάζουν μεταξύ των καθόλου. Μὲ ἕνα αἴσθημα ἀόριστον θαυμασμοῦ, ζηλοτυπίας, περιφρονήσεως ἴσως καὶ φόβου, οἱ σημερινοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Βυζαντινῆς παραδόσεως προσβλέπουν τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου τοὺς χύσαντας τόσον ἀλλόκοτον ὕλην εἰς τοὺς παλαιοὺς τύπους τῆς κοινῆς των θεολογίας. Ἀλλ' ἡ Βυζαντινὴ παράδοσις, ἀκόμη ζῶσα καὶ σφριγῶσα, μειδιᾷ ὄπισθεν τοῦ ὑψηλοῦ εἰκονοστασίου τοῦ βεβαρυμένου ἀπὸ τὰ χρυσώματα καὶ τοὺς χτυπητοὺς χρωματισμούς.

Εἰς τὴν ἀψῖδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπολήγει τὸ ἱερόν, ἀπαστράπτει μὲ ζωηροὺς ἀκόμη τόνους τὸ ἔνδοξον μωσαϊκὸν *τῆς Μεταμορφώσεως*. Εἰς τὸ κέντρον ὁ Χριστὸς ὀρθοῦται ἐν τῇ ἰριώδει Δόξῃ του εἰς ἀποχρώσεις θαυμασίως συναδελφωμένας. Τὸ βαθὺ κυανοῦν φωτίζεται καὶ περνᾷ εἰς τὸ πράσινον καὶ ἀπὸ τὴν ἴριδα πηγάζουν ἀκτῖνες ὑπόλευκοι χαρακόνουσαι τὸ χρυσοῦν βάθος. Μὲ νεαρὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ μορφήν, ἐλαφρῶς γενειῶσαν, μὲ ἀπαυγάσματα ρόδινα καὶ πράσινα εἰς τὸ πρόσωπον ὁ Σωτὴρ, ὑψοῦται, μὲ μίαν κίνησιν πλατειὰν καὶ ἀνεμπόδιστον. Ἀριστερᾷ ὁ Ἠλίας ὁ ἐρημίτης τοῦ Χωρήβ, ὁ αἰσθανθεὶς εἰς τὴν ἐξορίαν του ψαύουσαν αὐτὸν τὴν θείαν πνοήν, ὑπερηφάνως δεικνύει διὰ τοῦ δακτύλου, τὸν Μεσσίαν, ὅστις ἐκπληροῖ τὰς προφητείας του. Δεξιόθεν ὁ Μωϋσῆς, γέρων παρὰ τὰ συνειθισμένα εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, παριστανομένου ἐδῶ ἀπὸ γραμμὰς μαύρας, κυανᾶς, πρασίνας, καὶ κιτρίνας, οἱ μαθηταὶ θαμβωμένοι προσεύχονται ἐν ἐκστάσει. Ὁ Πέτρος φαίνεται σὰν νὰ εἶναι βεβαρυμένος ἀπὸ τὸ βάρος μιᾶς χάριτος πολὺ μεγάλης διὰ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰ ἁμαρτήματά του. Ὁ προτιμημένος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὁ σφόδρα ἀγαπώμενος, εἶναι γονατισμένος ἐν τελείᾳ ἀπορροφήσει. Ὁ Ἰάκωβος ἵσταται κάμπτων τὰ γόνατα. Ὅλαι αἱ στάσεις εἶναι ζωνταναί, φυσικαί. καὶ θαυμασίως ποικίλλουν. Τὰ

πρόσωπα εἶναι ἐνδεδυμένα μὲ χιτῶνας ἀρχαϊκούς, χρώματος καφετί. Οἱ Προφῆται φέρουν λευκὴν γενειάδα, ὁ Πέτρος εἶναι ἄνευ κόμης μὲ γενειάδα λευκήν, ὁ Ἰάκωβος μὲ μακρὰν μαύρην κόμην, μὲ γένεια καὶ μαῦρον μύστακα, μόνον ὁ Ἰωάννης εἶναι ἀγένειος. Ολόκληρος ἡ σκηνὴ αὐτὴ περιτριγυρίζεται ἀπὸ ἕνα χαριτωμένον πλαίσιον μὲ τριάντα μετάλλια προφητῶν, ἀποστόλων, καὶ ἁγίων. Ἡ διακόσμησις ἐξακολουθεῖ καὶ ἄνωθεν τῆς ἀψῖδος ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὅπου παριστάνεται πάλιν ὁ Μωϋσῆς ἀριστερᾷ μὲν προσευχόμενος πρὸ τῆς Ἀκαταφλέκτου βάτου, δεξιόθεν δὲ ὁ ἴδιος προβάλλει κρατῶν τοὺς πίνακας τοῦ Νόμου. Τέλος ἑκατέρωθεν δύο μετάλλια παριστάνοντα κατὰ τὴν παράδοσιν τὰ πρόσωπα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας, ἴσως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, ὅπου ὅμως ὁ κ. Ἐμπὲρς ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Μωϋσῆν καὶ τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην. Πρὸς

Ἀϊλήσιον καὶ Νόννας· καὶ ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων αὐτοῦ Γεωργίου καὶ Σεργίου καὶ Θεοδώρας.

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, τῶν ὁποίων ἡ τρίτη νῦν τὸ πρῶτον πιστεύομεν ὅτι δημοσιεύεται ἐντελῶς καὶ ἀκριβῶς, μανθάνομεν ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐστεγάσθη εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ θανάτου τῆς Θεοδώρας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ (548—565).

Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκόμη ἀκριβέστερον τὴν χρονολογίαν τῆς περιφήμου Βασιλικῆς. Πρό τινος καιροῦ ἀνεκαλύφθη ἐν Παλαιστίνῃ μία ἐνεπίγραφος πλάξ, ἡ ὁποία ἀναφέρει τὴν κοίμησιν «*τῆς μακαρίας Νόννας Στεφάνου Ἀϊλησίας*» δηλαδὴ ἐκ τῆς κώμης Ἀειλά, κειμένης ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀκάβας (Ἐρυθρὰ θάλασσα). Λοιπόν, ἀφοῦ ἡ μακαρία Νόννα ἐκοιμήθη κατὰ Ἰανουάριον μῆνα τοῦ ἔτους 562 μ.Χ., ἐνῷ γνωστὸν ἡμῖν εἶναι ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς δοκοῦ, ὅτι ἔζη ἀκόμη, ὅταν ὁ σύζυγός

ΤΟ ΜΩΣΑΪΚΟΝ ΤΗΣ ΑΨΙΔΟΣ, ΤΟ ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΣ — Η ΚΟΓΧΗ —

εὕρεσιν τῆς χρονολογίας τοῦ ἀριστουργήματος αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐξακριβώσωμεν πρῶτον πότε ἐκτίσθη ἡ Βασιλική. Περὶ τούτου μᾶς δίδουν πληροφορίας αἱ ἐπὶ τῶν δοκῶν τῆς στέγης ἐπιγραφαί.

Ἡ πρώτη λέγει: *Ὑπὲρ μνήμης καὶ ἀ·απαύσεως τῆς γεναμένης ἡμῶν βασιλίδος Θεοδώρας.*

Ἡ δευτέρα: *Ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν Ἰουστινιανοῦ.*

Καὶ ἡ τρίτη: *Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ὀφθεὶς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ σῶσον καὶ ἐλέησον τὸν δοῦλον σου Στέφανον Μαρτυρίου οἰκ(οδόμον) καὶ τέκτονα* της ὁ ἀρχιτέκτων ἐπεράτωσε τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἔλαβε τέλος πρὸ τοῦ 561.

Λαμβάνοντες τοῦτο ὑπ' ὄψιν, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν μὲ ποῖον ἔτος συμπίπτει ἡ 14η ἰνδικτιών, τῆς ὁποίας ποιεῖται λόγον ἡ κυκλοτερὴς ἐπιγραφὴ γύρῳ τοῦ Μωσαϊκοῦ ἀπολήγουσα οὕτως: *σπουδῇ Θεοδώρου πρεσβ(υτέρου) κ(αὶ) δευτ(έρου ἤ δευτεραρίου) ἰνδ.* $\overline{\Delta I}$ *(=ΙΔ')*. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ τοῦ ἔτους 565, τοῦ τελευταίου ἔτους δηλαδὴ τῆς βασιλείας τοῦ

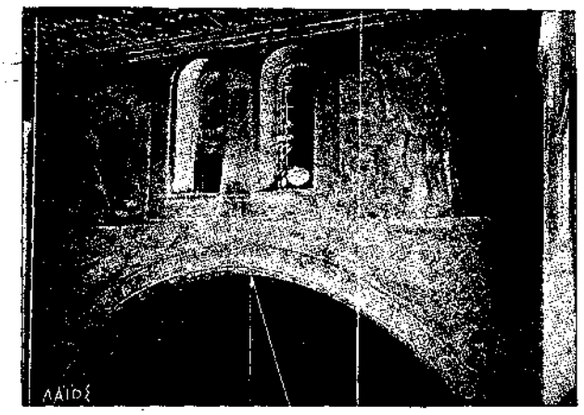

ΤΟ ΜΩΣΑΪΚΟΝ ΤΗΣ ΑΨΙΔΟΣ, ΤΟ ΑΝΩ ΜΕΡΟΣ

Ἰουστινιανοῦ. Ἡ κυκλοτερὴς αὕτη ἐπιγραφὴ (*ἐν ὀνόματι Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος γέγονεν τὸ πᾶν ἔργον τοῦτο ὑπὲρ σωτηρίας τῶν καρποφορησάντων ἐπὶ Δογγίνου τοῦ ὁσιωτάτου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου*[1]) ὁμοιάζει ἐκπληκτικῶς πρὸς ἐπιγραφάς τινας τοῦ λήγοντος VΙου αἰῶνος, Παλαιστινιακῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀλλ' αὐτὸ ποῦ μᾶς ἀναγκάζει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν χρονολογίαν αὐτὴν εἶναι καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς παριστανομένης σκηνῆς, ἡ συναρμολόγησις τῆς ὅλης εἰκόνος. Ἀναπολοῦμεν ἀμέσως τὴν Ραβένναν, τὸ Παρέντζο καὶ τὰ Κυπριακὰ μωσαϊκά, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μᾶς περιέγραψεν ὁ κ. Σμυρνώφ. Εἶναι ἡ τέχνη τῆς Ἰουστινιανείου ἐποχῆς μὲ ὅλην τὴν κλασικὴν γλαφυρότητα ἀλλὰ καὶ τὴν πομπώδη μεγαλοπρέπειάν της τὴν προαγγέλλουσαν τὴν ἀκινησίαν τῶν μεταγενεστέρων ἔργων. Τῆς αὐτῆς σειρᾶς ἔργα εἶναι καὶ οἱ *πετῶντες ἄγγελοι* ἄνωθεν τῆς ἀψῖδος εἰς τὸν Ἅγιον Βιτάλιον τῆς Ραβέννας, *ὁ Μωϋσῆς πρὸ τῆς Βάτου* καὶ *ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς, ὁ κύκλος τῶν ἀποστόλων* τοῦ Βαπτιστηρίου τῶν Ὀρθοδόξων, *ὁ κύκλος τῶν ἱερῶν γυναικῶν* εἰς τὸ Παρέντζο καὶ *οἱ ἀπόστολοι* εἰς τὴν Κανακαρίαν τῆς Κύπρου. Καὶ λυποῦμαι, διότι δὲν σώζονται καλλίτερα τὰ ἐλεεινῶς κατεστραμμένα Κυπριακὰ ψηφιδωτά· θὰ εἴχαμεν νομίζω ἐκεῖ ἔργον ἀδελφὸν τοῦ ἰδικοῦ μας, τὸ ὁποῖον τώρα λάμπει ἐν μεμονωμένῃ λαμπρότητι, λείψανον τοῦ καθαρῶς ἀνατολικοῦ κλάδου τῆς Ἰουστινιανείου τέχνης.

Ἐδῶ ἔπρεπε νὰ εἴπω μερικὰ περὶ ἑνὸς ἄλλου σωζομένου μνημείου τῆς Βασιλικῆς τῆς Μεταμορφώσεως, τῆς σπουδαιοτάτης ἐκ γλυπτοῦ ξύλου καὶ σμαλτοκολλήτου θύρας μετὰ περιεργοτάτων παραστάσεων. Ἀλλὰ περὶ αὐτῆς ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς σχεδὸν παντοῦ καὶ ἰδίως εἰς τὴν ὡραίαν *Ἱστορίαν τῆς Τέχνης* τοῦ κ. Ἀνδρέα Michel.

Ἐννέα παρεκκλήσια περιτριγυρίζουν τὴν Βασιλικήν. Ὀκτὼ εἶναι διαμοιρασμένα, ἀνὰ τέσσαρα κατὰ μῆκος τῶν κάτω πλευρῶν· τὸ τελευταῖον ἀποτελεῖ τὴν κυρίως ἀψῖδα τοῦ οἰκοδομήματος, ὄπισθεν τῆς ψηφιδωτῆς κόγχης. Ὁ ναΐσκος αὐτός, ὁ περιφημότερος ὅλων, εἶναι σκοτεινὸν καὶ μυστηριῶδες στενὸν τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ πλάκας κυανᾶς faïence. Εἶναι κτισμένος ἐπὶ τῆς θέσεως *τῆς φλεγομένης βάτου καὶ οὐ κατακαιομένης*, ἥτις εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τύπος, ἡ προπαράστασις τῆς *νύμφης ἀνυμφεύτου*. Ἐδῶ ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ μοναχοὶ συνήνωσαν εἰς ἕνα στενὸν χῶρον, ὅλα τὰ ἱερὰ μέρη, ὅλα τὰ προσκυνήματα. Δύο βήματα ἀπὸ τὴν Μονὴν εἶναι τὸ βουνόν, ὅπου ὁ Ἰοθὸρ ἔβοσκε τὰ ποίμνια του· πεντακόσια βήματα μακρὰν τὸ σπήλαιον ὅπου κατέφυγεν ὁ Ἠλίας λίγο πιὸ ἐπάνω ὁ τόπος τῆς Νομοθεσίας. Καὶ εἰς τὴν

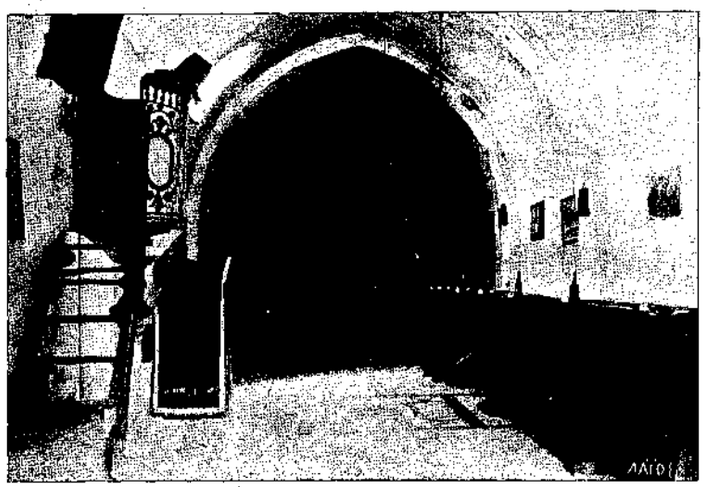

Η ΤΡΑΠΕΖΑ, ΠΡΩΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

[1] Αἱ συγκεκομμέναι λέξεις συνεπληρώθησαν.

πεδιάδα ὁ λοφίσκος ὅπου ἠνωρθώθη ὁ Χρυσοῦς Μόσχος. Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τοὺς στοχασμοὺς αὐτοὺς καὶ ἂς βυθισθῶμεν καλλίτερα εἰς τὸν βαθὺν αὐτὸν Συμβολισμόν, ὁ ὁποῖος ἑνώνει παντοῦ τὴν Παλαιὰν μὲ τὴν Νέαν Διαθήκην, τοὺς Τύπους μὲ τὰς Εὐαγγελικὰς πραγματικότητας. Καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ναὸν ἂς βγάλωμε τὰ παπούτσια μάς, σύμφωνα μὲ τὴν διάταξιν, ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἔβγαλε τὰ ἰδικά του, ὅταν ὁ Κύριος τοῦ ἐφώναξε: *Ἡ γῆ τὴν ὁποίαν πατεῖς εἶναι ἱερά.*

Κάθε Σάββατον εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τελεῖται λειτουργία. Ἡ διακόσμησίς του περιλαμβάνουσα καὶ ἕνα μωσαϊκὸν πολλάκις ἐπιδιορθωθέν, ἠμπορεῖ νὰ περάσῃ γιὰ πολυτελής. Κατενθουσίασε τὸν Πέτρον Λοτῆ, ὅστις καὶ τῆς ἀφιέρωσε μερικὰς φράσεις εἰς τὴν «*Ἔρημόν*» του ἀναμιμνησκούσας μεγαλοπρεπείας περασμένων ἐποχῶν. Φαίνεται ὅμως πῶς δὲν ἀνέγνωσε τὰς ἐπιγραφάς, γραμμένας μὲ ἰσχνὰ καὶ ἑνωμένα γράμματα, αἱ ὁποῖαι προλαμβάνουν κάθε ὑπερβολικὸν ἐνθουσιασμόν. Ἐπὶ τῆς θύρας ἀναγινώσκομεν: *Μνήσθητι, δέσπότα, τοῦ δούλου σου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τοῦ Κρητὸς ἀφο.* Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοίχου: *Ἀρχιεπιερατέβοντος κυρίου ἀρχιεπισκόπου ιωαννικίου ηκονομου οντος ἐν πόλει δαμασκοῦ—γέροντος κυρίου φιλοθέου ἐτελειοθη τὸ ἔργον ἀχπ ἐν μηνὶ Αὐγούστου.* Καὶ ἐπὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ τὸ ἑξῆς κείμενον, ἐνδιαφέρον ἰδίως τὸ μωσαϊκὸν τῆς Μεταμορφώσεως: *τὸ παρὸν μωσιον καθως καὶ τὸ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πεπαλαιωθέντα ἐπιδιορθώθη ἀρχιεπισκοποῦντος τοῦ παναγιωτάτου κ. Κωνσταντίου βυζαν. διὰ χειρῶν σαμουὴλ ἱερομον. τοῦ ἐκ Ρωσσίας 1847.*

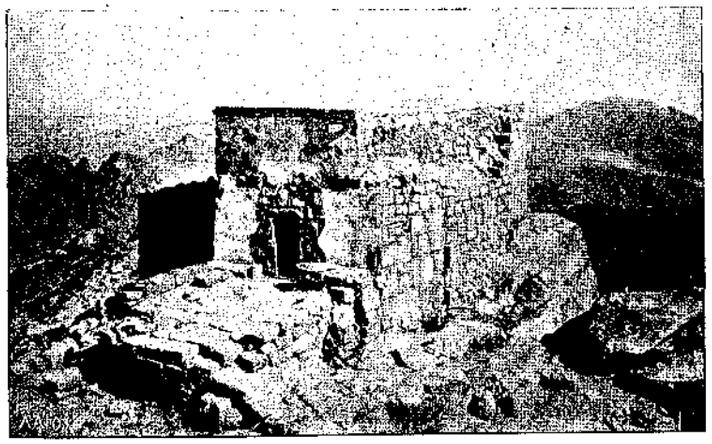

ΤΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΟΡΥΦΗΣ

Ἡ Μονὴ ἄλλοτε ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου, σήμερον ὅμως φέρει τὸ ὄνομα τῆς ἐνδόξου παρθενομάρτυρος Ἀλεξανδρείας Ἁγίας Αἰκατερίνης, τῆς ὁποίας τὸ σῶμα μετεφέρθη ἐκεῖ ὑπ' ἀγγέλων ἐπί τινος γειτονικοῦ ὄρους. Τὰ ἅγια λείψανα εἶναι κατατεθειμένα ἐντὸς σαρκοφάγου. Ἐπιδεικνύεται ὅμως εἰς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ ἕνα κενοτάφιον ἐξ ἀργύρου, δῶρον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας μὲ σλαυϊκὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὴν ἀκόλουθον ἑλληνικήν: † *ἀρχιερατεύοντος Σινᾶ ὄρος κὺρ Ἰωαννικίου Λασκάρεος εἴφερεν τὸ παρὸν σεντούκη τῆς Ἁγίας ἀπὸ τὴν Μοσχοβίαν ὁ ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος ὁ Κύπριος σιναΐτης 1691.*

Ἀλλ' ἂς ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἐκκλησίαν καὶ μεταβῶμεν εἰς τὸν ἄλλον θησαυρὸν τοῦ Σιναϊτικοῦ μοναστηρίου. Διερχόμενοι ρίπτομεν ἓν βλέμμα εἰς τὸ Τζαμί, τὸ ὁποῖον οἱ μοναχοί, κατὰ μίαν παράδοσιν ὀλίγον πιθανήν, ἔκτισαν διὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτὰν Σελήμ, καὶ ὅπου, δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια οἱ μουσουλμάνοι *Δζεβελίγε* ἤρχοντο καὶ προσηύχοντο. Δὲν σταματῶμεν οὔτε ἐνώπιον τῆς *Τραπέζης*, ἄλλοτε καθολικοῦ ναΐσκου καὶ ὅπου τώρα οἱ μοναχοὶ τρώγουν τὰ ὀχταπόδια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τὸ ταχινένιο πιλάφι τῆς Σαρακοστῆς, ἐνῷ ἕνας ἀναγνώστης προσθέτει εἰς τὸ καθημερινὸν λιτὸν φαγητὸν τὴν θρεπτικὴν καὶ διδακτικωτάτην τροφὴν τῶν *πατερικῶν* ὁμιλιῶν καὶ τῶν πανηγυρικῶν λόγων.

Εἰσέλθωμεν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην, εὑρισκομένην σήμερον σχετικῶς ἐν τάξει, χάρις εἰς τὰς προσπαθείας, διὰ τὰ ἀραβικὰ βιβλία καὶ Συριακά, τῶν κυριῶν Smith - Lewis καὶ Gibson, καὶ διὰ τὰ ἑλληνικὰ τοῦ κ Θεμιστοκλέους Βολίδη, σήμερον ἐπιμελητοῦ τῶν χειρογράφων ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν δύο κοσμημάτων τῆς παλαιᾶς Σιναϊτικῆς συλλογῆς, τὸ ἕν, ἡ περίφημος διὰ κεφαλαίων γραμμάτων *βίβλος τοῦ Tischendorf*, δὲν εὑρίσκεται πλέον ἐδῶ, ἀλλ' ἐν Λειψίᾳ καὶ Πετρουπόλει. Τὸ ἕτερον, τὸ *Συριακὸν Εὐαγγέλιον* τὸ ἀνακαλυφθὲν παρὰ τῆς κυρίας Ἀγνῆς Smith-Lewis, πολυτελῶς δεμένον φυλάττεται κλεισμένον ἐντὸς ξυλίνου κιβωτίου. Μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, ἀνερχομένων εἰς 2,000, ὑπάρχουν εἰσέτι ἀρκεταὶ ἀξιοσέβασται περγαμηναί, βίβλοι, λεξικά, λειτουργικὰ βιβλία, ἁγιογραφικοὶ κώδικες, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ διὰ κεφαλαίων γραμμάτων καὶ πολλοὶ περιλαμβάνοντες μικρογραφίας. Ἀναφέρομεν τὸ θαυμάσιον εἰκονογραφημένον ἀντίτυπον Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου, τοῦ παραδόξου αὐτοῦ ταξειδιώτου τοῦ 6ου αἰῶνος ὅστις εἰς τὰ διάφορα ἐμπορικά του ταξείδια εἰς τὴν Νουβίαν καὶ τὴν Ἀβυσσινίαν, πνεῦμα περίεργον καὶ λεπτόν, ἐνδιεφέρετο καὶ διὰ τὰς ἀρχαιότητας καὶ ἀντέγραφε ἐπιμελῶς τὰς ἐπιγραφάς. Στὰ τελευταῖα του χρόνια, ὁ ἔμπορος αὐτὸς ἀπεσύρθη εἰς τὰ μέρη τοῦ Σινᾶ, ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ συνάρμόζων τὰς παρατηρήσεις. ποὺ ἔκαμεν κατὰ τὸ διάστημα τῶν ταξειδίων του μὲ τὰς βιβλικὰς θεωρίας, ἐπολέμει τολμηρότατα εἰς τὴν *Χριστιανικὴν* του *Τοπογραφίαν* τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς, μὲ ἕνα ὕφος λαϊκὸν καὶ εὐχάριστον, ὄχι ἄνευ ἐνδιαφέροντος. Τὸ Σινᾶ ἐδοξάσθη καὶ ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς μοναχούς, τῶν ὁποίων ὁ ἕνας τοὐλάχιστον κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ φήμην ἴσην μὲ τὴν τοῦ παγκοσμίου φήμης λαϊκοῦ γεωγράφου. Εἶναι Ἰωάννης ὁ Κλῖμαξ, ἀποθανὼν κατὰ τὸ 650 μ. Χ., συγγραφεὺς τῆς περιφήμου *κλίμακος*, ὅπου περιγράφει βαθμῖδα πρὸς βαθμῖδα τὴν ὕψωσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν: ἀληθινὸς κῶδιξ μοναχικῆς καθάρσεως. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ἰωάννου εἶναι ἀκόμη ζῶσα εἰς τὴν Μονήν· δεικνύουν τὴν κρύπτην του, ὅπου σαράντα χρόνια ἔζησε μόνος μελετῶν, ὅτε οἱ μοναχοὶ παμψηφεὶ τὸν ἐξέλεξαν Ἡγούμενόν των. Θὰ ἦτο πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἡ μελέτη τῶν ἠθῶν τῶν παλαιῶν πατέρων ἐκ τῶν ἐκδεδομένων μνημείων καὶ τῶν ἀνεκδότων εἰσέτι χειρογράφων τῆς Μονῆς, ὅλων αὐτῶν τῶν δοξασθέντων εἴτε ἕνεκα τῆς εὐσεβείας των εἴτε διὰ τῶν γνώσεων των εἰς τὴν μοναξιὰν αὐτήν. Δὲν εἶναι τώρα ἡ κατάλληλος περίστασις νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν μελέτην αὐτήν· ἄλλως τε πρὸς τοῦτο θὰ ἐχρειάζετο ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις ὅλων τῶν βίων τῶν τοπικῶν ἁγίων, τῶν θαυμάτων καὶ τῶν καθ' αὐτὸ Σιναϊτικῶν παραδόσεων τὰς ὁποίας ἡ βιβλιοθήκη αὐτὴ ἀφθόνως παρέχει. Δὲν θὰ εἴπωμεν τίποτε περὶ τῶν δύο ἐρημιτῶν *Γαλακτίωνος καὶ Ἐπιστήμης*, οὔτε θὰ ἀναφέρωμεν κἂν τὰ ὀνόματα τῆς ἐνδόξου φάλαγγος τῶν μακαρίων ἀσκητῶν τῶν πεσόντων ἐδῶ, πολὺ πρὶν ἱδρυθῇ ἡ Μονή, ὑπὸ τὰ βέλη καὶ τὸν σίδηρον τῶν Σαρακηνῶν, *τοὺς ἐν Σινᾷ καὶ Ραϊθῷ ἀναιρεθέντας πατέρας*, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην διαφυλάττει ἀκόμη ἕνα παρεκκλήσιον τῆς Βασιλικῆς καὶ οἱ μοναχοὶ Ἀπολλώνιος καὶ Νεῖλος ἔγραψαν τὴν θλιβερὰν ἱστορίαν.

***

Θὰ ἦτο τῇ ἀληθείᾳ ἔλλειψις σεβασμοῦ ἐκ μέρους μας πρὸς τὴν *Ἁγίαν Κορυφὴν* ἡ ἐπὶ περισσότερον καιρὸν ἀργοπορία μας νὰ ἀνέλθωμεν ἐπ' αὐτῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἡ συνήθεια ἀπαιτεῖ νὰ γίνεται τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἀφίξεως. Ἡ ἄνοδος διαρκεῖ περίπου δύο ὥρας. Ἀναρριχώμεθα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου ὄρους δι' ἑνὸς εἴδους κλίμακος μισοκατεστραμμένης, ἡ ὁποία δὲν παρουσιάζει πλέον παρὰ διαδοχὴν ὄγκων λίθων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐν ἰσορροπίᾳ, φοβερὰ ὀλισθηρῶν, ὅπως ἄλλως τε καὶ ὅλες οἱ πέτρες τοῦ βουνοῦ αὐτοῦ, τριβεῖσαι ἄλλοτε ἀπὸ τὰ νερά. Σταματῶμεν εἰς δύο ναΐσκους τῆς *Παναγίας τοῦ Οἰκονόμου*, συνδεομένης μετὰ περιέργου παραδόσεως,

Η ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΑ

Ο ΠΑΤΗΡ ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ

καὶ τῶν προφητῶν *Ἠλιοῦ καὶ Μωϋσέως*, ὅπου δύο κυπαρίσσια ὑψοῦνται πλησίον μιᾶς πηγῆς. Σταματῶμεν ἐπί τινος βράχου ἀποτόμου, ἀκριβῶς ἐκείνου ὅπου ὁ *Θεόπτης Μωϋσῆς* κρατούμενος ἀπὸ τὸν Ὤρ καὶ Ἀαρών, ὕψωσε πρὸς τὸν Θεὸν τὰς χεῖρας του παρακαλῶν, ἐνῷ κάτω εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ραφιδὶμ ὁ Ἰσραὴλ ἠγωνίζετο κοπιωδῶς πρὸς τὸν Ἀμαλήκ. Ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἀνερχώμεθα καὶ φθάνομεν τέλος εἰς τὸν τόπον ὅπου ἠκούσθη ἡ θεία φωνὴ ἐν τῷ μέσῳ ἀστραπῶν βροντῶν καὶ καπνοῦ. Τὰ ἐρείπια μιᾶς ἐκκλησίας, πιθανώτατα τοῦ 5ου αἰῶνος, ἕνα μικρὸν προσκυνητάριον νεωτέρων χρόνων καὶ ἕνα ἐγκαταλελειμμένον μουσουλμανικὸν τέμενος τὸν στολίζουν. Ἡ θέα εἶναι θαυμασία.

Πρὸς νότον εὑρίσκεται τὸ συχνότατα χιονοσκεπὲς *Ζεμπὲλ Κατρὶν* δεσπόζον διὰ τοῦ ὄγκου του τῆς ἁγίας Κορυφῆς. Εἰς τὸ βάθος ἡ μικρὰ ὄασις καὶ τὸ Μοναστήριον τῶν Σαράντα μαρτύρων· ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ μέρη ἀνακύπτουν ἐκ τῆς ἀργυρᾶς ἄμμου, οἱ κόκκινοι βράχοι τοῦ Σιναϊτικοῦ κολοσσοῦ. Πέραν τῶν τελευταίων βράχων τοῦ ὄρους πρὸς βορράν, φαίνονται λευκαὶ σειραί· εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐρήμου· κάτω εἰς τὴν ὁμίχλην ἡ Γάζα καὶ ἡ χώρα τῶν Φιλισταίων καὶ τέλος πέραν ὅλων αὐτῶν διαβλέπει κανεὶς διὰ τῆς φαντασίας τῆν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Πρὸς ἀνατολὰς λαμποκοπᾷ ὡς χαλυβδίνη αἰχμὴ ὁ κόλπος τῆς Ἀκάβας. Μεγαλοπρεπέστερον ἀκόμη εἶναι τὸ πανόραμα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης· ἀλλ' ἡ ἀναρρίχησις ἐπὶ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ ἱεροῦ τόπου εἶναι ἀληθῶς κοπιαστικωτάτη. Ἀνήλθομεν εἰς αὐτὸν μαζὶ μὲ ἕνα Ρωσσικὸν καραβάνι, καὶ δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸ πάθος καὶ τὴν ζέσιν μετὰ τῆς ὁποίας ἀνήρχοντο ὅλαι αἱ γηραιαὶ ἐκεῖναι γυναῖκες. Τρεῖς μόνον ἐκ τῶν εἴκοσι, ἐγκαταλειφθεῖσαι ὑπὸ τῶν δυνάμεών των ἔμειναν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου, πνιγμέναι στὰ δάκρυα καὶ κατασπαζόμεναι τὸν βράχον ἐπεκαλοῦντο μάρτυρα τῆς καλῆς θελήσεών των τὴν ἁγίαν προστάτριαν τῆς Ρωσσίας. Δὲν θὰ λησμονήσω ἐπίσης καὶ τὸν ὁδηγόν μας τὸν Πάτερ-Κάλλιστον, *τὸν ἄνθρωπον* αὐτὸν *τῶν κορυφῶν*, πρῴην κτίστην, καταγόμενον ἐκ Κερασοῦντος τῆς Μαύρης θαλάσσης. Βαρεμένον ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἀργίαν τοῦ Μοναστηριοῦ ἡ φλογερά του πίστις τὸν φέρνει ἀκούραστον, μ' ὅλην τὴν προχωρημένην του ἡλικίαν, εἰς τὰ ἀγαπητά του ὕψη, τὰ ὁποῖα στολίζει ἀκατάπαυστα. Σταυροὶ ὀρθοῦνται εἰς ὕψη τρομακτικὰ καὶ ναΐσκοι στεφανώνουν τὰς κορυφὰς τοῦ *Ζεμπὲλ-Μοῦσσα* καὶ τοῦ *Ζεμπὲλ Κατρίν*. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔργα του. Τὸ ὕψος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἰδίως εἶναι τὸ βασίλειόν του. Ἄλλοτε οἱ προσκυνηταὶ ἔχαναν τὸ μονοπάτι ποὺ τοὺς ὁδηγοῦσε, σήμερον πάσσαλοι ἐμπεπηγμένοι δεικνύουν ἅλανθάστως τὸν δρόμον. Εὐγενὴς καὶ ἐνδιαφέρουσα ἡ μορφὴ τοῦ πατρὸς Καλλίστου μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ του περπατησιά, μὲ τὸ σαρικωμένον καλυμαῦκι του, καὶ τὴν διαρκῶς ἀνορθωμένην λευκὴν γενειάδα του ἀπὸ τὸν ἄνεμον τῶν βουνῶν. Μολονότι ἀγράμματος, σκέψεις βαθυὲς ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ στόμα του, πολλὰ ξεύρει καὶ λέγει πολλά, διὰ τὶς ὁλόγυρα πέτρες καὶ τὰ ζῶα, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, διὰ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀστερόεντα οὐρανόν, εἰς τὴν ἀνακατωμένην του γλῶσσαν, τὴν ποικιλμένην μὲ λέξεις Τουρκικάς.

Ἐὰν ὅλοι οἱ συνάδελφοί του τοῦ ὡμοίαζαν, ἐὰν ὅλοι μὲ τὴν αὐτὴν εὐθύτητα καὶ τὸν ἴδιον ζῆλον ἔθετον εἰς ἐνέργειαν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά των, ἐὰν οἱ μεταξὺ αὐτῶν εὐπαίδευτοι κατηχοῦσαν καὶ ἐδίδασκον ἱδρύοντες μίαν σχολὴν διὰ τοὺς Ζελεβίγε· ἐὰν οἱ νεαροὶ καὶ εὔρωστοι χωρικοί, οἱ στρατολογηθέντες ἀπὸ τὰς νήσους Κρήτην, Κύπρον καὶ Χίον, ἐμάνθαναν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ ἄφθονα νερὰ τὰ *πέριξ* τῆς Μονῆς ἀναβλύζοντα, ποιὸς ξεύρει ἐὰν ὁ κακομοιριασμένος ἐκεῖνος πληθυσμὸς τῶν Βεδουΐνων, ὁ τόσας σχέσεις ἔχων μὲ τὴν Μονήν, δὲν ἀπέβαινεν πιστὸν ποίμνιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σιναίου, ἐὰν δὲν ἐβλέπομεν ἐν μέσῳ εἰκοστοῦ αἰῶνος σχηματιζομένην μίαν νέαν Ἑλληνο-Ἀραβικὴν Χριστιανωσύνην, ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς *Φαράν* ἢ τῶν *Ὁμηριτῶν* τῆς Ἀραβίας τοῦ ἕκτου αἰῶνος. Ποιὸς ξέρει ἐὰν ἡ κοιλὰς τῆς Μονῆς, *Οὐαδὶ-ἐδ-Δεῖρ*, δὲν μετεβάλλετο ὁλόκληρος εἰς πρόσχαρον κῆπον, εἰς ἀνθοῦσαν καὶ εὔφορον ὄασιν; Ἀλλὰ τοιοῦτον δὲν εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ παλαιοῦ Μοναστηρίου. Οὔτε ἐκπαιδευτικόν, οὔτε προσηλυστικόν, οὔτε κατακτητικόν· τὸ πολὺ πολὺ προσέχουν μόνον νὰ διαφυλάξουν τὴν περιοχήν, νὰ ἐπουλώνουν τὰ ρήγματα καὶ νὰ ἀναπληρώνουν τὰς ἀπωλείας. Δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν καλλιέργειαν οὔτε τῶν γαιῶν οὔτε τῶν ψυχῶν. Ἐπιβλητικὴ διὰ τοῦ ὄγκου της, καὶ μὲ τὸν ἀπ' αἰώνων ἄθικτον θησαυρόν της· αὐτὴ εἶναι ἡ Μονὴ τοῦ Σινᾶ, ὁ μικρόκοσμος τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, λείψανον πολύτιμον καὶ ἱερόν, ἐμπερικλεισθὲν πρὸς τέρψιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ νὰ συναρπάζῃ τοὺς ἀρχαιολόγους, καὶ τοὺς καλλιτέχνας, εἰς τὴν θαυμασίαν θήκην τοῦ Θεοβαδίστου ὄρους.

[Μετάφρασις Κ. Μακρῆ] HENRI GRÉGOIRE

Η ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ*

Β—Ἡ ὑγιεινὴ ἐν Ἀθήναις

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Λυκοῦργον ὁ Σόλων, ὁ Πεισίστρατος καὶ ὁ Περικλῆς μοναδικὸν ἔσχον πόθον νὰ καταστήσουν τοὺς Ἀθηναίους καλλιτέχνας. Μόνον ὁ Δράκων δὲν ἠννόησε καλῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὑπεράγαν αὐστηρὰν νομοθεσίαν· ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἕνεκα τῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν ἡ αὐστηρότης του ἐξήγειρε. Εὐτυχῶς ὅμως ὁ Σόλων ἠδυνήθη ἀμέσως ἐν τῇ σοφίᾳ του νὰ ἐπανορθώσῃ τοῦ Δράκοντος τὰς πλάνας. Προηγσθάνθη τὸν θαυμάσιον προορισμὸν τῶν Ἀθηναίων, διέγνω τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτῶν καὶ οἱ νόμοι, οὓς ἐθέσπισεν, ἐκρίθησαν ἄξιοι νὰ χαραχθοῦν ἐπὶ μαρμαρίνων στηλῶν τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ οἰκία ἦτο ὡραία καὶ χαρίεσσα. Πολυτέλεια εὐλόγιστος καὶ καλαισθησία λεπτὴ ἐβασίλευεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς βάσεως τῶν τοίχων, διὰ μαρμαροκονίας χρισμένων ὅταν δὲν ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου κατεσκευασμένοι, μέχρι τῆς στέγης, τῆς ὁποίας οἱ πηλόπλαστοι ἀλλὰ στιλβωμένοι κέραμοι ἠκτινοβόλουν ὑπὸ τὸν ἥλιον. Ἦτο εὐρύχωρος, εὐάερος καὶ μὲ αὐλὴν εἰς τὴν ὁποίαν ποικίλα ἀγάλματα κατωπτρίζοντο ἐν τῷ τρέμοντι κρυστάλλῳ ἀβαθῶν λεκανῶν ὕδατος, κατεσκευασμένων ἐκ μαρμάρου.

Ἀπετελεῖτο δὲ ἡ Ἀθηναϊκὴ οἰκία ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν ἑστιάσεων, ἐκ μιᾶς αἰθούσης προωρισμένης διὰ τὰς μακρὰς διαλέξεις τῶν οἰκείων, ἐκ πολλῶν αἰθουσῶν ὑποδοχῆς, πολλῶν δωματίων καὶ τέλος ἐκ τῆς βιβλιοθήκης, ἐν ᾗ ὁ οἰκοδεσπότης διεφύλαττε ζηλοτύπως πολύτιμα ἀντίγραφα τῶν ἔργων τῶν φιλοσόφων, τῶν ποιητῶν, τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν ῥητόρων.

Τὸ διαμέρισμα τῶν γυναικῶν ἦτο ἐντελῶς χωρισμένον, καὶ προφυλαγμένον ἀπὸ τῆς ἀδιακρισίας τῶν ἔξω διὰ θυρῶν καὶ ὑφασμάτων, διότι ἐκτὸς τοῦ συζύγου οὐδεὶς εἰσήρχετο εἰς τὸν γυναικωνίτην. Κοινῇ δὲ κατῴκουν οἱ δοῦλοι, οἱ ἵπποι, αἱ γαλαῖ καὶ οἱ κύνες.

Τὰ ἔπιπλα ἦσαν μὲ πολυτελεῖς γλυφὰς καὶ ἐκ τῶν σπανιωτέρων ξύλων. Τὰ σχήματα αὐτῶν ἦσαν ἁρμονικά, ἰδεωδῶς ὡραῖα, μαρτυροῦντα καλαισθησίαν λεπτήν, ἀσφαλῆ καὶ μὴ ἐξεζητημένην. Τὰ δὲ πολύτιμα ὑφάσματα ἔφερον εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐμπορικὰ ἱστιοφόρα ἐκ τῶν πλέον μακρυσμένων χωρῶν.

Ἡ θρησκεία ἀπῄτει αὐστηρὰν καθαριότητα καὶ οἱ θεοὶ τοῦ οἴκου ἠρέσκοντο εἰς τὰ ἀρωματικὰ ἔλαια καὶ τὰς ἀρωματώδεις κόνεις, τὰς ὁποίας ἔκαιον ἐπὶ ὀρειχαλκίνου τρίποδος. Μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων τῶν δύο συζύγων ὑπῆρχεν αἴθουσα λουτροῦ μεγάλη, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀμφότεροι διήρχοντο πολλὰς ὥρας καθ' ἑκάστην. Διότι οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι ἐλούζοντο καθημερινῶς· κατόπιν ἐκτενίζοντο ἐπιμελῶς καὶ ἀμέσως ἐξήρχοντο ὅπως ἀναπνεύσουν καθαρὸν ἀέρα ἀνὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ ἢ μετέβαινον εἰς τὴν Πνύκα ἢ τὴν Ἀγοράν. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν σκιὰν τῶν ἱερῶν ἀλσῶν, εἰς τοὺς πόδας μεγαλοπρεπῶν ἀγαλμάτων συνηντῶντο οἱ φίλοι, συνεζήτουν νόμους ὠφελίμους εἰς τὴν δημοκρατίαν ἢ συνωμίλουν ἁπλῶς περὶ πραγμάτων ἐπουσιωδῶν ἢ σοβαρῶν.

* Τέλος—«Παναθήναια» σελ. 263.

Συνηντῶντο ὡσαύτως εἰς τὰς οἰκίας οἱ μὲν τῶν δέ, ὅπου προσεκαλοῦντο ἀμοιβαίως εἰς παρατεταμένα δεῖπνα, εἰς τὰ ὁποῖα λεπτὴ μαγειρικὴ καὶ εὔγευστοι οἶνοι ἐξήγειρον τὴν διάνοιαν καὶ τὸ πνεῦμα. Τὰ δαψιλῆ καὶ παρατεταμένα ταῦτα συμπόσια ἠδύναντο νὰ εἶνε ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ὑγείαν, ἀλλ' ἡ Ἀθηναϊκὴ συνήθεια ἀπῄτει νὰ τρώγουν μόνον ἅπαξ τῆς ἡμέρας τὴν μεσημβρίαν.

Μὴ νομίσῃ ὅμως κανεὶς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διῆρχοντο τὸν χρόνον των ἐν διηνεκεῖ ὀκνηρίᾳ. Ὁ Σόλων ἐγνώριζε καλῶς τοὺς κινδύνους τῆς ἀργίας καὶ ὑπέβαλε τοὺς Ἀθηναίους εἰς φυσικὰς ἀσκήσεις μὲ πολλὴν μέθοδον κανονισμένας. Τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν ἐκανόνιζεν αὐστηρὰ μὲν ὑγιεινὴ οὐχὶ ὅμως τόσον τραχεῖα, ὅσον ἡ τῆς Σπάρτης. Εὐθὺς ὡς γυνή τις καθίστατο ἔγκυος, ἀνήγγελλε τοῦτο εἰς τὸν δήμαρχον τῆς φυλῆς του καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας τῇ ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ ἐξέλθῃ.

Τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τὸ τέκνον ἐφέρετο πρὸ τοῦ πατρός, ὅστις εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα ζωῆς ἢ θανάτου, μεθ' ὃ δούλη τις ἔπλυνεν αὐτὸ εἰς θερμὸν νερὸν ἐπικαλουμένη τὴν Ἀθηνᾶν, θεὰν τῆς Σοφίας, τὸν Ἀπόλλωνα, θεὸν τοῦ Κάλλους καὶ τὴν Περσεφόνην θεὰν τῆς Ἀφθονίας. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἐξήγνιζον αὐτὸ ὑπεράνω τῆς ἁγίας φλογὸς τοῦ βωμοῦ τῆς οἰκίας. Ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ αἱ μητέρες ἐθήλαζον τὰ τέκνα των· βραδύτερον ὁ Σόλων ἐπέτρεψε νὰ προσλαμβάνουν τροφούς, τὰς ὁποίας ἐξέλεγον κατὰ προτίμησιν μεταξὺ τῶν ἐκ Λακεδαίμονος ἢ ἐκ Μεγάρων καταγομένων, αἵτινες παρουσιάζοντο προηγουμένως πρὸ τοῦ ἀνωτάτου λειτουργοῦ τοῦ Ἀσκληπιείου, ὅπως ἐξετασθοῦν μήπως ἔπασχον νόσημά τι ἢ παρουσίαζον σωματικόν τι ἐλάττωμα.

Ἡ τροφὸς ἐκράτει τὸ παιδίον ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ αὐτὴ ἔδιδε τὰς πρώτας γνώσεις τοῦ χοροῦ. Μετὰ ταῦτα παρελάμβανεν αὐτὸ ὁ πατὴρ καὶ τὸ παρουσίαζε πρὸ τῆς συνελεύσεως, ὅπως ἀποφανθῇ ἂν ἡ πατρὶς ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ μεγάλας ἐλπίδας ἐπὶ τῆς φυσικῆς του δυνάμεως. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐνεπιστεύοντο αὐτὸ εἰς *παιδαγωγόν*, ὃς ἐκάλουν δοῦλον τινὰ εὐφυᾶ καὶ λόγῳ ἠθῶν ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης των, ὅπως ἀναλάβῃ τὸ βαρὺ ἔργον τῆς διαπαιδαγωγήσεως μιᾶς τόσον νεαρᾶς ὑπάρξεως. Ὁ πρῶτος ἀναφερόμενος παιδαγωγὸς εἶνε ὁ Χείρων, ὁ ἀναθρέψας τὸν Ἰάσονα καὶ τὸν Ἀχιλλέα.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δωδεκάτου ἔτους ἤρχιζον τὰ παιδία νὰ φοιτοῦν εἰς τὸ Γυμναστήριον ἢ τὴν Παλαίστραν. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον τρία τοιαῦτα, τὸ *Λύκειον*, ἡ *Ἀκαδημία* καὶ τὸ *Κυνόσαργες* (ὅπερ ἦτο προωρισμένον διὰ τὰ νόθα τέκνα) καὶ ἐγίνετο ἐν αὐτοῖς διδασκαλία σωματικὴ καὶ διανοητική. Τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα ἀνεπτύσσοντο παραλλήλως. Καὶ τὰ τρία ταῦτα Γυμναστήρια εὑρίσκοντο ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς θαυμασίας τοποθεσίας. Κῆπος καὶ δάση περιέβαλλον αὐτά. Τὰ ἠράνθεμα ἐφύοντο ἐν μέσῳ τῶν παρὰ τὰς κρήνας βρύων. Ἡ χλόη τῶν ἀδένδρων μερῶν διεπρικίλλετο ὑπὸ εὐωδῶν ἴων· οἱ τέττιγες ᾖδον εἰς τὰ φυλλώματα τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν κυτίσων καὶ αἱ ἀηδόνες ἐφώλευον εἰς τοὺς πυκνοὺς θαμνῶνας τῶν δαφνῶν καὶ τῶν κύπρων.

Καὶ τὰ τρία ταῦτα Γυμναστήρια ἦσαν κατεσκευασμένα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου. Εὐρέα περίστυλα, αἴθουσαι εὐρύχωροι ὅπου ἐδίδασκον οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ῥήτορες, λουτρὰ καὶ *ὁ ξυστὸς* ἀπετέλουν τὰ κυριώτερα αὐτῶν μέρη. Ὁ *Γυμνασίαρχος* διηύθυνε τὸ κατάστημα. Οἱ *Γυμνασταὶ* ἔκριναν περὶ τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀγωνιζομένων. Οἱ *Παιδοτρίβαι* ἐγύμναζον αὐτοὺς καὶ οἱ *σωφρονισταὶ* ἠγρύπνουν ἐπὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν ἠθῶν αὐτῶν.

Ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων *Γυμνασίων* εἶχεν εἰδικήν πως ὑγιεινήν. Εἰς τὸ *Λύκειον* ἐγίνετο χρῆσις τῶν ψυχρῶν λουτρῶν, τῶν *βαλανείων*. Εἰς τὸ *Κυνόσαργες* εἶχον περὶ πολλοῦ τὰς ἐντριβὰς καὶ εἰς τὴν *Ἀκαδημείαν* ὑπῆρχον αἴθουσαι ἱδρώσεως, τὰ *πυριατήρια*, καὶ καταιονήσεων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ μαθηταὶ ἔτρωγον ἐν αὐτοῖς ἐδέσματα ἐπιμελῶς παρεσκευασμένα ἀλλ' ἁπλᾶ, διότι οἱ Ἀθηναῖοι, εἰ καὶ δὲν ἔτρωγον τὸν ἀνούσιον *μέλανα ζωμὸν* τῆς Σπάρτης, ἐγνώριζον ἐν τούτοις νὰ ἐκτιμοῦν τὴν λιτότητα.

Αἱ *Παλαῖστραι*, λίαν πολυάριθμοι ἐν Ἀττικῇ, ἦσαν παρόμοιοι πρὸς τὰ *Γυμνάσια*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι μόνον τὸ σῶμα ἤσκουν εἰς αὐτάς. Ἦσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἀθλητὰς προωρισμέναι.

Ὡς ἐκ τῶν ἄνω καταφαίνεται τὴν βάσιν τῆς ὑγιεινῆς τῶν ἀρχαίων ἀπετέλει ἡ σωματικὴ ἄσκησις καὶ διὰ τοῦτο εἰς τοὺς *ἀγῶνας* ἐν οἷς ἐκρίνετο αὕτη, ἀπεδίδετο μορφὴ θεία. Εἰς τὴν τιμὴν θεότητός τινος αἱ διάφοροι πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐδημιούργουν ἐναμίλλως διαγωνίσματα, ἐν οἷς οἱ νέοι καὶ οἱ ἄνδρες ἤρχοντο νὰ διαμφισβητήσουν τῆς δάφνης τὸν στέφανον διὰ τὴν ῥώμην, τὴν δεξιότητα, τὴν εὐστροφίαν ἢ τὴν ταχύτητά των. Ἡ κονίστρα ἦτο τὸ στάδιον τῆς δόξης ἑκάστης Ἑλληνικῆς πόλεως καὶ ἡ μικροτέρα ἐξ αὐτῶν ἦτο μᾶλλον ὑπερήφανος, ἐὰν ἓν τῶν τέκνων της ἐθριάμβευεν εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας ἢ ἐὰν αἱ στρατιαὶ αὐτῆς ἐξήρχοντο νικήτριαι μετὰ πόλεμον μακρὸν καὶ πολύνεκρον.

Οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἀγώνων τούτων ἦσαν ἀναντιρρήτως οἱ *Ὀλυμπιακοί*, οἱ τελούμενοι πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀνὰ πενταετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Μετ' αὐτοὺς σπουδαιότεροι ἦσαν τὰ *Ἴσθμια*, τελούμενα ἀνὰ τριετίαν παρὰ τὴν Κόρινθον πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Τὰ *Πύθια* ἐτελοῦντο ἐν Δελφοῖς ἀνὰ τριετίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τέλος τὰ *Νέμεα* ἑορτάζοντο ἀνὰ διετίαν ἐν Ἀργολίδι εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀγώνων ἀποτελεῖ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῆς ὑγιεινῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· διότι διὰ νὰ θριαμβεύσῃ τις εἰς αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ ὑποβληθῇ εἰς αὐστηρὰν ὑγιεινήν, εἰς ἄσκησιν μακρὰν καὶ ἐπίμονον καὶ εἰς λιτότητα μεγάλην, ν' ἀπολαύῃ πλήρους ὑγείας καὶ νὰ δύναται νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν σῶμα δυνάμενον διὰ τῆς τελειότητος τῆς μορφῆς καὶ διὰ τῆς ἁρμονίας τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῶν κινήσεων νὰ ἁμιλλᾶται πρὸς τὰ ὡραιότερα τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργει ἡ φαντασία καὶ ἡ σμίλη τῶν καλλιτεχνῶν.

Μέχρι τοῦ δεκάτου ἑβδόμου ἔτους ἠσκοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι διηνεκῶς, καὶ τότε γινόμενοι ἔφηβοι ἐλάμβανον τὰ ὅπλα πρὸς ὑπερασπισιν τῆς πατρίδος, χωρὶς ὅμως νὰ δύνανται νὰ πολεμήσωσιν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, ὅπερ τοῖς ἦτο ἐπιτετραμμένον μόνον, ὅταν εἰσήρχοντο εἰς τὸ εἰκοστόν, ὅτε δηλαδὴ ἐγίνοντο ἄνδρες. Μὲ τοιαύτην ὑγιεινὴν ὁ Ἀθηναῖος καθίστατο θαυμάσιος πολεμιστής, ἐν ᾧ συγχρόνως παρέμεινε φιλόσοφος, ποιητής, καλλιτέχνης. Εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὴν ῥώμην τοῦ Σπαρτιάτου, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν τραχύτητα ἐκείνου.

Ὁ γάμος ἦτο ἐπιβεβλημένος καὶ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἡ δὲ αἱμομιξία εἶχε καὶ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος ἀπαγορευθῆ. Ἡ συζυγικὴ ἀρετὴ ὅμως τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὀλιγώτερον αὐστηρὰ ἢ ἐν Σπάρτῃ. Ὁ νόμος ἀπῄτει μὲν τὴν μονογαμίαν, ἀλλ' ἡ παλλακεία ἦτο ὁπωσδήποτε ἀνεκτή. Οὐδαμοῦ, ὅσον ἐν Ἀθήναις, αἱ ἑταῖραι ἔσχον τόσην ἐπιρροήν. Ὁ ἔρως τοῦ Περικλέους ἐκλέϊσε τὴν Ἀσπασίαν· ἡ τέχνη τοῦ Πραξιτέλους ἀπηθανάτισε τὴν Φρύνην· ὁ Ἐπίκουρος κατέθηκε τὴν σοφίαν του εἰς τοὺς πόδας τῆς Λεοντίου καὶ ὁ Πλάτων αὐτὸς ἐλησμόνησε τὴν φιλοσοφίαν του εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Λασθενίας. Αἱ ἑταῖραι ἐν Ἀθήναις προσεκαλοῦντο εἰς τὰ ὡραιότερα δεῖπνα καὶ ὁ Σόλων εἶχεν ὁρίσει μάλιστα εἰς δύο δραχμὰς τὴν διὰ τοῦτο ἀμοιβήν των.

Εἰς τὸ ζήτημα τῶν κοινῶν γυναικῶν ἡ ὑγιεινὴ τῶν ἀρχαίων οὐδὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. Εἰδικοὶ λειτουργοὶ τῶν Ἀσκληπιείων ἐπεσκέπτοντο αὐτὰς καὶ ἐνέκλειον εἰς φυλακὰς τὰς πασχούσας. Οἱ δὲ οἶκοι τοὺς ὁποίους ἵδρυσε δι' αὐτὰς ὁ Σόλων, ὅπως προφυλάξῃ τοὺς νέους ἀπὸ ἀνηθικωτέρων παθῶν, διετέλουν ὑπὸ τὴν διηνεκῆ ἐπίβλεψιν τῶν *ἀγορανόμων*.

Γ — Κήδευσις

Μεταξὺ τῶν ἐθίμων, τὰ ὁποῖα ἦσαν κοινὰ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐν γένει εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, εἶνε καὶ ἡ ὑγιεινὴ συνήθεια τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο θέλομεν περὶ ταύτης εἴπει ὀλίγα τινὰ ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ.

Ἀφ' οὗ ἔλουον τὸν νεκρὸν οἱ ἐγγύτατα συγγενεῖς καὶ ἰδίᾳ αἱ γυναῖκες, ἔχριον αὐτὸν μὲ πολύτιμα μῦρα, τὸν ἐστεφάνουν διὰ ταινιῶν καὶ ἀνθέων, τὸν ἐνέδυον λευκὰ καὶ τέλος ἔθετον εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα πλακοῦντα ἐκ μέλιτος καὶ ἀλεύρου, τὸν *μελιτοῦντα*, διὰ τὸν Κέρβερον, εἰς δὲ τὸ στόμα ὀβολόν, τὴν *δανάκην* διὰ τὸν Χάρωνα.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐγίνετο ἡ πρόθεσις τοῦ νεκροῦ ἐπὶ κλίνης πλήρους ἀνθέων, πλησίον τῆς ὁποίας ἐτίθετο λήκυθος, γραπτὰ κεράμινα ἀγγεῖα καὶ περὶ τὴν ὁποίαν ἔκαιον λαμπάδες ἐκ σχοίνων, χρισμένων διὰ κηροῦ. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας ὑπῆρχε τὸ *ἀρδάνειον* ἀγγεῖον περιέχον ὕδωρ μὴ ἀντλούμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἥτις ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ νεκροῦ ἐθεωρεῖτο μολυσμένη, καὶ χρησιμεῦον ὅπως ραντίζωνται οἱ ἐξερχόμενοι πρὸς ἐξαγνισμόν.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη τοῦ νεκροῦ διήρκει μόνον μέχρις ὅτου τὰ σημεῖα τοῦ θανάτου καθίσταντο ἀναμφίβολα καὶ λίαν πρωΐ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐγίνετο ἡ ἐκφορά, διότι ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν νεκρῶν ὑπὸ τὴν θερμότητα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ὡς ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων. Τὸ φέρετρον ἐκ κυπαρίσσου συνήθως κατασκευαζόμενον ἐτίθετο ἐφ' ἁμάξης συρομένης ὑπὸ βοῶν καὶ μετεφέρετο ἔξωθεν τῆς πόλεως, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐξ

ἀρωματωδῶν ξύλων *πυρά*. Ἠκολούθουν τὴν ἅμαξαν ἀμέσως αἱ *θρηνήτριαι* καὶ εἶτα ἡ οἰκογένεια. Αἱ γυναῖκες εἰς ἔνδειξιν πένθους ἔσχιζον τὸ πρόσωπόν των διὰ τῶν ὀνύχων. Ἐπὶ τοῦ Περικλέους ὅμως ἐξεδόθη νόμος ἀπαγορεύων τὴν αἱματηρὰν ταύτην συνήθειαν.

Ἀφ' οὗ ἐκαίετο ἐπὶ τῆς *πυρᾶς* ὁ νεκρός, ἡ τέφρα αὐτοῦ ἐπιμελῶς συλλεγομένη ἐντὸς *φορέως* ἐτίθετο ἐν τῷ μνημείῳ τῆς οἰκογενείας. Καὶ οὕτω τὰ πτώματα δὲν ἐρρύπαινον τὴν γῆν, ὁ δὲ ἀὴρ δὲν ἐμολύνετο διὰ φθοροποιῶν καὶ δηλητηριωδῶν ἀερίων ἐκφευγόντων ἐκ τῶν τάφων.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ φαεινότερον σημεῖον τῆς ὑγιεινῆς τῶν ἀρχαίων εἶνε ἡ συνήθεια τὴν ὑποίαν εἶχον *νὰ καίωσιν ἀδιακρίτως μετὰ τοῦ νεκροῦ, πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν ἢ εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὑπ' αὐτοῦ*. Βραδύτερον πολύ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱεροῦ πολέμου, ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τοῦ νὰ ἐνταφιάζωσι τοὺς νεκρούς, ἀφ' οὗ ὅμως ἐκάλυπτον αὐτοὺς προηγουμένως διὰ ρητίνης καὶ πίσσης ἐντὸς τοῦ φερέτρου.

Μετὰ τὴν κηδείαν συνήρχοντο εἰς γεῦμα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ νεκροῦ, ὅπου ἔκαμνον σπονδὰς οἴνου, γάλακτος, ὕδατος καὶ μέλιτος καὶ ἔκαιον ἀρώματα. Καὶ αὐταὶ αἱ κηδεῖαι, ἰδίως αἱ τῶν πλουσίων, ἐχρησίμευον ὡς ἀφορμὴ πρὸς τέλεσιν προχείρων ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἀθληταὶ ἐλάμβανον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξωσι τὴν ρώμην καὶ τὴν δεξιότητά των.

Δ — Προφύλαξις

Ὁ φόβος τῶν μολυσματικῶν νόσων ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὅπως ληφθοῦν προφυλακτικὰ μέτρα, ἀπομόνωσις κτλ. Τὸ πρῶτον αὐτῶν παράδειγμα εἶνε ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Φιλοκτήτου εἰς τὴν νῆσον Λῆμνον. Τὸ πόδι τοῦ ἥρως τούτου εἶχε πληγῆ διὰ βέλους, ἐμβαπτισθέντος εἰς τὸ αἷμα τῆς Λερναίας Ὕδρας καὶ ἀνέδιδεν ὀσμὴν τόσον ναυτιώδη καὶ ἀποτρόπαιον, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἐφοβήθησαν μήπως λοιμώδης νόσος ἐνσκήψῃ εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὸν ἐγκατέλιπον εἰς τὴν Λῆμνον. Ἐκεῖ μετὰ ἐννεαετίαν ὁλόκληρον ἐθεραπεύθη ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ Μαχάονος καὶ τοῦ Ποδαλειρίου, οἵτινες εἶχον ὁδηγήσει κατὰ τὸν Ὅμηρον εἰς Τροίαν τοὺς ἐκ Τρίκκης (τῶν νῦν Τρικκάλων) μαχητάς.

Ὁ πατὴρ τῆς Ἰατρικῆς Ἱπποκράτης τὴν πανώλη, τὴν ἐρημώσασαν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, κατέπαυσε διατάξας ν' ἀνάψωσιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πολλὰς καὶ μεγάλας ἀνθρακιάς. Ὁ Κρὴς Ἐπιμενίδης εἶχεν ἐπίσης συστήσει ἐν Ἀθήναις ὅπου εἶχε κληθῆ, διάφορα ἀπολυμαντικὰ μέτρα.

Ὁ Ἐπιμενίδης ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν λατρείαν τοῦ Ἀγνώστου Θεοῦ εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἁγνότητα τῆς ψυχῆς ἡ καθαριότης τοῦ σώματος ἦτο πρὸ παντὸς ἀρεστή. Εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τῆς Σαμοθράκης πλὴν τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας ἐδιδάσκοντο οἱ μεμυημένοι τὰ μέσα τῆς διατηρήσεως τῆς ὑγείας ὡς τοῦ πολυτιμοτέρου τῶν ἀγαθῶν, καὶ ὑπηγορεύετο αὐτοῖς σειρὰ ὁλόκληρος ἐντολῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν νόσων.

Τὸ πλεῖστον τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν ἦσαν ὑγιειναί, διότι, ὅπως ἑορτασθῶσιν ἐπαξίως, ἦτο ἀπαραίτητον νὰ καθαρισθῶσι μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐπιμελείας αἱ οἰκίαι, αἱ ὁδοὶ καὶ τὰ δημόσια καταστήματα.

Ἦτο αὐστηρῶς ἀπηγορευμένον νὰ συμβῇ θάνατος ἢ τοκετὸς ἐν τῷ ναῷ, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου οἱ εὐσεβεῖς, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης συρροῆς εἶχον ἀνάγκην πρὸ παντὸς καθαροῦ ἀέρος. Τούτου δ' ἕνεκα οἱ ἱερεῖς ἐξεδίωκον ἀνηλεῶς ἐκ τῶν ναῶν τοὺς πνέοντας τὰ λοίσθια καὶ τὰς ἐν τοκετῷ γυναῖκας.

Ἐν Ἀθήναις εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον ἀσθενεῖς, ἀνήρτων κλάδον δένδρου, ὅπως ὑποδείξωσιν εἰς τοὺς διαβάτας ν' ἀπομακρυνθοῦν. Τὸν κλάδον τοῦ δένδρου ἀντικατέστησεν ἐν τῇ ὑγιεινῇ τῶν νῦν χρόνων ἡ ἀστυνομικὴ πινακὶς μὲ τὴν ἀνωφελῆ τελειοποίησιν ὅτι ἐπ' αὐτῆς εἶνε γραμμένον καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀσθενείας, τῆς καθιστώσης τὴν ἀπομονουμένην οἰκίαν ἑστίαν μολύνσεως.

Δ/ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΦΩΤΑΚΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ἀπὸ τὸ ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Ν. Δ. Πάππου ἀναδημοσιεύομεν μερικὰ ἀποσπάσματα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου ἐπιγραφομένου *Τὸ Μέλλον*.

Σ. τ. Δ.

Ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία παντὸς τόπου συμβαδίζει πάντοτε μὲ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ περιβάλλοντος· καὶ ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπ' αὐτῆς. Διὸ πρώτιστα ἔπρεπε νὰ ληφθῇ φροντὶς οἱ κλάδοι τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ οἱ κατ' εὐθεῖαν ἐπιδρῶντες ἐπ' αὐτῆς νὰ βελτιωθῶσιν, ὅπως ἀναρρώσῃ καὶ ἀναλάβῃ δυνάμεις ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Ἄνευ ἀστυνομίας ἢ ἀγροφυλακῆς ***πραγματικῶς ὑπαρχούσης****, ἄνευ δικαιοσύνης ταχείας καὶ ἀμερολήπτου, δὲν θὰ εὐτυχήσουν ποτὲ οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοί.* Οὔτε ἡ πολυτιμοτάτη αὐτοβουλία, οὔτε ἡ ἐνεργητικότης, οὔτε ὁ πρὸς τὴν ἐργατικὴν πρόοδον καὶ τὰς βελτιώσεις ὀργασμὸς δύνανται νὰ ἀναπτυχθῶσι παρὰ τῷ ἀγροτικῷ πληθυσμῷ, ἐν ὅσῳ οὗτος δὲν εἶνε τελείως ἥσυχος, ἐντελῶς ἀσφαλὴς διὰ τῆς ἀπολύτου λειτουργίας τῶν ἄνω θεσμῶν.

Ἐπίσης ἀμέσως ἐξ ἄλλου ἐπιδρῶσιν οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι ἐπὶ τῆς πίστεως. Δὲν ὑπάρχει δὲ καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ, ἐνόσῳ καὶ αὐτοὶ χωλαίνουν. *Ἀσφάλεια καὶ πίστις ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῆς λέξεως σημασίαν εἶναι οἱ δύο ἀλληλένδετοι κίονες, οἱ ὑποβαστάζοντες τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.*

Ἀσφάλεια προσωπική, ἀσφάλεια κινητῶν καὶ ἀκινήτων, ἡ ἀσφάλεια τέλος, ἣν χρειάζεται ὁ γεωργὸς καὶ κτηνοτρόφος, παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχει. Ἂν οἱ δημοκοποῦντες ἀντιπρόσωποι τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν γεωργῶν ἐφρόντιζον περισσότερον περὶ αὐτῆς καὶ ὀλιγώτερον περὶ τῆς μεταθέσεως τῶν ἀστυνόμων, περὶ ἀπολύσεως τῶν ληστοφυγοδίκων, ἂν τῳόντι ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμφερόντων τῶν ἐκλογέων των, τὸ πρῶτον, τὸ μέγιστον βῆμα τῆς προόδου θὰ εἶχε γίνῃ. ***Πρὸ παντὸς ὅμως*** νὰ μὴ ἐλπίζωμεν θαύματα ἀπὸ ἓν ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον, ἔστω καὶ ἀπὸ τὸ τελειότερον ξένον ὑπόδειγμα ἀντιγεγραμμένον νομοσχέδιον ἀγροφυλακῆς. Εἶναι σχετικῶς ἀσήμαντος ἡ βλάβη ἢ ἡ ὠφέλεια νέου τινὸς νομοσχεδίου, προβλέποντος καὶ κανονίζοντος χειρότερον ἢ ὄχι τὰ τῆς ὑπηρεσίας τινός. Οὔτε ἡ ἔλλειψις νόμων παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ δημιουργοῦσα τὴν οἰκτρὰν αὐτὴν κατάστασιν. Τὸ ζήτημα τοὐναντίον ἔγκειται ἀλλαχοῦ, εἰς τὴν λειτουργίαν, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑπαρχόντων Νόμων.

Παραπονοῦνται οἱ γεωργικοὶ πληθυσμοί, οἱ ἐκλεκτοί των στενάζουν, καὶ τὴν ἐπαύριον, ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ φίλου τοῦ κόμματος, ὅλα ἐλησμονήθησαν ἐκτὸς τῆς ψήφου. Εἶνε αὐτὴ καὶ μόνη καὶ τὸ γενικὸν νόμισμα καὶ ἡ μόνη ἀξία. Καὶ ἐνόσῳ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε, δὲν θὰ ὑπάρξῃ τίποτε ἄλλο. Ἐνόσῳ δὲν συναισθανθῇ, καθοδηγούμενος καταλλήλως καὶ ὁ ἐκλογεὺς καὶ ὁ ἐκλεγόμενος, ὅτι ἑκάστη παρανομία, ἣν διαπράττει ἢ ἐπιτρέπει, ***ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως θὰ πληρωθῇ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου,*** τοῦ μύωπος τοῦ κατορθοῦντος σήμερον ἓν ὅπως πάθῃ αὔριον τὰ ἑκατονταπλάσια, οὔτε τὰ τελειότερα τῶν νομοσχεδίων, οὔτε τὰ πομπωδέστερα τῶν προγραμμάτων, οὔτε αἱ δελεαστικώτεραι τῶν ὑποσχέσεων θέλουν ποτὲ ἀλλάξῃ τι τῆς δυστυχίας καὶ κακομοιριᾶς του. Ἐνόσῳ δὲν λειτουργοῦν οἱ Νόμοι καὶ δὲν λειτουργοῦν δι' ὅλους καὶ πάντοτε ἴσοι, θὰ ἐξακολουθῇ ἡ σημερινὴ δουλεία, θὰ εἶνε ὁ ψηφοφόρος δοῦλος τοῦ κομματάρχου καὶ βουλευτοῦ καὶ οὗτος ἐκείνου.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Καὶ μόνον ἀφ' οὗ ἀποκτηθῇ πραγματικὴ πλέον ἀσφάλεια τότε θὰ ὀργανωθῇ καὶ γεωργικὴ πίστις. Τότε θὰ δυνάμεθα καὶ πρέπει νὰ προβῶμεν εἰς ὀργανώσεις συνεταιρισμῶν μὲ βάσιν τὴν ἠθικὴν καὶ στέγην τὴν ἀλήθειαν, στηριζομένων ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν μελῶν των· συνεταιρισμῶν ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως, συνεταιρισμῶν πιστωτικῶν. Μονον οὕτω διὰ κοινωτικῶν συνδέσμων ἀλληλεγγύων, κανονιζομένης διὰ κοινῆς συμφωνίας τῶν μελῶν τῆς ἀτομικῆς ἑκάστου πιστώσεως, ἀναλόγως τῶν προσόντων καὶ δυνάμεων ἑνὸς ἑκάστου, ἀποτελούντων δ' οὕτω τὰς στερεὰς βάσεις οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ ἀπολήγοντος εἰς κοινὴν Τράπεζαν, θὰ προσελκυσθῶσιν ἄφθονα μετ' ὀλίγον τὰ κεφάλαια.

Συγχρόνως πρέπει ἴσως νὰ ληφθῇ καὶ νομοθετικὴ τις φροντὶς περὶ γενικοῦ τινος δια-

κανονισμοῦ τῶν χωραφίων, περὶ συνενώσεως καὶ κατατμήσεως αὐτῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ περὶ ὁρισμοῦ κατωτάτου τινὸς ὁρίου ἰδιοκτησίας, ὅπως ἀποφύγωμεν τὸν ἐπιβλαβῆ καταθρυμματισμόν.

Τότε εἶνε δυνατὸν νὰ διαδοθῇ τῇ βοηθείᾳ ἰδιωτικῶν ἱδρυμάτων ὅσον καὶ συνεταιρισμῶν ὁ καὶ τῇ γεωργίᾳ τόσον ἐπωφελὴς θεσμὸς τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτοῦ μορφάς. Πρώτιστα ἡ κτηνοτροφία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλισθῇ κατὰ μέγα μέρος ὅπως ἀλλαχοῦ. ἀσφαλίζουσα τὰ κτήνη ἀπὸ ἐνδεχομένην ἐπιζωοτίαν ἢ καὶ ἄλλας καταστροφάς.

ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ

Συγχρόνως ὅμως μὲ τὸν διακονισμὸν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ καλλιεργητοῦ δυνάμεων πρέπει νὰ συμβαδίζῃ καὶ ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν διαπαιδαγώγησις αὐτοῦ. Χρῄζει δὲ μορφώσεως ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς. Διὰ περιηγουμένων γεωπόνων, διδασκόντων ἐπὶ τόπου, χειμερινῶν μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἱδρύσεως γεωργικῶν σχολῶν, *ἀλλὰ σχολῶν τρόντι λειτουργουσῶν καὶ διαδιδουσῶν τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς καλλιεργητὰς καὶ προτύπων κτημάτων.*

ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΤΗΜΑΤΑ

Εἰς τοιαῦτα πρότυπα κτήματα θὰ ἠδύναντο ἄριστα καὶ ἔπρεπεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ μεταβληθοῦν τὰ δημόσια κτήματα, τὰ τῆς Ζαππείου περιουσίας, τὰ πρῴην Στεφάνοβικ. Θὰ ἐνηργεῖτο οὕτω διὰ λογαριασμὸν τοῦ Κράτους μεγάλη καλλιέργεια. Ἀφ' ἑνὸς οἰκονομικῶς θὰ ἦτο τοῦτο τῷ κράτει συμφέρον, διότι καλῶς διοικούμενα καὶ ὑπὸ ἐπιστημονικὴν διεύθυνσιν τὰ κτήματα ταῦτα θὰ ἀπέφερον εἰσόδημα κατὰ πολὺ ἀνώτερον τοῦ τόκου τοῦ διὰ τὴν ἀγοράν των διατεθέντος ποσοῦ. Ἀλλὰ καὶ γενικῶς θὰ ἦτο τοῦτο συμφέρον τοῦ τόπου. Θὰ ἠδύνατο τὸ κράτος, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ εὐρύτητι τῶν μέσων ἅτινα διαθέτει, νὰ προβῇ εἰς διαφόρους δοκιμὰς ἐν μεγάλῃ κλίμακι, νὰ δοκιμάσῃ νέους τρόπους καλλιεργείας καὶ ἄλλα μᾶλλον συμφέροντα καλλιεργήσιμα εἴδη. Θὰ ἠδύνατο ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀνατροφὴν στρατιωτικῶν ἵππων, ὅπερ σπουδαιότατον, καὶ ἐν γένει νὰ προβῇ εἰς μεθοδικὴν κτηνοτροφίαν, ἧς μεγίστην ἔχομεν ἀνάγκην.

Θὰ συνέτεινεν, καὶ ἰδοὺ ποῦ κυρίως θὰ ὠφέλει, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεγάλης ἀφ' ἑνὸς καλλιεργείας, διότι θὰ ἐκαλλιέργει ὡς ἐπιχειρηματίας μὲ ὅλα τὰ νεώτερα μέσα, θὰ διέδιδεν οὕτως εἰς ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους κύκλους πολλὰς γεωπονικὰς γνώσεις, συνάμα δὲ θὰ ἐμορφοῦτο ὅλος ὁ ἐν τοῖς κτήμασι καὶ πέριξ αὐτῶν γεωργικὸς πληθυσμὸς — μέγα δηλαδὴ τῆς Θεσσαλίας μέρος — εἰς ἄριστα μορφωμένους καλλιεργητάς.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΑ

Ἀφ' ἑνὸς μέτρα ὡς τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα, ἀφ' ἑτέρου μελέτη τῶν πραγματικῶν τῆς γεωργίας ἀναγκῶν διὰ τῆς καταλλήλου ἐκλογῆς τῶν ἀνωτέρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων καὶ διὰ τῆς συστάσεως ὀργανισμοῦ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένου πρὸς πληρεστέραν γνῶσιν καὶ μελέτην τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου προτείνοντος ἑκάστοτε ὅ,τι νομίζει σκόπιμον, θέλουσιν ἐπιδράσῃ εὐεργετικῶς.

Διότι ὅπως ἀσφαλῶς διορθώσωμεν τὰ κακῶς κείμενα, ὀφείλομεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν σημερινὴν κατάστασιν, οὐχὶ ἐκ τῆς ὑποκειμενικῆς μας ἀντιλήψεως, ἴσως ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένης, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων, τῶν ἐξαγομένων ἐκ τῆς συντόνου ἐξετάσεως τῶν ὅρων τῆς ἀγροτικῆς τῆς Θεσσαλίας οἰκονομίας. Τοῦτο δὲ μόνον διὰ παγίας, ἐξακολουθητικῆς, συστηματικῶς μεθοδικῆς ἐργασίας, ἐρειδομένης ἐπὶ τῆς στατιστικῆς, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ.

Ἀλλ' οὔτε εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε συνιστάμεναι ἑκάστοτε ἐπιτροπαὶ ἔχουσι τὴν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης, τὸ κῦρος, τὴν βαρύτητα, τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων, τὸ ζωτικὸν ἐνδιαφέρον, τὴν πεῖραν, τὴν ἀμεροληψίαν, τὴν προσδίδουσαν εἰς τὰς γνώμας των σημασίαν τοιαύτην, οἵαν ὤφειλον νὰ ἔχουν προτάσεις ἐπίσημοι περὶ ἔργων τοιαύτης σημασίας. Καθόσον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐτονίσαμεν, ζητήματα τοιαύτης βαρύτητος εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον νὰ λυθοῦν δι' ἀπὸ τρίποδος ἀποφάσεων μὲ βάσιν 10-15 συζητητικὰς συνεδριάσεις· τοιαύτη ἐργασία δὲν δύναται ἄλλως νὰ χαρακτηρισθῇ ἢ ὡς ὑπερβολικῶς ἐπιπόλαιος. Ἀλλ' οὔτε ἀντιπροσωπεύονται κἂν εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ταύτας τὰ συμφέροντα τῶν παραγωγῶν.

Εἰς τοιαύτας προϋποθέσεις ἀνταποκρίνονται μόνον *μόνιμα γεωργικὰ ἐπιμελητήρια* ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένα, ἐν διαρκεῖ ὄντα συναφείᾳ μὲ τοὺς παραγωγούς, ἐκλεγόμενα ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποφασίζοντα ἐπὶ ζητημάτων, ὧν ἡ λύσις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν των. Τοιοῦτος θεσμὸς (Landwirtschafts Kammern) μόνον παρουσιάζει τὰ ἐχέγγυα, ὅτι αἱ γνῶμαι, ἃς ἤθελεν ἐκφέρῃ, ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικὴν κατάστασιν, εἰς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τῶν γεωργικῶν τάξεων, καὶ δὲν ὑποκρύπτουν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων θέλησιν.

Ν. Δ. ΠΑΠΠΟΣ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ*

Ὁ Νοὲλ συγκινηθεὶς ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς Ζοζάννας, ἐπροσπάθησε νὰ τὴν ἐγκαρδιώσῃ· ἀλλά, κἐκεῖνο τὸ βράδυ ἐχωρίσθησαν μελαγχολικοὶ καὶ ὑποφέροντες.

Ἔφυγε. Ἡ νύκτα ἦτον θερμὴ καὶ βροχερά. Χωρὶς θάρρος, δυσαρεστημένος μὲ τὴν Ζοζάνναν καὶ μὲ τὸν ἑαυτόν του δὲν ἐβιάζετο νὰ φθάσῃ στὸ σπίτι του... Κἄποτε σὲ κανένα ἐρημικὸ σταυροδρόμι μιὰ σκιὰ ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τὸν τοῖχον κάτω ἀπὸ κανένα φανάρι ξενοδοχείου ... Μία νέα ἐκάλεσε τὸν Νοὲλ χαμηλοφώνως... Μία ἄλλη τὸν ἠκολούθησε, τὸν προσήγγισε. Τὴν ἀπεμάκρυνε ἥσυχα ἥσυχα. Τὰ λόγια τῆς Ζοζάννας τοῦ ἤρχοντο εἰς τὸ πνεῦμα:

«Ὅσο πολὺ ἂν γλιστρήσῃ μία γυναῖκα, πάντοτε τὸ γλίστρημά της ὀφείλεται εἰς τὸν ἄνδρα.»

Ὁ Νοὲλ ἐσυλλογίσθη ὅτι ἡ Ζοζάννα εἶχε πολὺ ζωηρὸν τὸ αἴσθημα τῆς γυναικείας ἀλληλεγγύης καὶ ὅτι χωρὶς ἐντροπὴν ἢ ἀηδίαν εὐσπλαχνίζετο τὰς δυστυχισμένας ἀδελφάς της, ἦτον ἐπιεικὴς πρὸς τ' ἁμαρτήματά των...

«Δὲν κατακρίνει τὰς ἄλλας, ποιός λοιπὸν θὰ ἐτολμοῦσε νὰ τὴν κατακρίνῃ;...»

Δὲν ἐσκέπτετο πλέον τὸν ἑαυτόν του· ἐσκέπτετο τὴν Ζοζάνναν, τὴν θλῖψιν της, ὀλιγώτερον ἐγωϊστικά, ὀλιγώτερον πικρά.

Ἔφθασε εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν Βόσγ.

Κάτω ἀπὸ τὶς καμάρες εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ Τουραίνης, ἕνα μικρὸ καφενεῖον ἔμενε ἀνοικτό. Ἐμπῆκε, ἐζήτησε ἕνα ποτῆρι μπύρα· ἤθελε νὰ γράψῃ εἰς τὴν Ζοζάνναν προτοῦ ἀνέβῃ εἰς τὴν κατοικίαν του.

Αὐτὸ τὸ μικρὸ καφενεῖο... Ἕνα ἀπόγευμα Ἀπριλίου ὁ Νοὲλ καὶ ἡ Ζοζάννα εἶχαν καθίσει ἐμπρὸς εἰς τὴν πόρταν. Ἡ Ζοζάννα εἶχε πάρει γλυκὰ καὶ πορτοκαλάδα καὶ ὁ Νοὲλ τῆς εἶχε δείξει τὰ παράθυρα τοῦ γραφείου του ... Τί εὔθυμοι ποὺ ἦσαν ἀκόμη τότε! ... Δὲν ἤξευραν τί δεσμὸς τοὺς συνέδεε!

Ὁ Νοὲλ ἐξαναεῖδε τὴν χαριτωμένην μορφήν, τὰ μαῦρα μαλλιά, τὰ γαλανὰ μάτια ποὺ κάθε τόσο ἄλλαζαν ἀπόχρωσιν, ποὺ ἦσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν βελουδωτά.. Ἐξαναεῖδε τὴν μορφὴν αὐτὴν ὅπως τὴν ἔβλεπε πρὸ ὀλίγου ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ χέρια του, διὰ τὸ φίλημα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, τὴν δυστυχισμένην μορφὴν ἡ ὁποία ἐπροσπαθοῦσε νὰ χαμογελάσῃ ἐπάνω ἀπὸ τὰ δάκρυά της... Ἔγραψε:

«Πολυαγαπημένη μου, εἴμεθα τρελλοί!... Ὑποφέρομεν ὁ ἕνας ἐξ αἰτίας τοῦ ἄλλου, ἐνῷ διὰ τὴν εὐτυχίαν μας χρειάζεται μόνον ἡ θέλησις. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι σὲ φοβοῦμαι, ὅτι φοβοῦμαι διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ὅτι φοβοῦμαι διότι σ' ἀγαπῶ πάρα πολύ, διότι ὑποφέρω πάρα πολύ... Ὁ ζυγὸς τῶν κληρονομικῶν προλήψεων, τῆς ζηλοτυπίας, τῆς ἀλαζονείας, τρέφει ἀκόμη τὴν ψυχήν μου. Θέλω νὰ τὸν θραύσω· θὰ τὸν θραύσω!... Δέχομαι τὸν ἔρωτα, ὅπως δέχονται τὴν ζωήν, μὲ ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, ὅλην τὴν λύπην καὶ ὅλην τὴν χαράν, ποὺ ἐνέχει. Σἀγαπῶ καὶ σὲ δέχομαι ὅπως εἶσαι... Ὦ ἀγαπημένη μου, ἂν κλαῖς ἀκόμη κἄποτε, θὰ κλαῖς μέσα στὰ χέρια μου! Ἂν εἶμαι δυστυχής, θἀποκοιμίσῃς τὴν ἀγωνίαν μου ἐπάνω εἰς τὴν καρδιά σου. Εἶνε ἡ θεραπεία, ἡ σωτηρία! Ἂς μὴ συζητοῦμε πλέον — νἀγαπώμεθα ἁπλῶς, νἀγαπώμεθα περισσότερο, ὁλοένα καὶ περισσότερο. Μὴ μοῦ λὲς πλέον νὰ περιμένω! Δὲν θέλω πλέον νὰ περιμένω! Δὲν ἠμπορῶ πλέον!.. Κἐπειδὴ μ' ἀγαπᾷς, Ζοζάννα μου, μοναδική μου ἀγάπη, ἔλα! Νὰ γίνῃς δική μου, δική μου, ὅλη δική μου!...»

Λ

Ὁ γεροαμαξᾶς, μὲ τὸ παλιὸ ἁμάξι του καὶ τὸ ψαρὶ ἄλογό του ἦρθε νὰ πάρῃ τὸν Νοὲλ καὶ τὴν Ζοζάνναν εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Σεβρέζ. Ἦτον μία ἡμέρα χωρὶς ἥλιον, θερμή, συννε-

* «Παναθήναια» σελ. 282.

φιασμένη, θλιβερὰ κάπως. Ἕνας ἀσπρουδερὸς οὐρανὸς ἔκανε σκυθρωπότερα ὁλόγυρα τὰ πράσινα δάση, τἀπόμακρα γαλανὰ βουνά. Οἱ τριανταφυλλιές, εἰς τὰ κατώφλια τῶν μικρῶν σπιτιῶν, ἐσκόρπιζαν τὰ κίτρινα τριαντάφυλλά τους καὶ τὸ μεσημέρι ἐκάρωνε τὴν γῆν κουρασμένην ὑπὸ τὸ βαρὺ θέρος.

Ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν, ἀφότου ὁ Νοὲλ ἔδρεψε τὴν ἐρωτικὴν ὑπόσχεσιν ἐπάνω εἰς τὰ χείλη τῆς Ζοζάννας, ἔζησαν μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς ἐγγιζούσης ὥρας ἐκείνης. Ξετρελλαμένοι ἀπὸ τὰ φιλήματα, ἀπὸ τὰ πρῶτα δειλὰ χάδια εἶχαν χάσει τὴν ὄρεξιν καὶ τὸν ὕπνον· ἀπέφευγαν νὰ κυτάζῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον· ἀντήλλασσαν λόγια κοινά· καὶ ἡ γυναῖκα ᾐσθάνετο ναὐξάνῃ ἐντός της ἕνα εἶδος φόβου φυσικοῦ, ὡσὰν νὰ εἶχε ξαναγείνῃ παρθένος ὑπὸ τὸν νέον δεσπότην της. . . Δὲν ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ τὸν ἑαυτόν της οὔτε εἰς τὸ σπίτι τοῦ Νοέλ, οὔτε εἰς τὸ σπίτι τὸ ἰδικόν της. Μία τρυφερὰ δεισιδαιμονία τὴν ὁδηγοῦσε διὰ τοὺς μυστικοὺς γάμους της, μέσα εἰς τὰ δάση, τὰ ζωντανὰ νερά, τοὺς φαισοὺς βράχους τοῦ Σερναί. Ὁ Νοὲλ εἶχε κρατήσει, τὴν προηγουμένην ἡμέραν, ἕνα μικρὸ δωμάτιον. Ταπεινὸ τὸ παράθυρο τοῦ δωματίου μὲ κοινοὺς μπερντέδες, μὲ μαῦρα παραθυρόφυλλα τὰ ὁποῖα ἡ Ζοζάννα θὰ εἶχε προσέξει στρέφουσα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὁποῖα μόλαταῦτα δὲν ἐτολμοῦσε νὰ κυτάξῃ!

«Σήμερα! . . . Τόρα ἀμέσως . . . Θὰ παραδοθῶ, εἰς αὐτὸν ποὺ εἶν' ἐμπρός μου, ποὺ μοῦ μιλεῖ, ποὺ μ' ἀγαπᾷ! . . Εἶνε ἀλήθεια; . . . Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πιστεύσω . . . »

Ἀπορροφημένη ἀπὸ τὴν σκέψιν της καὶ σιωπηλὴ χαμογελᾷ ἕνα ἀδύνατο χαμόγελο, μὲ τὰ λόγια τοῦ Νοὲλ χωρὶς κἂν νὰ τἀκούῃ. Δοκιμάζει ἐνώπιον τῆς τόσον προσεχοῦς πραγματικότητος, μίαν παράξενην ἐντύπωσιν φόβου καὶ δυσπιστίας, ὅπως ἄλλοτε, τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου της.

Διὰ τὸν ἐραστήν, διὰ τὴν ἔρωτα ἔχει στολισθῇ ἡ ῥόμπα της ἀπὸ μὼβ μουσελίναν, σχεδὸν τριανταφυλλιά, δίδει εἰς τὴν μελαχροινὴν λευκότητά της τὸν ὥραῖον χρυσαφένιον τόνον ὡρίμου καρποῦ. Τὸ ψάθινο καπέλο της, δεμένο μὲ μαῦρο βελοῦδο κινεῖται σὰν ἕνα μεγάλο ἄνθος κισσοῦ. Ἕνα ἀσημένιο λουλοῦδι στερεώνει τὴν ζώνην της. Τὸ χέρι της, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν λάμπει πλέον τὸ δακτυλίδι τοῦ γάμου, κινεῖται παιγνιδιάρικο ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι . Ὁ Νοὲλ ἔπαυσε νὰ ὁμιλῇ . . .

Γιὰ τί ὡμιλοῦσε; . . Ἡ Ζοζάννα ἐνθυμεῖται ὡμιλοῦσε γιὰ ἔρωτας μυστικούς, ἀποκρύφους, προσκρούοντας εἰς ἐμπόδια . . . Ἔλεγε:

— Δὲν θὰ ἐδεχόμουν . . . Δὲν θὰ ὑπέφερα . . .

Τὰ μάτια, πράσινα ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ φυλλώματος, ἐκφράζουν βιαίαν ἀπόφασιν, ἀναμετροῦν καὶ περιφρονοῦν τὸ φανταστικὸν ἐμπόδιον . . . Ἡ Ζοζάννα ψιθυρίζει:

— Γιατί σκέπτεσαι αὐτά; εἴμεθα ἐλεύθεροι . . . Τίποτε δὲν μᾶς χωρίζει.

— Τίποτε.

— Θὰ τὸ ἐξεμηδένιζα.

Κάμνει τὴν χειρονομίαν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ θραύει ἀλύσσους. . Ναί, βέβαια, τὴν στιγμὴν αὐτὴν θὰ ἐξεμηδένιζε κάθε ἐμπόδιον, κάθε τί ποὺ θὰ ἤθελε νὰ τὸν χωρίσῃ ἀπὸ τὴν Ζοζάνναν! . . Ἡ Ζοζάννα σκέπτεται ὅτι ὁ Νοὲλ εἶνε ἱκανὸς νὰ κάμῃ τὶς χειρότερες τρέλλες. Καὶ τὸν ἀγαπᾷ καθὼς τὴν κυτάζει ἔτσι, πεισματάρικα, ἐπιτακτικά, τόσο διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοὺς φρονίμους, τοὺς συνετούς ποὺ καὶ τὸ παραμικρὸν ἠμπορεῖ νὰ τοὺς σταματήσῃ. Καὶ ἡ γυναικεία σάρκα της συγκινεῖται εἰς τὴν ἰδέαν μιᾶς βίας προσφιλοῦς ποὺ ἡ ἀλαζονεία της ὡς γυναικὸς ἀπελευθερωμένης εἶχεν ἀπορρίψει χθές . . .

Ζοζάννα! . . .

Ὑπακούει, καὶ εἶνε εὐτυχὴς διὰ τοῦτο. Πηγαίνει πρὸς ἐκεῖνον ποὺ τὴν καλεῖ. Αὐτὸς τὴν παίρνει εἰς τὰ γονατά του, ἐγγίζει τὸν λαιμὸν μὲ τὰ τρεμάμενα χέρια του ποὺ ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ὡραῖα μαλλιά. Κρατεῖ, εἰς τὰς ἀνοικτὰς παλάμας του, τὴν ἀνεστραμμένην κεφαλὴν τῆς ἀγαπημένης του ὡσὰν κάτι πολύτιμον. Τὴν διατρέχει ὅλην μὲ τὰ χείλη του. Ἡ Ζοζάννα βλέπει τὰ μάτια τοῦ Νοὲλ νὰ συννεφιάζουν ἀπὸ δάκρυα, ἐπάνω ἀπὸ τὰ μεγάλα ὁλάνοικτα μάτια της.

— Ἀγαπημένη μου! ἀγάπη μου! . . . Δὲν ξέρεις! . . . Δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ πῶ . . . Σ' ἀγαπῶ τόσο! . . Λιποθυμῶ, αἰσθάνομαι ζάλη . . . Ὤ! ἐσύ . . . ἐσύ!

Ὁ ἐναγκαλισμὸς γίνεται σφικτότερος. Μὲ τὸ στόμα εἰς τὸ αὐτὶ τῆς Ζοζάννας ὁ Νοὲλ ψιθυρίζει λόγια παρακαλετικά, στενάζοντα, θωπεύοντα. Αὐτὴ δὲν ἀποκρίνεται. Δένει τὰ χέρια της τριγύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸν τοῦ νέου. Χαμογελᾷ ἀκόμη, καὶ τὰ βλέφαρά της χαμηλώνουν, πάλλονται, λέγουν «ναί» σιγὰ σιγά . . .

. . . Τὸ δωμάτιον εἶνε πολὺ μικρὸ· ὁλόδροσο καὶ σκοτεινό. Δὲν εἶνε ὡραῖο δωμάτιο. Φαίνεται πτωχικὸ μὲ τὴν κοινὴν ἐπίπλωσιν του: ἕνα σιδερένιο κρεββάτι, μία πολυθρόνα, ἕνας καθρέπτης καὶ τὰ παρεπόμενα τῆς τουαλέττας, ἕνα μεταχειρισμένο χαλί. Ἀλλὰ ἡ Ζοζάννα, κυριευμένη ἀπὸ τὸ αἴσθημα τοῦ ὑπερφυσικοῦ καὶ τοῦ ὀνείρου μένει ἀδιάφορη πρὸς τὴν μετριότητα τοῦ δωματίου Τὸ ἡμίφως καθησυχάζει τὴν δόνησιν τῶν νεύρων της, τὸν θόρυβον τοῦ αἵματος εἰς τοὺς κροτάφους της . .

Δὲν ἠξεύρει πλέον καλὰ-καλὰ διατί μὲ μίαν κίνησιν μηχανικὴν ἀφαιρεῖ τὴν κτένα της . . Τὰ ἀσημένιο λουλοῦδι τῆς ζώνης της ἠχεῖ καθὼς κτυπᾷ ἐπάνω εἰς τὸ μάρμαρον τῆς ἑστίας . . . Ἀλλ' ὅταν βλέπει τὸν ἑαυτόν της εἰς τὸ στρογγυλὸ κρύσταλλον τοῦ καθρέπτου, τὰ πεσμένα μαλλιά, τὸν γυμνὸν λαιμόν, τοὺς γυμνοὺς βραχίονας, ἐννοεῖ ἀμέσως . . . Ἡ κληρονομικὴ ἀγνότης ἀναπηδᾷ εἰς τὰ βάθη τοῦ εἶναι της· μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια της προσπαθεῖ νὰ κατανικήσῃ μὲ τὴν πίεσιν τὰ μεγάλα κινήματα τῆς καρδιᾶς της. Σκέπτεται:

— Δὲν ἀνήκω πλέον εἰς τὸν ἑαυτόν μου! εἶμαι δική του . . .

— Ἀγάπη μου, πῶς τρέμεις ἔτσι! . . .

Τρέμει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ὑπακούει· μένει ὀρθὴ σιμὰ εἰς τὸν Νοὲλ εἰς σφικτὸν ἐναγκαλισμόν, ἀκουμβῶσα ἐπάνω του καὶ τὸν παρατηρεῖ βαθιὰ ἔως εἰς τὴν ψυχήν του μὲ τὰ μάτια ποὺ ὁ Νοὲλ ποτὲ δὲν εἶχε ἰδῇ ἔτσι· δύο σκοτεινὰ μάτια, θωπευτικά, ἥμερα σὰν ζῴου, μάτια ποὺ ἡ πρώτη λέξις τοῦ κυρίου θὰ γεμίσῃ ἀπὸ φρίκην καὶ ἀπὸ ἡδονήν . . .

Καὶ τὰ μάτια της, τὰ λεπτοφυῆ χέρια της, τὸ λυγίζον ἀνάστημά της, οἱ ὦμοι της ποὺ συσφίγγονται, εἶνε ὡς νὰ παρακαλοῦν:

«Εἶμαι ἀδύνατη καὶ εἶμαι δική σου. Μὴ μοῦ κάνῃς κακό . . »

Ὁ Νοὲλ ἐπαναλαμβάνει:

— Ἀγάπη μου!

Ἡ Ζοζάννα ἀνακαλύπτει ἔξαφνα ἕναν θλιβερὸν τόνον τὴν φωνὴν εἰς τοῦ Νοέλ. Μία σκέψιν ποὺ δὲν θέλει, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν εἰπῇ . . . Ἡ Ζοζάννα καὶ ὁ Νοὲλ δὲν εἶνε πλέον μόνοι εἰς τὸ δωμάτιον . . .

Θέλει νὰ τοῦ πῇ.

«Τί βλέπεις πέρα ἀπὸ τὰ μάτια μου; Τί ἀκούεις πέρα ἀπὸ τὴν ἀναπνοή μου καὶ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιᾶς μου; Ὑπάρχει μία σκιὰ ἀνάμεσά μας καὶ σὺ ὁλοένα τὴν ἀνακαλεῖς . . . Διῶξε την, τὴν σκιὰν αὐτὴν ποὺ μᾶς χωρίζει . . Ἡ ἄφησέ με . . . Ἂς περιμένωμε ἀφοῦ δὲν πιστεύεις ὅτι μὲ κατέχεις ὁλόκληρην, ἀφοῦ ὅλη μου ἡ ἀγάπη δὲν εἶνε ὅλη ἡ εὐτυχία σου . . .

Ἀλλὰ ὁ Νοὲλ τὴν παίρνει εἰς τὰ χέρια του, καὶ ἐκείνη δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ μὴ φρικιάσῃ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ σώματός της τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερασπίζει πλέον . . . Τὶ μελαγχολία ποὺ πέφτει ἀπὸ τὸ χαμηλὸ ταβάνι, ἀπὸ τὰς σκοτεινὰς γωνίας τοῦ δωματίου! Ἡ Ζοζάννα κλείνει τὰ μάτια της — καὶ τρομασμένη, σκαιά, ἕτοιμη εἰς δάκρυα δὲν δοκιμάζει οὔτε ἐπιθυμίαν, οὔτε ἡδονήν, οὔτε ἐντροπήν, μόνον μίαν συγκίνησιν ποὺ τὴν παραλύει, τὴν βασανίζει, ποὺ τῆς ἀποσπᾷ ἕναν διακεκομμένον ἀναστεναγμόν.

ΛΑ

Ἡ Ζοζάννα ἔγεινε σχεδὸν εὐτυχής.

Τὰ μάτια της ἔλαμψαν, τὸ μειδίαμα προσέλαβε κάποιαν ἀοριστίαν, ἕνα ἄνθισμα σαρκός, ἕνας ἐξωραϊσμὸς ἀποκαλυπτικὸς ἦλθε διαμιᾶς εἰς τὴν Ζοζάνναν ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς γυναῖκας ποὺ αἰσθάνονται ὅτι εἶνε ἀντικείμενον μιᾶς ἀγάπης. Αἱ χειρονομίαι της ἔγειναν βραδύτεραι, βαρύτερα τὰ βήματά της· ἀπὸ τὰ μαλλιά της, ἀπὸ τὰ φορέματά της ἀνέβλυσεν ἡ ἐρωτικὴ εὐωδία. Ἀφελῶς ἔφερε τὸ μυστικόν της σὰν ἕνα ὁλόλαμπρο τριαντάφυλλο.

Ἡ Φλορὺ ἡ ὁποία εἶχε κάποιαν ἀμφιβολίαν ἀκόμη, εἶπε εἰς τὸν Φουκάρ:

— Αὐτὴν τὴ φορὰ πιστεύω ὡρισμένως ὅτι κάτι τρέχει . . .

Ἐδοκίμαζε ἐνδόμυχην χαρὰν καὶ ᾐσθάνετο περισσοτέραν οἰκειότητα πρὸς τὴν καλὴν συντρόφισσάν της Ζοζάνναν. Ὁ μικρὸς Μπερσιὲ ἄρχισε νὰ ἐλπίζῃ πάλιν. Ἡ μετριόφρων φιλοδοξία του δὲν ἐτρόμαζε εἰς τὴν ἰδέαν μακροπροθέσμου ἐπιτυχίας, καὶ ἤξευρε ὅτι ὁ ῥόλος δευτέρου ἐραστοῦ ἔχει τὴ γλύκα του . . .

«Οἱ γυναῖκες — ἐσκέπτετο — εἶνε πολὺ δύσκολες κατ' ἀρχάς . . . Ἐννοοῦν, ὅτι ἕνα ἐλάχιστον ποσὸν ἀντιστάσεως ἀκρεῖ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ τὰς τιμὰς τοῦ πολέμου . . . »

Ὁ Φουκὰρ ἦτον μανιώδης. Ἂν καὶ ποτέ του δὲν ἐποφθαλμιοῦσε τὴν Ζοζάνναν καὶ πολλὲς φορὲς εἶχε παραπονεθῆ ὅτι τόση χάρις καὶ κομψότης ἔμεναν ἄχρησιμοποίητοι, ᾐσθάνετο ὅτι τὴν ἔπαθε καὶ ἐδοκίμαζεν κάποιαν μνησικακίαν . . . τοῦ τὴν ἐγέλασαν τὴν μικράν του Βελεντέν, ἔδρεψαν, ἐμπροστὰ εἰς τὰ μάτια του, ἕνα λουλοῦδι ποὺ δὲν ἤθελε νὰ δρέψῃ ὁ ἴδιος ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἀγαποῦσε τὴν ἀπόχρωσιν καὶ τὸ ἄρωμα — καὶ τὸ λουλοῦδι αὐτὸ ἦτον ἡ ἀρετὴ τῆς Ζοζάννας! . . . Ὁ Φουκὰρ ἀντιπαθοῦσε τὸν εὐτυχῆ ἐραστήν, τὸν Ντελὺλ αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἔλεγε «εἰσήγαγε ὁ ἴδιος . . . » Καὶ ἐξέφραζε εἰς

τὴν Φλορὺ τὴν ἔκπληξίν του εἰλικρινῆ κατὰ τὸ ἥμισυ...

—Ὁ Ντελύλ!... Ἕνα περήφανο παιδί, ἀλαζονικὸ ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν εὐγένειαν μὲ τὶς γυναῖκες... Δὲν ἔχει τίποτε ἐλκυστικόν...

—Ἄ! διεμαρτύρετο ἡ Φλορύ.

—Δὲν εἶνε κακός, ἔστω!... Ἀλλ' αὐτὴ ἡ μικρὰ Βαλεντὲν ἔκαμνε τὴ δύσκολη!... Μεταξύ μας, δὲν τοῦ ἄξιζε...

—Καὶ τί θὰ ἠθέλατε, κύριε Φουκάρ, νὰ ἔπαιρνε ἡ Ζοζάννα, τὸν Μπερσιέ...

—Τὸν Μπερσιέ! Τὸν Μπερσιέ!... Τί ἰδέα! Ὁ Μπερσιὲ μέ... Ὄχι! Μὲ ὅσα λέγω, μικρά μου Φλορύ, θέλω νὰ σᾶς δείξω τὴν συμπάθειάν μου τὴν πραγματικὴν ποὺ τρέφω πρὸς τὰς συνεργάτιδας... προπάντων τὴν μικρὰν αὐτὴν Βαλεντέν!... Θὰ λυπηθῶ ἂν δυστυχήσῃ!... Κ' ἔπειτα, δὲν θὰ ἤθελα νὰ μελήσῃ τὸν ***Γυναικεῖον κόσμον***... Τῶρριξε ἔξω, ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρό, δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ ζῆλον..

—Σᾶς εἰδοποίησα ἐγκαίρως: «μὴν εὔχεσθε νὰ ἐρωτευθῇ ἡ Ζοζάνα· θἀφήσῃ στὴ μέση τὰ ἄρθρα της...»

—Τὰ ἄρθρα της;...

Ὁ ἐπιχειρηματίας ἐνεφανίσθη ἐκ νέου εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Φουκὰρ ἐθύμωσε:

—Δὲν μὲ μέλει ἂν αἱ συνεργάτιδες ἐρωτεύωνται ἀρκεῖ νὰ κάμνουν τὴ δουλειά τους σωστή!.. Θὰ παρακαλέσω τὴν δεσποινίδα Μπὸν νὰ μιλήσῃ στὴ μικρὰ Βαλεντέν...

Ἡ δεσποινὶς Μπὸν δὲν ἦτον ὀλιγώτερον ἐξαφνισμένη ἀπὸ τὸν Φουκάρ. Εἶχε ἀκούσει τὰ παράπονα τῆς κυρίας Γκονφαλονέ, προέδρου τῆς «Γυναικείας Ἀδελφότητος». Ἡ κυρία Γκονφαλονέ, ἡ ὁποία ἀνῆκε εἰς τὴν ἡρωϊκὴν γενεὰν τοῦ φεμινισμοῦ, εἰς τὴν γενεὰν τῆς Πάουλας Μὶγκ καὶ Ποτονιὲ-Πιέρ, ἦτον πλέον ἢ τολμηρὴ εἰς τὰς ἰδέας της καὶ εἰς τοὺς λόγους της, καὶ πλέον ἢ ἠθικὴ εἰς τὴν διαγωγήν της. Ἡ ἔξοχη αὐτὴ γυναῖκα ἡ ὁποία εἶχεν ὡς δόξαν ὅτι ποτὲ δὲν ἦτο ματαιόδοξη καὶ ποτὲ δὲν ἐφόρεσε κορσέ, τὴν ἔκρυπτε τὴν κουρασμένην καλλονὴν κάτω ἀπὸ τὸ μερινὸ ἑνὸς φορέματος «ρεφόρμ», ἐφοροῦσε πλατιὰ μποτίνια ἐλαστικὰ ποὺ δὲν «τῆς κατέστρεφαν τὸ πόδι»... Πρόθυμη εἰς τὸ νὰ κηρύξῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔρωτος, τὴν «μητριαρχίαν» καὶ τὴν προστασίαν τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὸ «Κράτος-Πατέρα» ἡ κυρία Γκονφαλονὲ εἶχε ζήσει ἁπλούστατα, ἁγνότατα, ὑπὸ τὸν αὐθέντην της Γκοφαλονέ, τὸν καλύτερον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου, περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του φεμινιστήν. Ἦτο χήρα καὶ δὲν ἐννοοῦσε νὰ βγάλῃ τὰ μαῦρα.

Ἡ κυρία Γκονφαλονέ, εἶχε παρατηρήσει ὄχι χωρὶς ἀνατριχίλαν της ὅτι τὰ μισοπένθιμα τῆς Ζοζάννας ἐλάμβαναν ἀπόχρωσιν ἀνοικτήν· τὸ φαιὸν ἐγίνετο ἄσπρο καὶ τὸ μενεξελὶ ρόδινο. Ἕνα βράδυ εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλώνης, ἡ πρόεδρος τῆς «Ἀδελφότητος» ἀνεγνώρισε τὴν κυρίαν Βαλεντὲν πιασμένην ἀπὸ τὸν βραχίονα ἑνὸς νέου, εἰς μίαν σκοτεινὴν δενδροστοιχίαν.. Φοβουμένη μήπως ἡ τέως γραμματεὺς τῆς ὁμάδος αὐτομολήσῃ πρὸς τὸν ἐχθρὸν—τὸν ἄνδρα—ἡ κυρία Γκονφαλονὲ ἐξεμυστηρεύθη τοὺς φόβους της εἰς τὴν δεσποινίδα Μπόν.

—Αὐτὴ ἡ νέα μᾶς ἐκθέτει ἐμᾶς ὡς ἰδεολόγους ἐκθέτουσα τὸν ἑαυτόν της...

Καὶ ἡ ταμίας, δεσποινὶς Ὀτχιπόφ, ἐπρότεινε νἀποκλείσουν τὴν Ζοζάνναν.

—Δὲν πρέπει νὰ ὑπερβάλλωμεν τίποτε! εἶπε ἡ πρόεδρος. Ἡ κυρία Βαλεντὲν δὲν ἔκαμε κανένα κρῖμα· ἀλλὰ θὰ μάθῃ ὅτι μία φεμινίστα ἀφωσιωμένη εἰς τὸ ζήτημα, δὲν πρέπει νὰ δίδῃ λαβὰς εἰς τὴν κακεντρέχειαν τῶν ἀντιπάλων... Καθὼς κἔνας παπᾶς ποὺ ἄφησε τὴν ἱερωσύνην πρέπει νὰ εἶνε αὐστηρότερος τὰ ἤθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους...

Μίαν ἡμέραν, εἰς ἕνα «Ἄσυλον παιδιῶν» ἡ Ζοζάννα εἶχε κυτάξει τὰ πάντα χωρὶς νὰ προσέξῃ τίποτε· ἡ δεσποινὶς Μπὸν ἐδοκίμασε νὰ ἐπιτιμήσῃ τὴν ἔνοχον:

—Τί ἔχετε λοιπόν, μικρά μου;... Ἀμελεῖτε τὰ ἐπαγγελματικά σας καθήκοντα, λησμονεῖτε τὰς ὥρας τῶν ἰντερβιού, δὲν κυτάζετε διόλου τὰς διορθώσεις σας, καὶ τὰ ἄρθρα σας δὲν ἀξίζουν ὅσον ἐκεῖνα ποὺ ἐγράφατε τὸ χειμῶνα. Ὁ κύριος Φουκὰρ εἶνε δυσαρεστημένος, ξέρω. Ἐλᾶτε στὰ σωστά σας Ζοζάννα!

—Εἶμαι ἀπησχολημένη τόσο πολύ.

—Ἀλήθεια;... Δὲν εἶνε βέβαια ἡ «Γυναικεία ἀδελφότης» ποὺ σᾶς ἀπασχολεῖ! Λείπετε ἀπὸ ὅλας τὰς συνεδριάσεις...

—Ἡ ζωή μου εἶνε γεμάτη ἀπὸ τόσα καὶ τόσα! Δὲν ὁρίζω τὸ κεφάλι μου πιά.

—Οὔτε τὴν καρδιά!

Ἡ Ζοζάννα ἐκοκκίνισε καὶ ὡμολόγησε:

—Οὔτε τὸ κεφάλι οὔτε τὴν καρδιά, δεσποινίς.

—Ἀλλοίμονο! Ζοζάννα, αὐτὸ φαίνεται, πάρα πολὺ μάλιστα!... Δὲν σᾶς κατηγορῶ· εἶσθε κυρία τοῦ ἑαυτοῦ σας... Ὅμως λυποῦμαι ποὺ μία γυναῖκα σὰν ἐσᾶς, ἡ ὁποία πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἦτον ἡ ἀληθινὴ φεμινίστα, ἡ σοβαρά, γενναία ἐλευθέρα καὶ ἁγνή.. ἕνας

τόσο ὡραῖος τύπος πνευματικῆς ἐργάτιδος!... Σᾶς ἀνέφερα ὡς παράδειγμα εἰς τὰς κυρίας τῆς «Ἀδελφότητος».

—Ἀλλά, ἀγαπητή μου δεσποινὶς Μπόν, θὰ ἐχρειάζετο λογικὴ πρὸ πάντων!... Ἂν αἱ κυρίαι αὐταὶ ζητοῦν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ζητοῦν διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν! Διατί νὰ θέτετε ὑπεράνω τῆς ἐρωτευμένης γυναικὸς τὴν γυναῖκα ποὺ τὸ βάζει πεῖσμα νὰ μείνῃ ἀμέτοχος πάσης ἐρωτικῆς ἐπιμιξίας μὲ τὸν ἄνδρα... Ὁ καθένας μὲ τὸ γοῦστο του! Ὁ ἔρως δὲν εἶνε ἁμάρτημα. Δὲν εἴμεθα καλόγρηες τοῦ λαοῦ. Δὲν πιστεύω ὅτι εἶμαι ὀλιγώτερον σοβαρά, ὀλιγώτερον γενναία, ὀλιγώτερον ἐλευθέρα, ὅτι ἀντιπροσωπεύω ἕναν τύπον ὀλιγώτερον «ἐπιτυχημένον» πνευματικῆς ἐργάτιδος ἐπειδὴ εἶμαι ἐρωτευμένη...

—Ἄ! ναί, εἶσθε λοιπὸν ἐρωτευμένη... εἶπε ἀφελῶς ἡ δεσποινὶς Μπόν.

—Πρῶτα-πρῶτα αὐτὸ δὲν ἀφορᾷ τὴν κυρίαν Γκονφαλονέ!.. Μήπως θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μοῦ ἐπιβάλουν ἢ νὰ μοῦ ἀπαγορεύσουν τέτοιο ἢ τέτοιο ζυποῦνι, τέτοιες ἢ τέτοιες καλτσοδέτες;...

—Δὲν ἔχει σχέσιν...

—Ἡ ἰδιαιτέρα ζωὴ μιᾶς γυναῖκας πρέπει νὰ διαφεύγῃ ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν ἢ ἀπὸ τὴν περιέργειαν ὅπως καὶ τὰ ἐσώρουχά της... Ἕνας μεγάλος Ἄγγλος μυθιστοριογράφος ἐξέφρασε αὐτὴν τὴν γνώμην ἐπάνω κάτω μὲ τὰς ἰδίας λέξεις, ὁ Θωμᾶς Χάρδυ. Σᾶς σκανδαδίζει μήπως;

—Μὲξαφνίζει!

—Ὄχι περισσότερον ἀπὸ τὰς θεωρίας τῆς κυρίας Γκονφαλονὲ καὶ τῆς δεσποινίδος Ὀτχιπόφ... Ἀγαπητή μου δεσποινὶς Μπόν, ἂν ἠμέλησα τὰ ἐπαγγελματικά μου καθήκοντα, ὅπως λέτε—καὶ ἀναγνωρίζω ὅτι ἔχετε δίκαιον—ἔκαμα κακά: ἀξίζω τὴν ἐπιτίμησίν σας... Ὡς πρὸς τὸν ἔρωτα, εἶναι ἐντελῶς προσωπικὴ ὑπόθεσις... Εἰς τί σᾶς χρησιμεύει νὰ εἶσθε «ἀπελευθερωμέναι», σεῖς καὶ οἱ κυρίες τῆς «ἀδελφότητος» ἂν δὲν θέτετε εἰς πρᾶξιν τὰς θεωρίας σας; Μοῦ ἀρνεῖσθε τὴν ἐκτίμησίν σας διότι ἀγαπῶ ἐκεῖνον ποὺ μἀγαπᾷ!

—Ὄχι βέβαια, μά...

—Μοῦ τὴν ἀρνεῖσθε διότι δὲν πανδρεύομαι μὲ τὸν ἐραστήν μου;

—Ἀλλοίμονο! Ζοζάννα, ἐσεῖς ἐραστήν!...

—Σᾶς ξενίζει μήπως ἡ λέξις;... Θὰ ἔπρεπε νὰ πῶ «τὸν σύντροφόν μου», ἢ «τὸν φίλον μου». Δὲν μἀρέσει ἡ ὑποκρισία τῶν λέξεων. Καὶ εὔχομαι σαὐτὴν τὴν παλαβο-Ὀτχιπὸφ ἕναν ἐραστὴν σάν...

Ἐγελοῦσε μὲ ὅλην της τὴν καρδιά, εἰς τὸν ἡλιοφώτιστον δρόμον ὅπου ἐξετείνετο ἡ σκιά της σιμὰ εἰς τὴν χειρονομοῦσαν σκιὰν τῆς δεσποινίδος Μπόν. Ἡ σάρπα της ἀπὸ μαύρην γάζαν ἐκυμάτιζε τριγύρω ἀπὸ τὸν κορμόν της. Ἕνα μπουκέτο γαρυφάλων εἰς τὴν μέσην της ἐξεφυλλίσθη...

—Σεῖς, δεσποινίς, εἶσθε μία ἁγία ἐλευθερόφρων... Σᾶς σέβομαι... Ἀλλὰ οἱ συντρόφισές σας εἶνε οἱ δεισιδαίμονες τοῦ φεμινισμοῦ... Μὲ στενοχωροῦν... Ἂς μὲ ἐπιτιμήσῃ ἡ κυρία Γκονφαλονέ! Θὰ τῆς ἀπαντήσω...

—Τί;

—Ἔτσι!... Ἔτσι τὸ θέλω!...

Ἐχωράτευε, ἀλλὰ ἡ δεσποινὶς Μπὸν ἀνεκίνησε τὴν κεφαλήν:

—Ἐπιτέλους! εἶπε, θέλω νὰ πιστεύω ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ ὑμῶν καί... τοῦ ἐκλεκτοῦ σας ἀληθινὴ πνευματικὴ ἁρμονία... Ἀλλὰ εἰς τὸν ἐραστήν, ὅπως καὶ εἰς τὸν σύζυγον, ὑπάρχει ὁ αὐθέντης... Δυσπιστεῖτε!...

Αὐθέντης;...

Ἡ Ζοζάννα ἐμελετοῦσε τὴν συμβουλὴν τῆς δεσποινίδος Μπὸν μέσα εἰς τὸ λεωφορεῖον τὸ ὁποῖον τὴν μετέφερε πρὸς τὴν πλατεῖαν Βόσγ... Ἀναπολοῦσε τὴν στάσιν τοῦ Νοὲλ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐρωτικῆς των σχέσεως...

Κατ' ἀρχὰς ἠσθάνθη ἕνα εἶδος ἐκπλήξεως καὶ ἀνησυχίας διότι ὁ Νοὲλ ἔμενε εἰς τὴν ἀγκάλην της τόσο μελαγχολικός, σοβαρός, τόσο σκυθρωπὸς κἄποτε!... Τὴν μετεχειρίσθη ὄχι ὡς ἐρωμένην του, ἀλλὰ ὡς μικρὰν σύζυγον ***ἀγνοοῦσαν***. Αἱ θωπεῖαι δὲν ἐξεδίωκαν ἀπὸ μέσα του μίαν μόνιμην σκέψιν καὶ ἴσως τὴν θέλησιν νὰ μὴ φανῇ νικημένος, νὰ μὴν ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν δύναμιν τῆς γυναικείας σαρκός. Ἡ Ζοζάννα ἔπεφτε πάλιν εἰς τὴν ἀγωνίαν. Ἐξαναγίνετο δειλή.

Ἐρωτοῦσε:

—Τί σκέπτεσαι;

—Τίποτε, ἀγαπημένη μου...

—Δὲν εἶσαι εὐτυχής;

—Φοβοῦμαι... φοβοῦμαι...

—Τί, τὸν ἔρωτά μου μήπως;

—Φοβοῦμαι μήπως σὲ χάσω.

—Πῶς;

—Δὲν εἶμαι βεβαία ὅτι σἀρέσω.

Τῆς ἔλεγε ὅτι εἶνε τρελλή, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχει πίστιν εἰς τὸν ἑαυτόν της καὶ εἰς αὐτόν..

Ἄλλες φορὲς λόγια εὐγνωμοσύνης ἀνέβαιναν εἰς τὸ στόμα τῆς Ζοζάννας.

—Ἄ! ἔλεγε, σὲ βεβαιῶ ὅτι ἄλλοτε ἤμουν

διαφορετικὸς ὁλότελα... Δὲν εἶχα δοθῆ ἔτσι σὲ ἄλλον ὅπως σ' ἐσένα...

Πρὸς μεγάλην ἔκπληξίν της αἱ ἐνθαρρυντικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις δὲν ἐμάγευαν καθόλου τὸν Νοέλ.

Ἀπαντοῦσε:

—Τί διάβολο! ὑποθέτω...

Ἡ φράσις αὐτή, ἡ ὁποία ὑπέκρυπτε κάποιαν σύγκρισιν, τὸν ἐπλήγωνε, τοῦ ἐνθύμιζε ὅτι ἡ Ζοζάννα εἶχε δοθῆ εἰς δύο ἄνδρας...

Μία σκηνὴ ἤρχιζε ποὺ ἐτελείωνε μὲ τὰ κλάματα τῆς Ζοζάννας... Εὕρισκε τὸν Νοὲλ ὑπερβολικὰ ὕποπτον, ἀλύγιστον, κἐπροσπαθοῦσε νὰ τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ παρελθὸν ἦτον ἕνα μέρος τοῦ ἑαυτοῦ της, ὅτι δὲν ἠμποροῦσε οὔτε νὰ λησμονήσῃ οὔτε νἀπαρνηθῆ τὸν ἑαυτόν της· διατί δὲν ἐδέχετο ἕνα τόσο φυσικὸν γεγονός; Ὄχι, δὲν ἤθελε νὰ τὸ δεχθῆ. Ἐπροσδοκοῦσε ἕνα θαῦμα ἀδύνατον καὶ ὅταν πάλιν ἤρχετο τρελλὸς πρὸς τὴν Ζοζάνναν ἐκρατοῦσε ἀκόμη μίαν δυσπιστίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐξηγόραζε τὴν χαράν του, ἐφαρμάκωνε τὴν ἡδονήν. Εἰς τὴν αἰσθηματικὴν ζηλοτυπίαν ποὺ ἐγνώριζε, ἐπροστίθετο τώρα ἡ πικρὰ ***φυσικὴ*** ζηλοτυπία. Καὶ ὁ Νοὲλ ἤθελε νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν ζηλοτυπίαν αὐτὴν ὅπως καὶ τὴν ἄλλην...

[Ἀκολουθεῖ]

[Μετάφρ. Α. Κ.] MARCELLE TINAYRE

ΟΙ ΣΟΒΑΤΖΗΔΕΣ — ΥΠΟ ΘΕΜΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ὁ θάνατος τοῦ παλλικαριοῦ

Ὀξενητευμένος νεκρὸς ἑνὸς ποιητοῦ ἦλθε νὰ κοιμηθῆ τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς τὸ ἐλαφρὸν χῶμα τῆς Ἀττικῆς. Ἑνὸς ποιητοῦ τῆς ζωῆς. Ὅπως δι' ὅλους τοὺς ἐξαιρετικοὺς ἀνθρώπους, ὅλος ὁ κόσμος ὑπῆρξεν δι' αὐτὸν ἕνας θεατής, παρακολουθῶν μὲ ἀγωνίαν, μὲ θαυμασμὸν καὶ ἀγάπην τὸν δρόμον του Καὶ ὅλοι ἐρωτοῦσαν τὸν ἑαυτόν τους. «Νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ τελειώσῃ ὁ Μουρούζης!» Καὶ ἰδοὺ ποῦ ἐτελείωσεν. Ὄχι ἀπὸ μίαν σφαῖραν εἰς τὸ στῆθος, αὐτὸς ποὺ ἔζησε μέσα εἰς τὸ σφύριγμά των. Ὄχι κρημνιζόμενος ἀπὸ τὸν ἵππον του εἰς μίαν ἄβυσσον, μὲ τὸν δρόμον ἑνὸς Μαζέππα. Ὄχι εἰς τὴν ἀστραπὴν ἑνὸς ξίφους, τὴν ὁποίαν τόσες φορὲς ἀντίκρυσαν τὰ μάτια του. Οὔτε παλαίων, οὔτε ἀγωνιζόμενος, οὔτε ριψοκινδυνεύων. Δὲν τὸν κατέπιε καμμία ἄβυσσος, δὲν τὸν ἔπνιξε κανένα κῦμα. Εἰς τὸ κρεβάτι μιᾶς πεζῆς ἀγωνίας ἀπέθανε τὸν πεζὸν θάνατον τῶν πεζῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι τὸ *παλλικάρι* τοῦ ποιητοῦ, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας δημιουργίας τῆς νέας μας τέχνης, τελειώνει μὲ τὸ παράπονον μιᾶς κοινῆς καὶ ἀδόξου φθορᾶς. Καὶ ὁ δειλὸς καὶ ὕπουλος Χάρος, τὸν ὁποῖον ἐπροκάλεσε εἰς ὅλην του τὴν ζωήν, τὸν ὁποῖον ἐζήτησε νἀντιμετωπίσῃ στῆθος πρὸς στῆθος «στὰ μαρμαρένια ἀλώνια,» ἦλθε, γλιστρῶν μέσα εἰς τὸ σκότος, νὰ τοῦ καταφέρῃ τὸ ὕπουλον κτύπημα ἐκ τῶν νώτων. Καὶ ὁ Μουρούζης ἀπέθανεν ὅπως θ' ἀποθάνῃ ὁ κ. Μιστριώτης. Τί εἰρωνικὴ ἀντινομία!

Καὶ ὅμως τί παράξενον! Ἡ Παράδοσις, ποὺ ἐπανορθώνει ὅλας τὰς ἀντινομίας τῆς ζωῆς, ποὺ φρουρεῖ τὴν Ὡραιότητα κατὰ τῆς Ἀσχημίας καὶ ἀναστυλόνει ἀργὰ ἢ γλίγωρα ὅ,τι ἡ τύχη καὶ ὁ καιρὸς ἐκρήμνισεν ἢ ἐξευτέλισεν, ἦλθεν ἐνωρὶς νὰ πλέξῃ τὸ ὡραῖον της δίκτυ γύρω ἀπὸ τὴν κλίνην, ὅπου ἐξεψύχησε τὸ παλλικάρι. Ἀπὸ τὸ Παρίσι ἕως τὰς Ἀθήνας, θραύουσα μὲ τὰ χέρια της τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα, ποὺ ὑπηρετοῦν τὰς πεζὰς ἀληθείας, ἐτάνυσε τὰ χρυσᾶ σύρματα τοῦ ἰδικοῦ της τηλεγράφου, σπεύδουσα νἀποκαταστήσῃ, ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, τὴν ὡραιότητα ἑνὸς θανάτου. Καὶ μᾶς ἔφερεν ἕως ἐδῶ τὸ σφύριγμα μιᾶς φανταστικῆς σφαίρας Τί σημαίνει; Μεταξὺ τοῦ φανταστικοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ, ὁ καιρὸς γνωρίζει νὰ συγχέῃ τὰς ἀποστάσεις. Ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα χρόνια, ὅταν ὅλοι μας θὰ ἔχωμεν ἀποθάνει, ὑπὸ τὴν συνοφρύωσιν ἑνὸς ἠλιθίου ἰατροῦ, ὁ Μουρούζης θὰ ἔχῃ ἀποθάνει τὸν θάνατον ποὺ τοῦ ἔπρεπε. Καὶ νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι ὁ θάνατος αὐτὸς θὰ εἶνε ἀπὸ τοὺς ὡραιοτέρους θανάτους, ποὺ ἐγνώρισαν οἱ ἄνθρωποι.

Διότι ὁ Μουρούζης ὑπῆρξεν ποιητής. Ποιητὴς δημιουργῶν τὴν ζωήν του μὲ τὰς ὡραιότητας τῆς τόλμης, τῶν κινδύνων, τῶν παρατόλμων ἀπολαύσεων, τῶν ἀμφιβόλων ἀρετῶν καὶ τῶν ἀμφιβόλων ἐλαττωμάτων. Ποιητὴς ζυμόνων τὰς ἡμέρας του μὲ τὴν αἰθερίαν οὐσίαν ἑνὸς ὑπερτέρου καὶ ἀποτόλμου ἡδονισμοῦ, ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ μαζί, ἑνὸς ἡδονισμοῦ πλασμένου ἀπὸ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς αἰσθήσεως, τῆς φαντασίας καὶ τῆς σκέψεως. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ὑπῆρξεν ἡ ἐνσάρκωσις ἑνὸς ἥρωος τοῦ μεγάλου Νεολατίνου ποιητοῦ, εἰς μίαν μορφὴν εὐγενεστέραν καὶ πλέον ποιητικήν. Ἡ Ἡδονή, εἰς τὸν βωμὸν τῆς ὁποίας ἐθυσιάσθη ὁ Μουρούζης, ὑπῆρξεν ἡ συνισταμένη ἐρώτων, ἡρωϊσμῶν, μέθης. Θυσιῶν, αὐταπαρνήσεων, ὅλων αὐτῶν εἰς μίαν ὑπερέντασιν καὶ εἰς μίαν καταπληκτικὴν σύγχυσιν ἀρετῆς καὶ ἐλαττώματος.

Καὶ ὑπῆρξεν ἀκόμη ἥρως. Ἥρως εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅλους, τοὺς ἀγῶνας ποὺ ἀναγνωρίζει καὶ χειροκροτεῖ ἡ κοινὴ ἠθικὴ καὶ ἡ συνθηματικὴ ἀρετολογία καὶ τοὺς ἀγῶνας ἀκόμη ποὺ δὲν ἀναγνωρίζει. Ἀγῶνας ἀλτρουϊστικοὺς καὶ ἀγῶνας ἐγωϊστικοὺς Ἐπολέμησε πρὸς τοὺς ἄλλους διὰ τοὺς ἄλλους καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν του κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐπολέμησε πρὸς συνθήκας, πρὸς προλήψεις, πρὸς ὑποκρισίας, πρὸς τὰς ἀνέσεις καὶ τὴν χλιδὴν τοῦ βίου, πρὸς τὸ σύνολον τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἰδεῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὸ λεγόμενον «ἴδιον συμφέρον», καὶ ἐπολέμησεν ἀκόμη πρὸς τὴν λογικήν, πρὸς τὴν σωφροσύνην, πρὸς τὴν ζωήν του. Πρὸς τὴν ζωὴν του πρὸ πάντων. Τὴν κατεπόνησε, τὴν ἐξήντλησε, τὴν ἔφθειρε, ὡς ξένον πρᾶγμα, ἀνάξιον προσοχῆς. Τί ἄλλο ἀποτελεῖ κυρίως ὅλους τοὺς ἡρωϊσμοὺς παρὰ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ θυσία αὐτὴ τῆς ζωῆς; Ἐὰν ὁ Μουρούζης ἐσπατάλησε κ' ἐθυσίασε τὴν ζωήν του, χωρὶς μέθοδον, χωρὶς τάξιν, χωρὶς πρόγραμμα, χωρὶς μίαν ὡρισμένην χρησιμότητα πάντοτε, αὐτὸ εἶνε ξεχωριστὸν ζήτημα. Ἀρκεῖ ὅτι ἦτο ἀπὸ τὸ ὄφασμα, ποὺ κάμνει τοὺς ἥρωας. Καὶ διὰ τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος βλέπει τὴν εἰκόνα εἰς τὰς γενικάς της γραμμάς, καὶ διὰ τὴν κοινὴν συνείδησιν ποὺ δὲν ἐξετάζει τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς μεθόδους, ὑπῆρξεν ἀληθινὸς ἥρως. Ἡ παράδοσις θὰ τοῦ δώσῃ αὔριον ὅ,τι τοῦ ἔλειπε, θὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ ὅ,τι τοῦ ἐπερίσσευεν καὶ θὰ πλάσῃ τὸν ἰδικόν της ἄνθρωπον.

Ἐγράφη κάπου ὅτι ὁ Ἕλλην πρίγκηψ—ἐὰν τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα δὲν δέχεται τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τίτλους, ἀνιψῶνον εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ γένους τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς δεκάρας, εἶνε ἀδιάφορον—ἐγράφη ὅτι ὁ Ἕλλην πρίγκηψ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀργότερα ἀπὸ τὸν καιρόν του. Εἶνε ἡ ἀλήθεια. Δὲν εὑρέθη ὁ Μουρούζης εἰς τὸ πλαίσιόν του. Δὲν ἔφερε μακρὺν μανδύαν καὶ ἱπποτικὸν ξίφος εἰς τὸ πλευρόν. Μία ἱπποτικὴ ψυχὴ ἐχάθη ἔτσι μέσα εἰς ἕνα πεζὸν περιβάλλον. Ἀπαράλλακτα ὁ τραγικὸς ἥρως τοῦ Θερβάντες ἦλθε παράκαιρα εἰς τὸν κόσμον καὶ ὁ ἰδανισμός του εὑρῆκεν εἰς τὸ πλευρόν του τὴν πεζότητα ἑνὸς Σάγχου Πάντσα. Αὐταὶ εἶνε αἱ εἰρωνικαὶ ἀδικίαι τῆς Μοίρας. Καὶ ὁ Ἕλλην πρίγκηψ πολεμῶν, ὑπὸ τὸ κράτος ἑνὸς παραληρήματος, πρὸς τοὺς καθρέπτας καὶ τὰ ὑαλικὰ ἑνὸς ζυθοπωλείου, δίδει ἀκουσίως τὴν τραγικὴν εἰκόνα τοῦ Ἱσπανοῦ ἱππότου, σύροντος τὸ ξίφος του ἐναντίον τῶν σκιῶν καὶ ἐναντίων τῶν ἀνεμομύλων. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ Ἱσπανὸς ἱππότης, εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους του καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῆς μεγάλης κριτικῆς, δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε ὁ τύπος τοῦ εὐγενικοῦ, τοῦ ἀμέμπτου καὶ ἀτρομήτου ἱππότου.

Ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἕλληνος πρίγκηπος ἁρμόζει ἀπολύτως τώρα κάθε ἱπποτικὸν ἔμβλημα. Διότι κάτω ἀπὸ τὸ μάρμαρον αὐτὸ κοιμᾶται ἕνας ὡραῖος ἀποπλανημένος ἱππότης: Chevalier sans peur et sans reproche.

Π. Νβ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

***Βασιλικὸν Θέατρον*: «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἀσώτου» δρᾶμα εἰς τέσσαρας πράξεις ὑπὸ Ἀριστ. Προβελεγγίου.**

ΕΙΝΕ γνωστὸν τὸ φαιδρότατον ἀνέκδοτον: Ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ὁ κ. Προβελέγγιος ἀνέγνωσε τὸ χειρόγραφον τοῦ «Ἀσώτου» εἰς τοῦ Σουρῆ, κάποιος ἐκ τῶν λογίων ἀκροατῶν τὸν συνεβούλευσε νὰ κόψῃ τὴν πρώτην πρᾶξιν ἕνας ἄλλος τὴν δευτέραν, καὶ ἕνας ἄλλος τὴν τρίτην. Οὕτω, ἀπὸ τὸ δράμα αὐτὸ τὸ κατ' ἀρχὰς τρίπρακτον, δὲν θὰ ἔμενε..παρὰ μόνος ὁ τίτλος! Ὁ κ. Προβελέγγιος ἐγέλασε πρῶτος μὲ τὸ πάθημά του· ἀλλὰ χωρὶς νὰ κόψῃ καμμίαν συμβουλήν, χωρὶς νὰ φαιρέσῃ καμμίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς καταδικασμένας πράξεις, ἀπεναντίας προσέθεσε καὶ τετάρτην. Καὶ οὕτω βελτιωμένον καὶ ἐπηυξημένον, μᾶς παρουσίασε τὸ ἔργον του εἰς τὸ Βασιλικόν, ὅπου εἶχεν ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας ἐπιτυχίας.

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι τἀναγνώσματα «εἰς στενὸν κύκλον λογίων» εἶνε ὁλωσδιόλου περιττά, καὶ ὅτι τὸ μόνον κριτήριον τῶν θεατρικῶν ἔργων εἶνε αὐτὸ τὸ θέατρον, ἡ σκηνή, τὸ κοινόν...Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχα παρευρεθῆ τότε εἰς τοῦ Σουρῆ, κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχα καταδικάσῃ εἰς θάνατον μίαν πρᾶξιν· καὶ ἂν ἔγραφα τότε, ἐκ τῶν ἐντυπώσεων μόνον τῆς ἀναγνώσεως, περὶ τοῦ δράματος, θὰ εἶχα τὰς μεγαλητέρας ἐπιφυλάξεις. Σήμερον ὅμως, μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ ἔργου, μετὰ τὴν παράστασιν ἡ ὁποία ἀπέδειξε ὅτι ὅλαι αἱ πράξεις *στέκονται* λαμπρά, — εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτοῦ ἀνεπιφυλάκτως. Ἡ «Ἐπάνοδος τοῦ Ἀσώτου» τοῦ κ. Προβελεγγίου εἶνε ἀπὸ τὰ ὡραῖα ἔργα τῆς θεατρικῆς μας φιλολογίας. Ὄχι διὰ τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε διὰ τὴν σκηνικήν του τέχνην, οὔτε διὰ τὸ κοινωνικόν του θέμα, οὔτε διὰ τὴν ψυχολογίαν ἑνὸς πατρός, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἴσως τὴν βαθυτέραν οὐσίαν του. Ἀλλὰ διότι μεθ' ὅλα αὐτά, καὶ παρ' ὅλας τὰς τυχὸν ἐλλείψεις του, τὰς τεχνικὰς ἢ οὐσιαστικάς, ἔχει μέσα του κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Προβελεγγίου, ψυχὴν *ποιητοῦ*. Εἶνε προπαντὸς ἔργον εἰλικρινές, γνήσιον, εὐσυνείδητον. Καὶ μόνον τὰ ἔργα τῆς ἐξόχου εἰλικρινείας ἀναδίδουν κάτι ὡς ρεῦμα ἠλεκτρικόν, τὸ ὁποῖον ἐπηρεάζει ἀμέσως τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατηρίου, καὶ ἀποκαθιστᾷ οὕτως εἰπεῖν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν δύο ψυχῶν, γεννᾷ τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο ἐνδιαφέρον, τὸ ἀνεξάρτητον τῆς *ὑποθέσεως*, τὸ ὁποῖον γίνεται βαθμηδὸν ἐνθουσιασμὸς καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἀληθῆ ἐπιτυχίαν.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος ἐν συντόμῳ εἶνε ἡ ἑξῆς: Ὁ Γεῶργος Γόρις εἶνε ὁ ἄσωτος υἱός. Ἐσπατάλησε μεγάλα ποσὰ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐπῆγε νὰ σπουδάσῃ, καὶ ἠνάγκασε τὸν πατέρα του νὰ ὑποθηκεύσῃ τὸ κτῆμα του διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη τοῦ υἱοῦ του. Τὸ κτῆμα αὐτὸ ὁ γέρω - Γόρις τὸ λατρεύει τόσον, ποῦ δὲν εἰξεύρει κανεὶς ἂν δὲν εἶνε ἡ μόνη του εἰς τὸν κόσμον λατρεία. Ἐν τούτοις ἀγαπᾷ καὶ τὸν υἱόν του, καὶ τοῦ συγχωρεῖ προθύμως ὅλας του τὰς παρεκτροπάς, καὶ τὸν ὑποδέχεται ἐπιστρέφοντα μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ὁ Γιῶργος εἶνε ἀνήρ, ὥριμος πλέον, πεπειραμένος, μὲ ἰδέας ἰδικάς του, μὲ *χαρακτῆρα*, καὶ ὑπόσχεται εἰς τὸν πατέρα του ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας θὰ ἀνακτήσῃ τὸ σπαταληθὲν χρῆμα καὶ θὰ ἐλευθερώσῃ τὸ πατρικὸν κτῆμα ἀπὸ τὴν καταθλιπτικὴν ὑποθήκην. Ἀλλ' ἰδού, ὅτι παρουσιάζεται εὐκαιρία διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀπελευθέρωσις πολὺ γρηγορώτερα. Ὁ Κώστας Βάνης, ὁ πλούσιος γείτων, ὁ δανειστής, εἰς τὸν ὁποῖον εἶνε ὑποθηκευμένον τὸ κτῆμα τοῦ Γόρι, ἔχει μοναχοκόρην, ἡ ὁποία εἶνε πρὸ πολλοῦ ἐρωτευμένη μὲ τὸν Γεῶργον. Καὶ οἱ δύο γέροντες ἀποφασίζουν τὸν γάμον αὐτόν, ὁ ὁποῖος θὰ εἶνε πρὸς τὸ συμφέρον ὅλων.. Ὁ Γιῶργος ὅμως ἀρνεῖται, διότι εἶνε ἐρωτευμένος μὲ μίαν κόρην πτωχὴν καὶ ὀρφανήν, τὴν ὡραίαν Ἑλένην, πρὸς τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τὴν κάμῃ σύζυγον. Ἡ ἄρνησις τοῦ νέου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔννοεῖ μὲ κανένα τρόπον νὰ κάμῃ γάμον συμφέροντος, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ ἁπλῶς τὸν πατέρα του προκαλεῖ μίαν βιαίαν σκηνήν, κατόπιν τῆς ὁποίας ὁ γέρω Γόρις προσβάλλεται ἐξ ἀποπληξίας καὶ ἀποθνήσκει. Καὶ ἐδῶ τὸ δρᾶμα τελειώνει.

Ὁ χῶρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπιμείνω εἰς τὰ διάφορα ἐπεισόδια καὶ εἰς τὰ δευτερεύοντα πρόσωπα τοῦ ἔργου, μερικὰ τῶν ὁποίων,—ὅπως ἡ γρηὰ Καλή, ἡ παραμάνα τῆς Ἑλένης, καὶ ἡ μικρούλα Ἀννίτσα, ἡ ράπτρια,—εἶνε ψυχολογημένα καλλίτερα ἴσως καὶ ἀπὸ τὰ κύρια. Οὔτε νὰ λεπτολογήσω εἰμπορῶ ὅπως ἤθελα, διὰ νὰ ἐξάρω μερικὰ finale πράξεων, πολὺ τεχνικὰ καὶ πολὺ δυνατά, καθὼς καὶ μερικὰς σκηνάς, μὲ μεγάλην ἀλήθειαν καὶ πρωτοτυπίαν. Ἡ μόνη μου παρατήρησις εἶνε, ὅτι τὸ ἔργον ἐν γένει ἀποτελεῖ σὰν ἕνα κύκλον, ὁ ὁποῖος δὲν σφίγγεται τόσον, καλά, ὥστε νὰ κλείσῃ. Ἀλλ' ἴσως καὶ ἡ ἀτέλεια αὐτή, ἡ τεχνική, νὰ εἶνε μᾶλλον προτέρημα παρὰ ἐλάττωμα. Ὅσον διὰ τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ δράματος, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ εἶνε μία ριζικὴ διαφορὰ ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς μεταξὺ τοῦ νέου καὶ τοῦ γέροντος,—καὶ ὁ νέος φυσικὰ ἔχει τὴν ὀρθοτέραν,—παρατηρῶ ὅτι ναὶ μὲν δὲν εἶνε καὶ τόσον πρωτότυπος, ἀλλ' ἐξελίσσεται μὲ ζηλευτὴν πρωτοτυπίαν, τόσον εἰς τὰς ἐκφράσεις — τὸ καθαρῶς ἰδεολογικὸν μέρος — ὅσον καὶ εἰς τὰς σκηνάς,—τὸ δραματικόν. Ὁ διάλογος ἐν γένει φυσικώτατος, καὶ ἡ γλῶσσα ὡραία, ἁρμονική, ὁμαλή, χωρὶς ἴχνος ἀκαλαισθήτου δημοτικισμοῦ, μολονότι τόσον ζωντανή, τόσον δημοτική, τόσον ποιητική. Ὁμολουμένως, τὴν μεγαλητέραν ἐντύπωσιν ἔκαμεν ἡ γλῶσσα αὐτὴ τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ πεζογραφῶν ὑπενθυμίζει τὰ ὡραιότερά του ποιήματα.

Οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ «Βασιλικοῦ» διηρμήνευσαν τὸ ἔργον μ' ἐξαιρετικὴν στοργήν, μ' ἐνδιαφέρον, μὲ ζωηρότητα. Ἐννοοῦσαν τί ἔλεγαν κ' ἐπαθαίνοντο πρῶτοι αὐτοί. Τοῦτο συνέτεινεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ «Ἀσώτου».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Γαλλικὴ Σχολή. Συνεδρεία τῆς 7 Φεβρουαρίου. — Παρίσταντο αἱ ΑΑ. ΥΥ. ὁ Διάδοχος καὶ ὁ πρίγκιψ τῆς Σαξωνικῆς Μεϊνίγγης. Ὡμίλησε κατὰ πρῶτον ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς κ. Κάρο ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ, ἣν ὁμιλεῖ μετὰ θαυμαστῆς εὐκολίας καὶ ἀκριβείας Ὁ διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Ὀλλὼ συνιστῶν τὸν κ. Κάρο ἔξῃρε τὰς φιλικὰς σχέσεις, αἵτινες ἀνέκαθεν συνδέουσι τὰς δύο σχολάς. Ὁ κ. Κάρο ἀπαντῶν εἶπεν ὅτι αἱ φιλικαὶ σχέσεις, ἃς ἐξαίρει ὁ κ. Ὀλλώ, εἶνε ἀρχαία παράδοσις τῶν ἐν Ἀθήναις συνεργαζομένων ἀρχαιολόγων, ἥτις μέλλει νὰ διατηρηθῇ καὶ ἐφεξῆς διὰ παντός. Ἀκολούθως διέλαβε περὶ τῶν παραστάσεων τοῦ *Ἀδώνιδος* καὶ τοῦ *Φάωνος* ἐπὶ δύο ἀρίστης τέχνης ἐρυθρομόρφων ὑδριῶν, εὑρεθεισῶν μὲν ἐν Ἐτρουρίᾳ ἔν τινι τάφῳ, ἀναμφιβόλως ὅμως κατεσκευασμένων ἐν Ἀθήναις. Ἀμφότεροι ὅ,τε Ἄδωνις καὶ Φάων ἦσαν θεοὶ λατρευόμενοι μόνον ὑπὸ μικρῶν θρησκευτικῶν συλλόγων ἀποτελουμένων κυρίως ἐκ γυναικῶν, τὸ δὲ λεγόμενον περὶ τοῦ Φάωνος ὅτι ἦτο ἐρώμενος τῆς Σαπφοῦς καὶ ὅτι οὕτω ἕνεκα αὐτοῦ ηὐτοκτόνησε κρημνισθεῖσα ἐκ τοῦ Λευκάτα, εἶνε μεταγενέστερον μύθευμα. Αἱ προειρημέναι ὑδρίαι παριστῶσιν ἀμφοτέρους ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς, συγκειμένης ἐκ διαφόρων γυναικείων θεοτήτων, Ἐρώτων, Σατύρων κλ. Ἡ τέχνη τῶν εἰρημένων ὑδριῶν

εἶνε σύγχρονος καὶ ὁμοία πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Παρθενῶνος, διακρίνεται δὲ τῶν παλαιοτέρων κεραμογραφιῶν, αἵτινες ἐπαναλαμβάνουσι τὰς παραστάσεις τῶν μεγάλων εἰκόνων τοῦ Πολυγνώτου καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ζωγράφων, διότι ἐκεῖναι μὲν ἔχουσι σπουδαίας ὑποθέσεις ἀτελῶς ἀντιγραφομένας ἐκ τῶν εἰκόνων μεγάλων ζωγράφων, αὗται δὲ ἔχουσιν ὑποθέσεις ταπεινοτέρας καὶ κοινοτέρας, ἀλλὰ τέχνην τελειοτέραν καὶ πρωτοτυπωτέραν.

Κατόπιν ὁ κ. Κουρμπὺ ὡμίλησε περὶ μεγάλης τινὸς στοᾶς ἀνασκαφείσης ἐν Δήλῳ, ἐχούσης δὲ διπλῆν σειρὰν κιόνων καὶ δύο προστάσεις κατὰ τὰ ἄκρα. Ὁ ρυθμὸς αὐτῆς εἶνε δωρικός, ἀλλὰ λίαν νεωτερίζων, ἡ δὲ κατασκευὴ ὄχι καλή. Ἐπὶ τῶν τριγλύφων φέρει ὡς κοσμήματα βούκρανα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπιστυλίου ἐπιγραφὴν ἐξ ἧς σώζονται μόνον τὰ ἑξῆς γράμματα ΜΗΤΡΙΟΥΜΑΚ καὶ ἐν ἄλλῳ τινι λίθῳ τὰ γράμματα ΝΙ. Ἐκ τῶν γραμμάτων τούτων φαίνεται ὅτι ἡ στοὰ ἦτο ἀφιερωμένη τῷ *ΑπόλλωΝΙ* ὑπό τινος βασιλέως τῶν *Μακεδόνων* υἱοῦ τοῦ *Δημητρίου*. Τοιοῦτοι βασιλεῖς ἁρμόζοντες εἰς τοὺς χρόνους τῆς στοᾶς ταύτης εἶνε ὁ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς καὶ ὁ Ἀντίγονος ὁ Δώσων, ἐκ τῶν ὁποίων πιθανώτερος φαίνεται ὁ πρῶτος. Ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τοίχου τῆς στοᾶς ὑπάρχει ἡμικυκλικόν τι κτίσμα, ὅπερ ἐξ ἐπιγραφῆς τινος φαίνεται ὅτι ἦτο *ἄβατον*, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς ὑπάρχει ἄλλο περίπου ἡμικυκλικὸν κτίσμα, τοῦ ὁποίου ὁ περίβολος εἶνε ἔργον τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἀλλ' ἐντὸς αὐτοῦ περιεκλείετο τάφος μυκηναϊκός, ἐμπεριέχων διάφορα μυκηναϊκῆς τέχνης ἀγγεῖα. Ὁ τάφος οὗτος ἦτο προφανῶς γνωστὸς εἰς τοὺς Δηλίους κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, καὶ πρὸς προφύλαξιν αὐτοῦ κατεσκευάσθη ὁ περίβολος· ἐπειδὴ δὲ μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ ἄλλοι ἐν Δήλῳ τάφοι μυθικῶν τινων προσώπων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ εὑρεθεὶς τάφος ὡς εἷς ἐξ ἐκείνων. Ὅμοιόν τι ἔχει παρατηρηθῆ καὶ ἐν τῷ μυκηναϊκῷ τάφῳ τοῦ Μενιδίου, ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ἀγγεῖα ἀποδεικνύοντα ὅτι ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐτιμᾶτο ὑπ' αὐτῶν μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ ΦΡΑΣΙΔΗΜΟΥ

Γερμανικὴ Σχολή. Συνεδρίασις τῆς 14 Φεβρουαρίου. — Πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἑταῖρος τῆς Σχολῆς κ. Φρικεγχάους ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ ἀρχικοῦ ἀγάλματος τῆς λατρείας τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς. Ἐρευνῶμενος οὗτος εἰς τὴν μελέτην ἀγγειογραφιῶν, εἰδωλίων ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ μαρμαρίνων ἀγαλμάτων ἦχθη εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἄγαλμα τῆς θεᾶς παρίστα αὐτὴν ὀρθίαν μετὰ ὅρμου περὶ τὸν τράχηλον, πιθανῶς ἄνευ κράνους. φέρουσαν δὲ φιάλην εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα.

Εἶτα ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου κ. Ι. Σβορῶνος ὡμίλησε περὶ τῶν πρώτων νομισμάτων, τῶν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κυρίως νομίσματος. Ἀφοῦ ἐξήτασε τὰ διάφορα ἀρχικὰ συστήματα τῆς συναλλαγῆς διὰ προϊόντων τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης καθόλου ἢ δι' ὡρισμένων τινῶν εἰδῶν, οἷον βοῶν ἢ ἄλλων ζῴων, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπραγματεύθη περὶ τῶν *ὀβελῶν*, οὓς ὁ εὑρέτης τοῦ κυρίου νομίσματος Φείδων ἀνέθηκεν εἰς τὸ ἐν Ἄργει Ἡραῖον· κατέδειξε δὲ ὅτι οἱ βουπόροι οὗτοι σιδηροῖ ὀβελοί, ἀνακαλυφθέντες ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἡραίῳ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τὰς γενομένας ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς σχολῆς ἦσαν τὸ πάτριον τῶν Ἀργείων νόμισμα.

Εἶτα ὑπεστήριξεν ὅτι ἐπίσης ἦσαν νόμισμα χαλκοῖ σεσημασμένοι πελέκεις, οἷοι εὑρέθησαν ἐν Κρήτῃ παρὰ τὴν Φαιστόν, ἐν Κύμῃ ἐντὸς τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, ἔτι τινὲς ἐν Κύπρῳ καὶ Σαρδοῖ. Ἐκ τούτων οἱ μὲν μείζονες οἱ δὲ ἐλάσσονες εἶνε βάρους πολλαπλασίου ἀλλήλων, τινὲς δὲ καὶ εὑρέθησαν κατὰ κλάσματα ἑαυτῶν ($^1/_2$, $^1/_4$).

Κατόπιν ἐξετάσας ὁ κ. Σβορῶνος τὰ παρ' Ὁμήρῳ τάλαντα ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ ἐντὸς τάφων τῶν Μυκηνῶν ἀνακαλυφθέντες πολυάριθμοι μικροὶ χρυσοῖ δίσκοι μετ' ἐκτύπων παραστάσεων ψυχῶν, πολυπόδων καὶ ῥοδάκων ἦσαν αὐτὰ τὰ πανάρχαια τάλαντα ὧν τὸ ὄνομα ἔφερον καὶ τῶν ζυγῶν οἱ δίσκοι τοιοῦτοι δὲ ὅμοιοι τῶν ἐν τοῖς τάφοις μικρῶν χρυσῶν δίσκων εὑρέθησαν ἀποτελοῦντες ἐν ἑνὶ τάφῳ τοὺς δίσκους μικρᾶς ζυγοῦ.

Τέλος ὡς νομίσματα ἠρμήνευσε τὰ δίκην χοιρομηρίου κέρματα τῆς Γαλατικῆς Νεμαύσου, ἔχοντα ἀρχὴν εἰς τὴν ποτὲ ἐν τῇ χώρᾳ συναλλαγὴν διὰ τῶν κοινῶν ἐν τῷ τόπῳ ἁλιπάστων μηρῶν κτηνῶν, ὅπως ἐν Ὀλβίᾳ ἀρχαιότατον ὑπῆρχε νόμισμα σχήματος ἰχθύος ἀντικαταστῆσαν τὴν παναρχαίαν συναλλαγὴν δι' ἁλιπάστων ἰχθύων.

Τὴν διάλεξιν τοῦ κ. Σβορώνου συνώδευσαν ἐπιδείξεις τῶν ὀβελῶν καὶ πελέκεων καὶ προβολαὶ πολυαρίθμων φωτεινῶν εἰκόνων.

Ἀνεύρεσις τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Φαρσάλων

ΚΑΤ' εἰδήσεις πρὸς τὴν Γενικὴν Ἐφορείαν τῶν Ἀρχαιοτήτων, ἐνῷ κατεσκευάζετο ἐπὶ τῶν παλαιῶν τουρκικῶν λουτρῶν τῶν Φαρσάλων, κειμένων παρὰ τὴν πλατεῖαν τῆς κωμοπόλεως ταύτης, νέον τι οἰκοδόμημα, ἀνευρέθη εἰς βάθος 2 μέτρων ἀρχαῖον κτίριον.

Μεταβὰς ἐκεῖ ὁ ἁρμόδιος τῶν κατὰ τὴν Θεσσαλίαν Ἀρχαιοτήτων ἔφορος κ. Α. Ἀρβανιτόπουλος ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἀπὸ 2-10 Φεβρουαρίου καὶ εὗρε τετράγωνον κτίριον, ἔχον πλευρὰς 13 περίπου μέτρων καὶ συνιστάμενον ἐκ θεμελίου πλακοστρώτου διὰ μεγάλων πλακῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βαίνει στυλοβάτης ἐκ λείων ὡραίων κυβικῶν μελανολίθων.

Παραπλεύρως πρὸς τὰ ἔσω τοῦ κτιρίου τούτου εὑρέθη ὀχετὸς ἐκ φαιῶν πλακῶν μεγάλων, ηὐλακωμένων ἐν μέσῳ, αἱ ὁποῖαι προσαρμόζονται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ ἀρχαίου κτιρίου· ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ ὀχετοῦ ὑποθέτει ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος ὅτι τὸ ἔσω ἐμβαδὸν τοῦ τετραγώνου ἦτο ὕπαιθρον εἰς μίαν γωνίαν τοῦ ὑπαίθρου τούτου εὑρέθη καὶ φρέαρ ἀρχαῖον βάθους 5 περίπου μέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν 4 μέτρων ἔξω τοῦ τετραγώνου ἐκτελέσας δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος εὗρε κατώφλιον ἀρχαίου μαγαζείου ἐκ πωρίνων πλακῶν· τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ἔχει βάθος ὑπὲρ τὰ 5 μέτρα καὶ ὀπίσθιον τοῖχον 1 μέτρου, κτισμένου ἐκ μικρῶν λίθων.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μαγαζείου δάπεδον ἔχει στρωθῆ διὰ σκληροπαγοῦς κονιάματος μετὰ ψηφίδων ἐγχρώμων ἀναμίκτων.

Ἐκ τούτου ὑποτίθεται ὅτι περὶ τὸ τετράγωνον κτίριον ὑπῆρχε στοὰ βασταζομένη ὑπὸ κιόνων πωρίνων, ἔχουσα βάθος 4 μέτρων· εἰς τὸ βάθος τῆς στοᾶς ὑπῆρχον τὰ ἀρχαῖα καταστήματα, ὡς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν.

Ἐπίσης εὑρέθη εἰς ἀπόστασιν 21 μέτρων ἀπὸ τοῦ τετραγώνου κτιρίου πρὸς ἀνατολὰς ἕτερον οἰκοδόμημα ἀρχαῖον καὶ εἶδος ὁδοῦ ἐξ ὀγκωδῶν λίθων διήκουσα ἀνατολικῶς ἐπὶ 10 καὶ πλέον μέτρα. Λύτη ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ εἴσοδος τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς ἢ ἄλλο τι σχετικὸν πρὸς αὐτήν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν κτιρίων, τοῦ 5ου ἢ 4ου π. Χ. αἰῶνος, ὑποτίθεται ὅτι θὰ ἐξακολουθήσουν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛ'ΝΟΥ

Αἱ ἀρχαῖαι τραγῳδίαι

Ἐν πολύτιμον τμῆμα τῆς πλουσίας ἐθνικῆς παρακαταθήκης ἀποτελοῦν ἀναμφιβόλως καὶ αἱ ἀρχαῖαι τραγῳδίαι, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ὁποίων ἔπρεπε ἡμεῖς νὰ διακρινώμεθα, καθ' ἣν μάλιστα ἐποχὴν θριαμβευτικῶς ἀναβιβάζονται εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς σκηνὰς τῆς Δύσεως.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Νέας Ἑλλάδος ἔχει περισσοτέραν σημασίαν ἓν ἐπιτυχὲς δρᾶμα τοῦ Βερναρδάκη παρὰ αἱ τραγῳδίαι τοῦ Εὐριπίδου, μία δριμεῖα σάτυρα τοῦ Σουρῆ παρὰ αἱ κωμῳδίαι τοῦ Ἀριστοφάνους Δὲν εἶχε διόλου ἄδικον ὁ σοφὸς καθηγητὴς *Βιλαμόβιτζ*, ὁ μὲ τόσην τέχνην μεταφράσας τὴν πρό τινων ἐτῶν θριαμβευτικῶς διδαχθεῖσαν Ὀρέστειαν, ὃ ὁποῖος μοῦ ἔλεγε πρό τινων ἡμερῶν ὅτι ὡς φιλέλλην θὰ ἠσθάνετο μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν διὰ τὴν ἀπὸ εὐρωπαϊκῶν σκηνῶν διδασκαλίαν ἑνὸς προϊόντος τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς φιλολογίας, παρὰ διὰ τὰς παραστάσεις τῶν, πρὸς ἀκριβῆ ἀντίληψιν, ἰδιαιτέραν μόρφωσιν ἀπαιτουσῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν, ἰδίᾳ ὅταν αὗται βεβηλοῦνται διὰ τῆς ἀσυναρτήτου μελοποιΐας τοῦ γνωστοῦ βιθυνοῦ μουσουργοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον τόσον λεπτῶς ἐσατυρίσθη ἄλλοτε ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν «Παναθηναίων» τὸν ὁποῖον ὅμως διὰ τῶν ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει γενομένων βραβεύσεων ἐπεχείρησαν ν' ἀνυψώσωσιν οἱ ἀναρμόδιοι εἰς περιωπὴν Ἕλληνος Βάγνερ. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ ἡ πενιχρὰ δραματικὴ ποίησις τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος δὲν δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἔργα δυνάμενα νὰ ἐπικρατήσουν ἐν τῷ διεθνεῖ δραματολογίῳ, δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα καὶ νὰ προσπαθήσωμεν ὅπως ἀποκτήσωμεν κάποιαν εἰδικὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν φήμην. Διὰ τῶν παραστάσεων τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν, γινομένων καθ' ὡρισμένα μακρὰ σχετικῶς χρονικὰ διαστήματα μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην προσοχὴν καὶ δυνατὴν τελειότητα, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν κατ' ὀλίγον τὰς Ἀθήνας ἓν πρωτότυπον Βαϋρόϋτ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ συνέρρεον ὡς εἰς ἱερὸν προσκύνημα οἱ φιλάρχαιοι τῶν δύο κόσμων, νὰ ἐντρυφήσουν εἰς τὸ ἀναγεννηθὲν ἑλληνικὸν θέατρον, ὡς ἐνετρύφησαν πρὸ ἑνὸς ἔτους εἰς τοὺς ἀναγεννηθέντας Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας. Εὐκόλως θὰ εὑρίσκετο τότε κἀνὲν τέκνον τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Μεγάλης Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον θὰ παρεῖχε προθύμως τὰ ὑλικὰ μέσα πρὸς ἀναμαρμάρωσιν τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, ὑπὲρ ἧς καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι συνηγόρησαν. Οὕτω δὲ θὰ εἴχομεν τότε ὄπισθεν τοῦ Ἱεροῦ Βράχου δύο ἀπαστράπτοντα καλλιμάρμαρα Στάδια προωρισμένα τὸ μὲν διὰ τὴν σωματικήν, τὸ δὲ διὰ τὴν πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀνάπτυξιν.

Πόση ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ ἐπιτυχία θὰ ἔστεφε μίαν τοιαύτην ἀπόπειραν εἶναι περιττὸν νὰ ὑποδειχθῇ ἐνταῦθα, ἀφ' οὗ εἶναι γνωστοὶ οἱ θριαμβοι τοὺς ὁποίους κατήγαγον κατὰ καιροὺς οἱ διδάξαντες τὰ ἀρχαῖα ἔργα εἴτε ἐν μεταφράσει, εἴτε ἐν νεωτεριστικῇ διασκευῇ. Τὰ μέλη τῆς ἀνωτάτης διεθνοῦς κοινωνίας τοῦ Βυζαντίου διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐπὶ ἁδρᾷ ἀμοιβῇ μίαν ἢ δύο πενιχρὰς θέσεις ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Πέραν, κατέκλυζον τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον πρὸ ἑξαετίας, ὅτε τῇ προστασίᾳ αὐτοῦ ἐδιδάχθη ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους. Ἦτο δὲ κατόρθωμα νὰ εὕρῃ τις μίαν θέσιν εἰς τὸ ὑπερῷον τοῦ θεάτρου des Westens τοῦ Βερολίνου, ὅτε τῷ 1901 τῇ πρωτοβουλίᾳ ἀκαδημαϊκοῦ συλλόγου ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῶν διαπρεπεστέρων ἠθοποιῶν τῆς Γερμανίας ἡ Ὀρέστεια τοῦ Αἰσχύλου κατὰ τὴν θαυμασίαν μετάφρασιν τοῦ πολλοῦ Βιλαμόβιτζ. Ταυτοχρόνως ἐδιδάχθησαν ὁ μὲν Οἰδίπους καὶ ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους εἰς Βερολῖνον, ἡ δὲ Ὀρέστεια τοῦ Αἰσχύλου κατὰ διασκευὴν τοῦ Σχλέντερ εἰς Βιέννην καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας γερμανικὰς πόλεις.

Ἔκτοτε οἱ δαιμόνιοι τῆς ἀρχαιότητος τραγικοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ κάμνουν τὸν γῦρον των εἰς τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ θέατρα, τό ὁποῖον σημαίνει ὅτι ὁ κόσμος ἐκορέσθη ἀπὸ τὰ ἀηδῆ ἐξαμβλώματα τῆς τελευταίας ἰδίᾳ δεκαετίας τῶν ὁποίων τινὰ εἰσέδυσαν δυστυχῶς καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν σκηνήν, καὶ εὑρίσκει αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὰ *λεπτὰ προϊόντα* τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οὕτω ἡ ἐκλεκτὴ κοινωνία τῶν Παρισίων ἐπανειλημμένως ἐχειροκρότησεν ἐν τῇ Γαλλικῇ Κωμῳδίᾳ τὸν Οἰδίποδα Τύραννον, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰφιγένειαν, αἱ δὲ παραστάσεις τοῦ ὑπαιθρίου θεάτρου τῆς Ὀράγγης συνεκέντρωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη χιλιάδας θεατῶν. Ἐν Bradfield δὲ τῆς Ἀγγλίας, ὡς καὶ ἐν Καλιφορνίᾳ τῆς Ἀμερικῆς ἐκτίσθησαν καὶ ἑλληνικᾷ θέατρα κατὰ τὰ ἀρχαῖα πρότυπα πρὸς παράστασιν τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν

Κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας ἐδιδάχθη πάλιν ἐπανειλημμένως ἡ Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους ἐνταῦθα μὲν ἐν τῷ Γερμανικῷ θεάτρῳ (Deutsches Theater) κατ' ἀτυχῆ διασκευὴν τοῦ φὸν Χόφμανσταλ, ἐν Παρισίοις δὲ ἐν τῷ Γαλλικῷ Θεάτρῳ (Théatre Français) κατὰ διασκευὴν τοῦ Πουαζά[1]. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς τελευταίας ταύτης παραστάσεως μακρὰν ἀνάλυσιν τῆς Ἠλέκτρας ἐδημοσίευσεν ὁ Μὰξ Νορδάου, ἐν ᾗ ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Σοφοκλέους. «Ὁ Σοφοκλῆς, λέγει, δὲν εἶναι μόνον μέγας ποιητής, εἶναι καὶ ἐπιτήδειος τεχνίτης ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Τὸ θέατρόν του ἔχει ζωὴν ὡς τὸ τοῦ Σαιξπήρου καὶ ἑτοιμότητα ὡς τὸ τοῦ Σαρδοῦ καὶ τοῦ Ροστάν. Τὸ μέρος κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Ἠλέκτρα ἰδοῦσα τὴν λάρνακα τῆς τέφρας ξεσπᾷ εἰς ἀδελφικοὺς θρήνους, εἶναι θαυμαστῆς ἐπιδράσεως ὅπως εἶναι μεγάλης δυνάμεως ἡ σκηνικὴ εἰκών, ὅπου ὁ Αἴγισθος βλέπων τὸ πρὸ τῶν βάθρων τῶν ἀνακτόρων σκεπασμένον πτῶμα νομίζει κατ' ἀρχὰς ὅτι εἶναι τοῦ φονευθέντος Ὀρέστου καὶ ἀναγνωρίζει κατόπιν θρηνῶν τὴν φονευθεῖσαν Κλυταιμνήστραν. Θεατρικὴ ἀνάπτυξις δισχιλίων ὅλων ἐτῶν δὲν ὑπερέβαλεν οὐδαμῶς ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς διαμορφώσεως καὶ τὸν χαρακτῆρα τὴν θαυμασίαν τέχνην τοῦ Σοφοκλέους».

Περὶ δὲ τῆς ἐσχάτως ἐν Ποτσδαμ ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν τελειοφοίτων τοῦ γυμνασίου ἐν ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γενομένης παραστάσεως τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Εὐριπίδου, ὁ κριτικὸς τῆς «Ἐφημερίδος τοῦ Φῶς» *γράφει* ἐν εὐφήμῳ ἐπιλόγῳ. «Εἰς πολλὰς μᾶς ἐμβάλλει σκέψεις τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀρχαῖος ἕλλην τραγικὸς ἔσχε δραματικὰς ἐπιτυχίας μὲ ἔργον, τὸ ὁποῖον βεβαίως δὲν εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων του, διδαχθὲν ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν καὶ δὴ ἐνώπιον κοινοῦ, τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐδὲ λέξιν τῶν ἐπὶ σκηνῆς λεγομένων ἐνόει, ἔσχε δὲ τοιαύτας ἐπιτυχίας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν εἶναι συνειθισμένοι οἱ νεώτεροί μας δραματικοὶ μὲ ὅλα τὰ ἐπιμελῶς ἐξεζητημένα raffinements καὶ μὲ ὅλα τὰ αὐστηρῶς ὑπολογισμένα θεατρικὰ effets».

Κάποιαν μυστικὴν εὐχαρίστησιν αἰσθάνεταί τις, ἀναγινώσκων τὰς γραμμὰς ταύτας. Πραγματικῶς δὲν στερεῖται σημασίας τὸ γεγονὸς ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ δαφνοστεφοῦς γερμανοῦ ποιητοῦ Gerhardt Hauptmann, αἱ «Jungfern von Bischofsberg» συρίζεται ἀνηλεῶς ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Lessing, καταχειροκροτεῖται μανιωδῶς ὑπὸ γερμανῶν ἀκροατῶν μετὰ εἴκοσι καὶ τέσσαρας αἰῶνας ὁ «Ἡρακλῆς» καὶ περιστέφεται δι' ἀοράτων δαφνῶν ἡ ἱερὰ μνήμη τοῦ γηραιοῦ Εὐριπίδου.

Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

[1] Ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων ἐδιδάχθησαν ἐσχάτως καὶ αἱ Νεφέλαι τοῦ Ἀριστοφάνους, διασκευασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Γκατρύ, υἱοῦ τοῦ μεγάλου ἠθοποιοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ θεάτρου τῆς Ἀναγεννήσεως.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἡ μελέτη τοῦ συνεργάτου μας κ. Βασιλείου Αἰγινήτη τὴν ὁποίαν ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τρία τεύχη τῶν «Παναθηναίων» ἐνέπνευσεν εἰς τὸν φίλον ποιητὴν κ. Α. Προβελέγγιον τὸ ἑπόμενον ποίημα δημοσιευθὲν εἰς τὰς «Ἀθήνας».

Ὦ σεῖς, ποὺ μέσ' ἀπ τ' ἄτρομα κι' εὐγενικά σας στήθεια
τὰ ταπεινὰ τοῦ κόσμου πάθη ξερριζώνετε
καὶ τὴν ψυχή σας καὶ τὸν νοῦ σας ἀνυψώνετε
μὲ φωτεινὲς φτεροῦγες τὴν Ἀλήθεια.

Καὶ τὴν ζητᾶτε ἀκούραστοι μέσ σ' ἄπατα πελάγη,
π' οὐδέποτε τὰ γλύκανε τὸ μάτι τοῦ ἡλίου,
καὶ τὴν ζητᾶτε σ' ἄδυτα τοῦ Ἄστρου βασιλείου,
σαβανωμένη μέσ στὰ προαιώνια πάγη.

Καὶ ὑψώνετε, στυλώνετε τὸ ἐμπνευσμένο μάτι
στ' ἀστέρια ποὺ ἀρμενίζουνε μέσ ὀτὰ οὐράνια πλάτη,
κι' ἀκούετε τὰ θαύματα ποὺ διηγοῦντ' ἐκεῖνα
οἐ μιὰν οὐρανοπλάνητη, κοσμογυρίστα ἀκτῖνα.

Ὦ σεῖς, ποὺ μὲ τῆς Γνώσεως τὴν ἱερὴ μανία
στὸ χάος τὸ ἀταξείδευτο πετᾶτε τοῦ αἰθέρος,
κ' ἔξω, καὶ πέρ' ἀπὸ τὴ γῆ σᾶς πέρνει θεῖος ἔρως
γιὰ τὴν αἰωνοζήτητη Κοσμογονία!

Στὰ φλογερά, συχνά σας ἐρωτήματα
δὲν ἔμεινεν ἀλάλητο τῆς Πλάσεως τὸ στόμα·
τοῦ Αἰθέρος τὰ θαυματουργά, μυστηριώδη κύματα
κάτι σᾶς λέγουν μὲ φωνὴν ἀσύλληπτην ἀκόμα.

Εἶν' ὁ Αἰθέρας ἀρά γε τοῦ Κόσμου ἡ ρίζα ἡ πρώτη,
καὶ στὸν παλμό του τὸ κρυφό, ποὺ ἀγάπη λαχταροῦσε,
σὰν ἐρωμένη του τὸ φῶς σιγά, γλυκὰ ξυπνοῦσε
μέσ σ' ἄπλαστα τὰ σκότη;

Εἶν' ὁ Αἰθέρας καὶ τὸ φῶς τὰ πρωτογόνα ταίρια,
κι' ἀπὸ τὸ χρυσογάλανο φιλί των καὶ τ' ἀγκάλιασμα
στὴν ἐρημιὰ τοῦ σύμπαντος ἔλαμψαν μύρια ἀστέρια,
καὶ τῆς Ζωῆς ἐχύθη τ' ἀναγάλιασμα;

Πότε ὁ ναὸς τῆς Γνώσεως, πότε λοιπὸν θ' ἀνοίξῃ
τ' ὀνειρεμένο του θυσιαστήριον;
Στὰ θαμπωμένα μάτια σας, ὤ, πότε θὲ νὰ δείξῃ
τῆς Πλάσεως καὶ τῆς Ζωῆς τὸ τελικὸν μυστήριον;

Ὦ, σᾶς ἀρκεῖ πῶς στὴν καρδιὰ τῆς φύσεως τὴ μεγάλη
τὸ εὐγενικὸ γνωρίζετε, προφητικὸ κεφάλι.
κι' ἀκούετε τῶν ἱερῶν παλμῶν τὴν ἁρμονία,
ποὺ τὴν ζωὴν τοῦ σύμπαντος γεννοῦν τὴν αἰωνία.

Χαρὰ σὲ σᾶς, ποὺ οτέκεοτε στὰ ὕψη τῆς Προόδου,
κ' ἡ νέα Αὐγή, ποὺ στὰ βαθιὰ τοῦ μέλλοντος χαράζει,
πρωτοφιλεῖ τὴν ὄψι σας καὶ τὴν περιαυγάζει
μ' ἀναλαμπὴν ἀπόκρυφη χρυσοῦ καὶ ρόδου.

Ἀρκεῖ σας τὸ συναίσθημα τὸ ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον,
πῶς τδνομά σας μένει στὸν αἰῶνα
φωτοπλεγμένο στὴν εὐλογητὴ κορῶνα,
ποὺ στεφανώνει μέτωπα ἡρώων κ' ἡμιθέων.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γουσταῦος Σλουμβερζέ, ὁ συγγραφεὺς τῆς *Βυζαντινῆς Ἐποποιΐας*, κατέθηκεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Γραμμάτων τὰ *Χρονικὰ τοῦ Μορέως* τοῦ συνεργάτου μας βυζαντινολόγου κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου. Ἰδοὺ τί λέγει περίπου ὁ κ. Σλουμβερζὲ εἰς τὰ Comptes Rendus τῆς Ἀκαδημίας περὶ τῶν *Χρονικῶν τοῦ Μορέως*, τεῦχος Ἰουλίου 1906:

Ὁ κ. Ἀδαμαντίου εἷς τῶν διασημοτέρων νέων λογίων τῆς Ἑλλάδος, προσφέρει εἰς ἡμᾶς τὸ πρῶτον *πρωτότυπον ἔργον του, ἔργον ἀληθοῦς διδασκάλου*. Δὲν πρόκειται περὶ νέας ἐκδόσεως τοῦ περιφήμου χρονικοῦ. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀδαμαντίου εἶναι μακρὰ κριτικὴ μελέτη τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μορέως ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ μορφὰς καὶ παραλλαγὰς περὶ τῶν πηγῶν, τῆς φιλολογίας καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας. Ὁ συγγραφεὺς κάμνει λόγον καὶ περὶ τῶν διαφόρων ἱστοριοδιφῶν, οἱ ὁποῖοι ἠσχολήθησαν εἰς τὸ θέμα αὐτὸ καὶ πῶς ἔγινε γνωστὸν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα τὸ πολυτιμότατον τοῦτο ἱστορικὸν μνημεῖον. Ὁ κ. Ἀδαμαντίου τόσον ἐπεξέτεινε τὴν μελέτην αὐτοῦ, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐξήντλησε τὸ θέμα αὐτὸ τὸ τόσον ἐνδιαφέρον τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Ὀφείλω τελευτῶν τὴν εἰσήγησιν ταύτην ν' ἀποδώσω τὸν προσήκοντα ἔπαινον εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ ἀσφαλῆ μόρφωσιν τοῦ κ. Ἀδαμαντίου. Πάντες ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους θέλγει ἡ μελέτη τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Λατινικῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, θ' ἀναγνώσωσι μετὰ ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος τὸ βιβλίον τοῦτο.

ΕΠΑΝΗΛΘΕΝ ἐξ Αἰγύπτου, ὅπου μετέβη χάριν τῶν θεατρικῶν του ἔργων ὁ κ. Γερ. Βῶκος, συγγραφεὺς τῆς «Κατοχῆς» καὶ τοῦ «Εἰκοσιένα». Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς του ὁ κ. Βῶκος ἔκαμε τέσσαρας διαλέξεις ὁμιλήσας περὶ «Νέων τάσεων εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον». Ἀφηγήθη κατ' ἀρχὰς ἐν συντόμῳ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον καὶ ἐσχέτισε κατόπιν τὰς ἑνότητας τῆς *ἐμπνεύσεως, τὰς ὁποιας παρέχει* εἰς τὸ θέατρον ἡ ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἰδέα ἠθικὴ καὶ ἐκπολιτιστική. Τὴν ἰδέαν ταύτην ὁ κ. Βῶκος ἐφ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀπ' αἰώνων ταλαιπωρίας τοῦ Ἔθνους ἀπεκάλεσε κατ' ἐξοχὴν δραματικήν, οἱονεὶ πρόσωπον τραγῳδίας κινοῦν τὸν οἶκτον καὶ τὸν ἔλεον διὰ τὰ παθήματα καὶ τὰς ἐθνικὰς συμφοράς, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμὸν διὰ τοὺς δικαίους καὶ ὑψηλοὺς αὐτῆς ἀγῶνας.

Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης ἠθέλησεν ὁ κ. Βῶκος νὰ ἐμπνευσθῇ καὶ ἔγραψε τὰ ἔργα του «Εἰκοσιένα» καὶ «Κατοχήν», εὐχηθεὶς ὅπως ἄλλοι πράξουν τι τελειότερον αὐτοῦ δίδοντες εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν θέατρον ἀγῶν ἐμπνεύσεων καὶ παρορμήσεων πρὸς μεγάλα ἰδανικά.

ΤΑΣ 27 Φεβρουαρίου συμπληροῦνται 100 ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Λογγφέλο, ὁ ὁποῖος κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ ἦτο νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς διὰ τοῦτο ἐπεθύμει ὁ υἱός νὰ τὸν διαδεχθῇ, ὁ ποιητὴς ὅμως παρημέλει τοὺς Πανδέκτας καὶ τὰ Βασιλικὰ καὶ ἐμελέτα τὸν Σαιξπηρ, τὸν Μίλτωνα, τὸν Πόε, τὸν Ὀσιανόν, καὶ εὐχαριστεῖτο πολὺ μὲ τὸν Δὸν Κιχώτην. Ὁ Λογγφέλο 13 ἐτῶν ἐδημοσίευσε τοὺς πρώτους στίχους του. Τῷ 1826 ὁ ποιητὴς ἤρχισε νὰ ἐπισκέπτεται τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ τελειοποιηθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νέων γλωσσῶν καὶ τὰς διδάξῃ εἰς τὸ «Bandoin College» ὅπου τοῦ προσε-

φέρθη ἕδρα καθηγετική. Τὸ 1839 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν του «*Ἡ φωνὲς τῆς νύχτας*». Μολονότι τὸ ἔργον του τοῦτο δὲν δεικνύει ἀκόμη τὴν πλήρη ὡριμότητα τοῦ πνεύματός του ἐν τούτοις τὸ διακρίνει ἰσχυρὸς ἀτομισμός. Αἱ Ballades, τὰ ποιήματα τῆς Σκλαβιᾶς, ὁ Ἱσπανὸς σπουδαστής, ὁ Ψαλμὸς τῆς Ζωῆς ἔχουν πολλὰς ὡραιότητας. Ὁ Λογγφέλο εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν λυρικὸς ποιητὴς τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ φήμη του ἐκορυφώθη μὲ τὴν δημοσίευσιν τῆς *Εὐαγγελίνας*. Μὲ τὸ ποίημα τοῦτο ὁ ποιητὴς ψάλλει διὰ πρώτην φορὰν τὸν νέον Κόσμον. Κατόπιν ἐδημοσίευσε τὸ *Ἄσμα τοῦ Γιαβάθα* τὸ ὁποῖον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ κ. Περβάνογλου Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Λογγφέλο εἶναι μετάφρασις ὡραιοτάτη τῆς Θείας Κωμῳδίας τοῦ Δάντε.

Η 25 Φεβρουαρίου ἦτο ἡ 200στὴ ἐπετηρὶς ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Γολδόνη, τὸν ὁποῖον ἀποκαλοῦν Μολιέρον τῆς Ἰταλίας. Ὁ Γολδόνης ἐγεννήθη εἰς τὴν Βενετίαν ἐξ οἰκογενείας καταγομένης ἀπὸ τὴν Μόδεναν. Ὁ Γολδόνης εἶναι μία ἀπὸ τὰς δόξας τοῦ θεάτρου. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς τὴν ἰατρικήν, κατόπιν τὴν νομικήν. Νεώτατος ἐταξείδευσεν εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς κωμικοῦ θιάσου, ἀκριβῶς ὅπως ὁ Μολιέρος εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὰ *ἀπομνημονεύματά* του ἀφηγεῖται μὲ πολλὴν χάριν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ζωῆς του. Ἡ γονιμότης τοῦ Γολδόνη εἶναι πράγματι ἀξιοθαύμαστος. Ἀπέθανεν εἰς τὸ Παρίσι τὸ 1793 πενόμενος καὶ δυστυχής. Ἑλληνισὶ μετεφράσθησαν διάφοραι κωμῳδίαι τοῦ Γολδόνη, ἐκ τῶν ὁποίων παρεστάθη εἰς τὴν Νέαν Σκηνὴν *ἡ Δοκαντιέρα* κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Νίκου Πορφύρη.

Μ. Σς

ΕΙΣ ἕνα τόμον του τελευταίως ἐκδοθέντα *Εὐγένιος Καριὲρ* ὁ κ. Κ. Μωρὶς ἀναλύει τὸ ἔργον τοῦ ἀποθανόντος ζωγράφου δείχνει τὴν εἰλικρίνειαν μὲ τὴν ὁποίαν εἰργάσθη ὁ καλλιτέχνης καὶ τὴν μέθοδον τῆς τέχνης του καὶ τέλος ἀτενίζει τὸ ἔργον τοῦ Καριὲρ ἀπὸ ἀπόψεως γενικῆς.

ΕΙΣ τὰ *Νέα Γεωπονικὰ* τοῦ Φεβρουαρίου ὁ κ. Σπ. Χασιώτης γράφει *Πῶς θὰ αὐξήσωμεν τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀγρῶν μας*. Ὡς βάσιν τοῦ ζητήματος θεωρεῖ τὴν κτηνοτροφίαν ἡ ὁποία θὰ αὐξήσῃ τὸν πλοῦτον τοῦ ἀγρότου. Ἀλλὰ διὰ νὰ προαχθῇ ἡ κτηνοτροφία, δηλ. πρὸς ἀπόκτησιν καλῶν κτηνῶν καὶ μᾶλλον προσοδοφόρων, χρειάζεται καλὴ διατροφὴ τῶν κτηνῶν διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν Καὶ προχωρῶν ὁ συγγραφεὺς ὑποδεικνύει πρόχειρα τοιαῦτα, τὰ λούπινα τῆς Μάνης καὶ τὸ τριφύλλι δίδων συγχρόνως καὶ ὁδηγίας περὶ τῆς καλλιεργείας καὶ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν. Εἰς προσεχὲς ἄρθρον του ὑπόσχεται νὰ ὑποδείξῃ καὶ ἄλλα πρόχειρα ζωοτροφικὰ φυτά.

Ε.

ΕΙΣ τὸ τεῦχος 11-12 τῆς «Nuova Rassegna di letterature moderne» δημοσιεύει ὁ κ. Pio Ciuti μελέτην περὶ τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ κ. Στεφάνου Μαρτζώκη, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει δύναμιν καὶ ἀτομισμόν. Θεωρεῖ δὲ ὡς τὰ μεγαλείτερα δῶρα τῆς τέχνης του una mirabile chiarezza e una spontaneità unica in ogni genere di ritmi. Κατόπιν ὁ κ. Ciuti κρίνων μερικὰς ἐκ τῶν ἀφηγηματικῶν ποιήσεων τοῦ κ. Μαρτζώκη παραβάλλει τὸν ποιητὴν πρὸς τὸν Ἰταλὸν Fusinato... Ὡς πρὸς τοῦτο διαφωνοῦμεν μὲ τὸν κ. Ciuti, διότι καμμία σύγκρισις δὲν εἶναι δυνατὴ ὡς ἐκ τῆς ἀνομοιότητος τῶν δύο τούτων ποιητῶν. Ἐν τέλει ὁ συμπαθὴς κριτικὸς ὑπόσχεται νὰ δώσῃ βραδύτερον ἰταλικὴν μετάφρασιν διαφόρων ποιήσεων τοῦ κ. Μαρτζώκη.

ΕΙΣ τὸ ἴδιον περιοδικὸν ὑπάρχει ὡραία μετάφρασις εἰς τὸ πεζὸν τῆς ᾠδῆς τοῦ Ἀριστ. Βαλαωρίτη.

Τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσούλα ἐξεφύτρωσε ἕνα ρόδο
τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσούλα ἐμαράθηκε τὸ ρόδο.

Τῆς ὡραίας ταύτης ᾠδῆς τοῦ λευκαδίου ποιητοῦ εἶχε δημοσιεύσει πρὸ ἐτῶν ἰταλικὴν ἔμμετρον μετάφρασιν ὁ ἐν Ἀθήναις διαμένων τότε φιλέλλην ἰταλὸς λόγιος Ἀντώνιος Φραβασίλης εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν Rassegna Ellenica. Ἡ μετάφρασις ἐκείνη ἦτο πολὺ ἐπιτυχής· ἐνθυμοῦμαι δὲ πόσον ὡραῖα ἀπέδιδε τοὺς πρώτους στίχους:

Il matin colla rugiada bella rosa al sol s'apri
il matin colla rugiada quella rosa s'appassi
Una sola primavera l'usignolo gorgheggiò
nei sui rami orgogliosetti ed il nido ivi posò.
Tornerà la primavera, l'usignolo tornerà,
ma il suo nido ove porrà?

Ἀλλὰ καὶ ἡ πεζὴ ἰταλικὴ μετάφρασις τὴν ὁποίαν δημοσιεύει τώρα ἡ Nuova Rassegna εἶναι ἀρίστη καὶ πιστή.

Ἡ ἐπιθεώρησις τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ τεύχους τούτου τῆς Nuova Rassegna, εἶναι ἀρκετὰ πλουσία. Ἀναγράφει διάφορα ἄρθρα ἐκ τῶν δημοσιευθέντων εἰς τὰ τελευταῖα τεύχη τῶν «Παναθηναίων», μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν περὶ Σολωμοῦ ἐπιστολὴν τοῦ Θωμαζαίου πρὸς τὸν ἱστοριογράφον Ζακύνθου Π. Χιώτην.

ΤΑ ἰταλικὰ περιοδικὰ δημοσιεύουν τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ ἀποθανόντος ποιητοῦ Καρδούτση. Τοὺς ἔγραψε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1902. Εἶναι δύο στροφαὶ ἀπευθυνόμεναι εἰς τὴν Ἑλλάδα «Ellade bella» ὅπως τὴν ὀνομάζει. Ἰδοὺ αὐτοί:

Là, dove il mirto e un miglior sol corona
Anacreonte e Alceo là giù vo'gir!
Con i santi là giù dè Maratona
Ne l'esil casa eterna io vo'dormir!

La mia lacrima estrema, Ellade bella,
Scorra, e risuoni il canto ultino a te!
Alza le forci omai, fatal sorella,
Perchè tutto co'morti il mio cuor é.

Ἰδοὺ καὶ πρόχειρος μετάφρασις εἰς τὸ πεζόν:

Ἐκεῖ ὁποῦ ἡ μυρτιὰ καὶ ἕνας ἥλιος ὡραιότερος στεφανώνει — τὸν Ἀνακρέοντα καὶ τὸν Ἀλκαῖον, ἐκεῖ κάτου θέλω νὰ κατεβῶ — ἐκεῖ μὲ τοὺς ἁγίους τοῦ Μαραθῶνος — εἰς τὴν αἰώνια κατοικία θέλω νὰ κοιμηθῶ. — Ἂς τρέξουν τὰ στερνά μου δάκρυα ὦ ὡραία Ἑλλὰς — καὶ ἂς ἀνηχήσῃ γιὰ σὲ τὸ στερνό μου τραγοῦδι. — Θραύω τὴν σμίλη, ὦ μοιραία ἀδελφή, γιατὶ ὅλη ἡ καρδιά μου εἶναι μὲ τοὺς πεθαμένους.

ΤΟ 1891 φοιτηταί τινες δημοκρατικοὶ βλέποντες ζωηρὰν ἐκδήλωσιν τῶν φιλοβασιλικῶν αἰσθημάτων τοῦ Καρδούτση, τὸν ἀπεδοκίμασαν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς παραδόσεις του, εἰς τὸν δρόμον καὶ κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά του ἀκόμη.

— Κάτω, κάτω, ἐφώναζαν.

Ὁ Καρδούτσης ἀτάραχος ἀπήντησε πρὸς τοὺς θορυβοῦντας ὀλόγυρά του μανιωδῶς.

— Τοῦ κάκου φωνάζετε *κάτω*, ἡ φύσις μ' ἔβαλε *ψηλά*, καλλίτερα φωνάξετε *εἰς θάνατον*.

Καὶ ὁ ποιητὴς ἄναψε τὸ σιγάρο του, ἐπερίμεινε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον οἱ ταραξίαι καὶ ὕστερα ἐπῆγεν ἥσυχος σπίτι του.

Ὁ Καρδούτσης ἦτο ἀτημέλητος εἰς τὴν ἐνδυμασίαν. Ἦτο φίλος τοῦ Βάκχου, ὥστε μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διεδίδετο ὅτι κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας ὁ ποιητὴς περιεπλανᾶτο μεθυσμένος εἰς τοὺς δρόμους τῆς Βολωνίας.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μετὰ τὴν διανοητικὴν κόπωσιν τῆς ἡμέρας ὁ ποιητής, ὁ ὁποῖος ἐκ φύσεως ἀπέφευγε τὰ θέατρα καὶ τὰ σαλόνια, εὐχαριστεῖτο μαζὶ μὲ ὀλίγους ἐκλεκτοὺς φίλους νὰ κάμνῃ μερικὰς προπόσεις εἰς τὸν Βάκχον. Μερικοὶ θεωροῦν ὡς μίαν ἀπὸ τὰς αἰτίας τῆς νόσου ὁποῦ ἔφερε τὸν ποιητὴν εἰς τὸν τάφον, τὴν φιλίαν του μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς οἴνους. Τῷ 1899 οἱ ἰατροὶ τοῦ ἀπηγόρευσαν ἐντελῶς τὴν οἰνοποσίαν καὶ τότε ὁ ποιητὴς κατέφευγεν εἰς θερμὰς παρακλήσεις καὶ παιδικὰ παράπονα πρὸς τοὺς οἰκείους του ὅπως ἐπιτύχῃ ἕνα ποτήριον φαλέρνου.

Ο Δ' Ἀννούντσιο ἔχει ἀφιερώσει ὀλίγους στίχους πρὸς τὸν Καρδούτση εἰς τὴν ποιητικήν του συλλογὴν Laudi del cielo, della terra, del mare e degli eroi, ὅταν δὲ εἰς τὰ 1901 μετέβη εἰς Βολωνίαν ὅπου ἐπρόκειτο νὰ παρασταθῇ *ἡ Νεκρὰ πόλις*, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν οἰκίαν του τὸν Καρδούτσην. Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἐβλέποντο οἱ δύο ποιηταί. Ὁ Δ' Ἀννούντσιο ἐκράτει μεγίστην δέσμην ἀπὸ τριαντάφυλλα καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ γραφείου τοῦ ποιητοῦ τὴν ἄφησε νὰ πέσῃ εἰς τὸ πάτωμα, ὡς ἔνδειξιν τοῦ θαυμασμοῦ του πρὸς τὸν γηραιὸν συνάδελφον.

ΕΙΣ ὁλόκληρον τὸ ποιητικόν του ἔργον ὁ Καρδούτσης εἶναι ἕνας μέγας *κατηγορητής*: γράφει ὁ ἰταλὸς κριτικὸς Ριτσιόττο Κανοῦδο, εἰς τὸν Mercure de France. Ἡ σκληρὰ ἀλλὰ δικαία κατηγορία εἶναι ὁ κυριώτερος χαρακτὴρ τῆς ποιήσεώς του. Κατηγορεῖ τὸν τόπον, τὴν πολιτείαν, τὸν λαόν. Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος διὰ τὸν ποιητὴν αὐτὸν εἶναι ὀργὴ καὶ κατάρα. Ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴν φυλετικὴν δόξαν τοῦ παρελθόντος ἐλπίζει ὅτι ἠμποροῦν ν' ἀνανεωθοῦν αἱ νεοϊταλικαὶ δυνάμεις. Ἠθελε νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν μίαν νέαν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐπίστευεν ὅτι ἡ λατρεία τῆς πατρίδος πρέπει νὰ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν κάθε ἐφήμερον πολιτικήν, καὶ ἱκανὴ νὰ μεταμορφώσῃ κυβερνήσεις καὶ λαόν. Τὸ ἰδανικὸν τοῦτο δὲν τὸ ὠνειρεύθη ὁ Καρδούτσης πρῶτος. Πολὺ πρὶν τό ἐπιδίωξαν ὁ Ἀλφιέρης καὶ ὁ Φώσκολος, ὁ Λεοπάρδης, ὁ Τζιορδάνης καὶ ὁ Γκουεράτσης.

Ἡ μεγαλειτέρα πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Καρδούτση εἶναι ἡ Ρώμη καὶ ἡ Ἑλλάς.

Ὁ ποιητὴς πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσει νὰ γράφῃ. Ὁ τελευταῖος στίχος ποὺ ἔγραψεν εἶναι ὁ ἐπίλογος τῆς ἐκδόσεως ὅλων τῶν ποιημάτων του:

Τ' ἀστέρια μὲς τὴ θάλασσα βυθίζονται
καὶ σβένουν τὰ τραγούδια στὴν ψυχή μου.

Καὶ τίποτε πλέον.

Καθὼς τὸ ἔργον τοῦ Δ' Ἀννούτσιο καὶ τῶν περισσοτέρων νέων τὸ χαρακτηρίζει ἡ μανία τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας, τοιουτοτρόπως τοῦ Καρδούτση ἡ ποίησις εἶναι πλήρης ἀπὸ τὸ *πάθος τῆς ἱστορίας*. Εἰς κάθε ποίημα, εἰς κάθε στροφὴν σχεδὸν ἐνθυμεῖται μίαν μάχην, ἕνα ἥρωα, ἕνα ἱστορικὸν γεγονός.

ΕΙΣ τὸ *Σκρὶπ* τῆς 12 Φεβρουαρίου ὁ κ. Στέφανος Μαρτζώκης ἐδημοσίευσεν ἄρθρον περὶ τοῦ Καρδούτση ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποσπῶμεν ὀλίγας γραμμάς.

«Ὁ στίχος τοῦ Καρδούτση ὑπῆρξεν ἡ μεγαλείτερη ἔκφρασι τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, ὅπως ἡ νότα τοῦ Βέρδη ὁ μεγαλείτερος μουσικός της τόνος. Πολὺ λίγοι σὰν τὸν Καρδούτση ἔχουν ἀντιπροσωπεύσει τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς των. Γνήσιο τέκνο τοῦ μεγάλου Γιβελίνου, ἔκλειε στὴν ψυχή του ὅλη τὴν ὀργὴν ἐκείνου, καὶ ὅλη τὴ σάτυρα τὴ μεγάλη, τὴν ὑψηλὴ ποὺ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ βαθὺ λυρισμό... Ἡ Ἰταλία σήμερα μὲ τὸ θάνατο τοῦ Καρδούτση χάνει τὸν ποιητὴν ἐκεῖνον ποὺ μιλοῦσε τόσο δυνατὰ σὲ κάθε της δυστυχία, σὲ κάθε της χαρά, τὸν ποιητὴν ἐκεῖνον ποὺ ἐκλόνισε τὸ Βατικανό, κ. ἐκήρυξε τὸν πόλεμο στοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἰταλίας καὶ σὲ κάθε τύραννο τῆς γῆς».

Μ. Σς

ΔΙΑ τὸν Δημήτριον Βερναρδάκην τὸ *Νέον Ἄστυ* ἔγραψε: «Ἀνεξαρτήτως θεωριῶν αἰσθητικῶν, ἀρχῶν γλωσσικῶν, συρμῶν — τίς γνωρίζει ποία θὰ εἶνε ἡ ἐτυμηγορία τῶν μεταγενεστέρων, — ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι μία δόξα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος κατῆλθε εἰς τὸν τάφον. Τὴν δόξαν αὐτὴν ὑπηρέτησεν ὄχι μόνον πνεῦμα ὑπέροχον, ἀλλὰ καὶ χαρακτὴρ διαυγὴς ὡς τὸ κρύσταλλον, καὶ ψυχὴ ἀδάμαστος, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν ὑπετάχθη εἰς τὰς μικρὰς ἀπαιτήσεις, ζήσασα πάντοτε εἰς τὰς μεγάλας κορυφάς, ὅπου αἱ εὐφημίαι φθάνουν ὡς μάταιος θόρυβος καὶ τῆς ζηλοφθονίας ἡ καταλαλιὰ ὡς ἀσθενὴς ψίθυρος».

ΕΝΑ ἀνέκδοτον τοῦ Βερναρδάκη ἀναγράφομεν ἀπὸ τὸ *Ἄστυ*.

Ὅταν διετέλει καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἦτο ἐπίσης καθηγητὴς καὶ ὁ Κόντος, περιήλθεν πρὸς αὐτὸν εἰς ἔριν φιλολογικήν. Ἡ ἔρις αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ καταλήξῃ εἰς πόλεμον φιλολογικὸν ἕνεκα τοῦ ὁποίου οἱ φοιτηταὶ ὅπως πάντοτε ἀκολουθοῦντες καὶ αὐτοὶ τὴν στάσιν τῶν δύο καθηγητῶν διηρέθησαν εἰς δύο στρατόπεδα, εἰς βερναρδακικοὺς καὶ εἰς ἀντιβερναρδακικούς. Οἱ πρῶτοι ὑπεραμύνοντο τοῦ μεταστάντος, οἱ δεύτεροι ἐπολέμουν τοῦτον ὑπεραμυνόμενοι τὸν κ. Κόντον. Μίαν λοιπὸν ἡμέραν διαρκοῦντος τοῦ φιλολογικοῦ ἐκείνου πολέμου οἱ ἀντιβερναρδακικοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παραδόσεων ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Βερναρδάκης καὶ ἀπέθεσαν ἐπὶ τῆς ἕδρας ἕνα δέμα ἀνοικτὸν γεμᾶτο ἄχυρα.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν ὁ Βερναρδάκης, εἶδε τὰ ἄχυρα ἐπὶ τῆς ἕδρας ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε οὔτε ἔδειξε ταραχήν. Ἐξηκολούθησε μὲ ἀπάθειαν τὸ μάθημα του καὶ ὅταν ἐτελείωσε τοῦτο καὶ οἱ φοιτηταὶ ἡτοιμάζοντο ν' ἀπέλθωσιν, ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτοὺς καὶ παρατηρῶν ταυτοχρόνως τὸ δέμα μὲ τὰ ἄχυρα τοὺς εἶπε:

— Κύριοι, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους σας ἀφῆκαν ἐδῶ ἐπάνω τὴν τροφήν τους. Ἔλθετε πρὶν φύγουν καλὸν εἶνε νὰ τὴν πάρουν.

ΕΙΣ τὰ Annales Politiques et Littéraires ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ραζὸ μελέτη περὶ τῆς Ἰταλίδος Ματθίλδης Σεράο. Ὁμιλεῖ πρῶτον διὰ τὰ διηγήματά της μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρει ὡς ἕνα μικρὸν σχεδὸν ἀριστούργημα τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον *Τηλέγραφος*. Εἰς τὸ μυθιστόρημά της *Ἱστορία δύο ψυχῶν* δὲν ἠδυνήθη νὰ δείξῃ ἐπαρκῶς τὴν ἰδιοφυΐαν της ἡ ὁποία ὅμως φαίνεται περισσότερον εἰς τὸ τελευταῖον της ἔργον *Μετὰ τὴν Συγχώρησιν*. Ὅπως ὁ Δ' Ἀννούντσιο, λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου, καὶ ἡ Σεράο ἀγαπᾷ τὸ πάθος, τὸν ἔρωτα μὲ τὰς τρέλλας του. Ἐ-

γραψε σελίδας μὲ τόσην φωτιὰ ὅσην καὶ ὁ Δ' Ἀνονούντσιο· καὶ πολλάκις αὐταὶ εἶναι αἱ καλλίτεραι μέσα εἰς τὰ ἔργα της.

Θὰ σᾶς διηγηθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ τελευταίου μυθιστορήματός της.

Ὁ Μάρκος Φιόρα καὶ ἡ Μαρία Γουάσκο ἀγαπήθησαν μὲ τόσον πάθος ὅπως ὀλίγοι ἀγαπῶνται. Ἡ Μαρία Γουάσκο ἦτον ὑπανδρευμένη καὶ ἐγκατέλιπε τὸν ἄνδρα της. Ὁ Φιόρα ἦτο μνηστευμένος καὶ ἐγκατέλιπε τὴν μνηστήν του. Ἐπέρασαν ὅμως τρία χρόνια καὶ ἕνα τόσον ὡραῖον πάθος δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ περισσότερον, λέγει ἡ συγγραφεύς. Εἰς μάτην προσπαθοῦν οἱ δύο ἐρασταὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν παλαιὰν ἀγάπην των. Δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ ἕνας διὰ τὸν ἄλλον. Καὶ τότε ἐνθυμοῦνται τὸ κακὸν ποὺ ἐπροξένησαν διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἐπιτυχίαν των αὐτὴν ποὺ τώρα ἔσβυσε πλέον. Τώρα θέλουν νὰ ἐπανορθώσουν τὸ κακὸν αὐτό· ἡ Μαρία νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν σύζυγόν της, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ἀγαπᾷ καὶ ὁ Φιόρα νὰ νυμφευθῇ τὴν καταλειφθεῖσαν μνηστήν.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαρίας τὴν δέχεται διότι τὴν ἀγαπᾷ ἀκόμη πολύ. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ζήσῃ μαζί της. Τὸ παρελθὸν τὸν βασανίζει. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν συγχωρήσῃ. Ἀλλὰ καὶ ἡ μνηστὴ τοῦ Φιόρα δὲν ἐπανευρίσκει τὸν μεγάλον ἔρωτα ποὺ ἤλπιζε νὰ εὕρῃ εἰς τὸν ἀγαπημένον της. Καὶ οἱ δύο ἐρασταὶ ἀποτυχόντες εἰς τὴν θυσίαν ποὺ ἠθέλησαν νὰ κάμουν μὲ τὸν χωρισμόν των, ἐγκαταλείπουν καὶ πάλιν αὐτὴ τὸν σύζυγον ἐκεῖνος τὴν μνηστὴν διὰ νὰ ζητήσουν καὶ πάλιν τὴν εὐτυχίαν. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη των εἶναι πλέον πεθαμένη. Ἀπέμειναν ὅμως μόνοι εἰς τὴν ζωὴν καὶ θὰ περιμένουν μαζὶ τὸν θάνατον, ζῶντες μὲ τὰς ἀναμνήσεις καὶ μὲ τὸν πόθον τοῦ παρελθόντος.

Ὁ ἄγγλος καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας Ντέκουορθ εἰς τὸ Κέμπριτζ ἠθέλησε διὰ τῆς μελέτης τοῦ ἐγκεφάλου, ἀναζητῶν τὰς ἀρχεγόνους ἐκδηλώσεις τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἐγκέφαλον τῶν κατωτέρων ζώων, νὰ ὁρίσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδοὺ πῶς ἐκθέτει ὁ ἰατρὸς Δ. Κάζ εἰς τὴν γαλλικὴν *Επιθεώρησιν* τὰς μελέτας τοῦ ἄγγλου καθηγητοῦ.

Ἡ ἀνάπτυξις γύρων τινῶν ποὺ παρουσιάζει ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ παρεγκεφαλὶς τῶν μαστοφόρων, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα ὅπως ὑπερισχύσῃ ἡ τάξις αὐτὴ τῶν σπονδυλωτῶν ἐπὶ τῆς γῆινης ἐπιφανείας κατὰ τὰς πρώτας γεωλογικὰς καὶ ζωολογικὰς ἐποχάς. Εἶναι βεβαιωμένη ἡ ἔλλειψις μερικῶν ἐκ τῶν γύρων αὐτῶν εἰς κατώτερα μαστοφόρα, καὶ ἠθέλησαν ἐκ τούτου ν' ἀποδείξουν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅπου ἔζη ἐπάνω εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων ὅπως ὁ πίθηκος, μέχρι τῆς περιόδου κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποβάλλει τὴν προϊστορικὴν ἀγρίαν του κατάστασιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἤδη συνείδησιν ἑαυτοῦ ὅταν συγεταυτίζετο φυσικῶς πρὸς τὸν ἀνθρωποειδῆ πίθηκον. Ἡ ἐξέτασις τῶν ἑλικοειδῶν ἐξοχῶν τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ γορίλλα ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δαφωτίσῃ. Ὁ μικροκέφαλος λοιπὸν παρουσιάζει ἐγκεφαλικὰ γνωρίσματα ἐξαιρετικῶς ἀνάλογα πρὸς τὸν γορίλλαν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γύρων περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται, σταματᾷ προώρως εἰς τοὺς εὐήθεις Παρατηρεῖται εἰς αὐτοὺς κάτι παρόμοιον μὲ κρανίον φυσιολογικῶς ἀτελὲς πρόωρον. Καὶ τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν γορίλλαν. Ὁ κ Ντέκουορθ προσθέτει ὅτι, ἐξ ἄλλου, ἡ κυρία διαφορὰ μεταξὺ τοῦ φυσιολογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ γορίλλα ἔγκειται εἰς τὴν νοητικὴν δύναμιν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γύρων. Εἰς τὸν γορίλλαν καθὼς καὶ εἰς τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον ἡ ἀνάπτυξις αὐτὴ ἐσταμάτησε. Ὁ Ντέκουορθ συμπεραίνει, καὶ ὁ συνάδελφός του κ. Τζόνστον καθηγητὴς τῆς ζωολογίας συμφωνεῖ μαζί του, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βεβαιωθῇ ἡ ὕπαρξις συγγενείας ἀρχεγόνου μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀνωτέρας τάξεως μαστοφόρων. Ἡ σύστασις ἱστολογικὴ ἢ ἀνατομική, παρουσιάζει ἀναλογίας, ἀλλ' ἡ ἐγκεφαλικὴ εἶναι ἀπολύτως διάφορος

Ὁ μανδαρῖνος Λὸ-Χάο-Πὲ γράφει εἰς τὴν Revue περὶ τῶν αἰτίων τῆς μεγάλης αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κίνας. Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα: Τὸ καθῆκον παντὸς πολίτου νὰ ἀφήσῃ ἀπογόνους καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα ἀτίμωσις διὰ τοὺς ἀποθνήσκοντας χωρὶς ἀπογόνους ἄρρενας. Ἡ σπουδαιότης ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν γάμον. Ἡ συχνὴ υἱοθέτησις Ἡ ἀποκλήρωσις τῶν κοριτσῶν. Ὁ γάμος τῶν στρατιωτῶν. Ἡ ἀφθονία τῶν προϊόντων ποὺ χρησιμεύουν ὡς πρώτη ὕλη καὶ ἡ εὐθηνία των Ἡ λιτότης τῶν Κινέζων. Ἡ πολυγαμία. Ἡ στείρωσις ὡς ἀφορμὴ διαζυγίου.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Αἱ μελέται περὶ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη τὰς ὁποίας εἴχομεν προαναγγείλει θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος.

Πρόκειται ν' ἀρχίσουν αἱ ἐργασίαι πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Ἐρεχθείου. Τὰ ξένα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα εἶχαν χρησιμοποιηθῇ πρὸς τοῦτο θ' ἀντικατασταθοῦν διὰ τῶν ἀληθινῶν τῶν εὑρεθέντων κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

Εἰς τὸ θέατρον τοῦ *Μόντε Κάρλο* ἐπαίχθη τὸ δίπρακτον δρᾶμα ἡ *Θηρεσία* τοῦ Ἰουλίου Κλαρτῆ, μὲ μουσικὴν τοῦ Μασσενέ.

Ἡ Βενετία ἡ γενέτειρα τοῦ Γολδόνη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἰωβιλαίου του ἐψήφισε 50 χιλιάδας φράγκα, διὰ μίαν τελείαν ἔκδοσιν τῶν ἔργων του, ἥτις θὰ ἀποτελεσθῇ ἐκ 50 τόμων ἀπὸ 500 σελίδας ἕκαστος.

Διάφοροι σοφοὶ Ἰσραηλῖται ἐν Ρωσσίᾳ ἑτοιμάζουν τὴν ἔκδοσιν μιᾶς *Ἰουδαϊκῆς Ἐγκυκλοπαιδείας* εἰς ρωσσικὴν γλῶσσαν, ἥτις θ' ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 15 τόμους καὶ θὰ στοιχίσῃ 90,000 ρούβλια.

Τὸ μεγαλήτερον μέρος τῶν τελευταίων ρωσσικῶν ἐκδόσεων ἀποτελεῖται ἀπὸ μεταφράσεις ἔργων σοσιαλιστῶν συγγραφέων τῆς Γερμανίας, Γαλλίας, καὶ Ἀγγλίας.

Ὁ Οὔγος Δὲ Ἀμίτσι, υἱὸς τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως τῆς *Ἰσπανίας* καὶ τῆς *Κωνσταντινουπόλεως*, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ Τορῖνον παράδοξον διήγημα ὑπὸ τὸν τίτλον *ἡ Ἠθικὴ τοῦ Κακοῦ*, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει ὀλίγον τὸν Πόε.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἡ Ζωγραφικὴ τῶν κλασικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπὸ Δημητρίου Κακλαμάνου. Ἀθῆναι 1907 Σύλλογος ὠφελίμων βιβλίων, Δρ. 0,40.

Ἀναγκαῖον Ἐπίμετρον ὑπὸ Α. Ν. Σκιᾶ. Τυπογραφεῖον *Νομικῆς* 1907. (Ἀποτελεῖ συμπλήρωμα ἄλλου φυλλαδίου προεκδοθέντος ὑπὸ τὸν τίτλον, *Ἄμυνα κατὰ φιλονικοῦντος θεσιθήρα* Τυπογρ. Σακελλαρίου 1906.)

Φιλολογικὰ Πάρεργα ὑπὸ Ζαχαρία Φυτίλη. Περίοδος πρώτη 1904—1905.

Ἰφιγένεια (Ἐβριπίδη) μετάφρασις Βαρλέντη. Ἀθήνα 1907.

Μαρτύρων καὶ Ἡρώων ἄσμα ὑπὸ Ἴδας Ἀθήνα 1907.

ΤΟΜΟΙ
ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,,
ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΙΝ

Καταρτίσαντες πλήρεις σειρὸς τῶν «Παναθηναίων», (1900-1906) πωλοῦμεν τοὺς περισσεύοντας τόμους εἰς τιμὰς ἐκτάκτως ἠλαττωμένας.

Οἱ τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 5ος, 6ος, 7ος 8ος 9ος 11ος καὶ 12ος πωλοῦνται πρὸς δραχ. ἢ φρ. ΔΥΟ ἕκαστος.

Ὁ τόμος 10ος, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν περισσεύουν ἀντίτυπα, πωλεῖται μόνον μὲ ὁλόκληρον τὴν σειρὰν πρὸς δρ. 28 ἤτοι ὁλόκληρος ἢ σειρᾶ δρ. ἢ φρ. 50.

Διὰ κάθε τόμον ***προσθέτομεν*** εἰς τὰς ἄνω τιμὰς 50 λεπτὰ διὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ 1 φράγκον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ταχυδρομικά.

Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν περισσευόντων τόμων, αἱ ὀλίγαι ὑπολειπόμεναι σειραὶ τῶν «Παναθηναίων» θὰ πωλοῦνται εἰς τὴν ἀρχικήν των τιμὴν δραχ. 150.

Αἱ παραγγελίαι στέλλονται πρὸς τὴν

Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35 Ἀθήνας

καὶ προπληρώνονται.

Ἡ Διεύθυνσις τῶν «Παναθηναίων»